

CRNA GORA
Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI ZA 2017. GODINU
- *PLANA AKTIVNOSTI ZA POSTIZANJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI*
(PAPRR) 2017-2021
PROGRAMA SPROVOĐENJA ZA PERIOD 2017-2018 -

Podgorica, mart 2018. godine

SADRŽAJ:

REZIME.....	5
1. UNAPREĐENJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI I LJUDSKIH PRAVA ŽENA.....	8
2. RODNO OSJETLJIVO VASPITANJE I OBRAZOVANJE	36
3. RODNA RAVNOPRAVNOST U EKONOMIJI.....	43
4. RODNO OSJETLJIVA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA.....	89
5. RODNO ZASNOVANO NASILJE.....	97
6. RODNA RAVNOPRAVNOST U MEDIJIMA, KULTURI I SPORTU	134
7. RAVNOPRAVNOST U PROCESU ODLUČIVANJA U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU..	142
8. INSTITUCIONALNI MEHANIZMI ZA PRIMJENU POLITIKA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I MEĐUNARODNA SARADNJA	163
ANALIZA REALIZACIJE MJERA PAPRR-a ZA 2017. GODINU	183
ANEKS 1	185
ANEKS 2	186
ANEKS 3	189

Pojmovi:

- MLJMP - Ministarstvo za ljudska i manjinska prava
- MLJMP-ORR – Ministarstvo za ljudska i manjinska prava
 - Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti
- Ombudsman – Zaštitnik ljudskih prava i sloboda
- Odbor RR – Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore
- MPA – Ministarstvo pravde
- MOD – Ministarstvo odbrane
- MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova
- MF – Ministarstvo finansija
- MEK – Ministarstvo ekonomije
- MKU – Ministarstvo kulture
- UP – Uprava policije
- MVP - Ministarstvo vanjskih poslova
- MEP - Ministarstvo evropskih poslova
- MORT – Ministarstvo održivog razvoja i turizma
- MRSS – Ministarstvo rada i socijalnog staranja
- MPRR – Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
- MZ – Ministarstvo zdravlja
- MNA – Ministarstvo nauke
- MJU – Ministarstvo javne uprave
- MS – Ministarstvo sporta
- MP – Ministarstvo prosvete
- IJZ – Institut za javno zdravlje
- CSO – Centar za stručno obrazovanje
- ZZŠ - Zavod za školstvo
- ZUNS – Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- AEM – Agencija za elektronske medije
- MONSTAT - Zavod za statistiku Crne Gore
- ZZZCG – Zavod za zapošljavanje Crne Gore
- Direkcija za razvoj MSP/MEK - Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća
- PK – Privredna komora
- UIP – Uprava za inspekcijske poslove
- UnP – Unija poslodavaca Crne Gore
- IRF – Investiciono-razvojni fond
- JZU – javna zdravstvena ustanova
- UZK – Uprava za kadrove
- CENPF – Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu
- NVO – nevladine organizacije
- Komisija za PAPRR – Komisija za praćenje sprovođenja PAPRR-a

- LAP – lokalni akcioni plan
- RR – rodna ravnopravnost
- VCG – Vojska Crne Gore
- NATO – Sjeveroatlantski savez
- OEBS - Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju
- UNDP - Program Ujedinjenih nacija za razvoj

REZIME

Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, jedan od najbitnijih dokumenata za implementaciju politike rodne ravnopravnosti (u daljem tekstu: PAPRR), koji je profilisan tako da se idejno, politički i pravno uklapa u sistem Crne Gore.

Izrada ovog dokumenta se zasniva na kontekstu pridruživanja Crne Gore EU, preporukama Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena (CEDAW) i nacionalnim prioritetima u domenu politike rodne ravnopravnosti. Pravni okvir su međunarodne obaveze i postojeći nacionalni zakoni.

Politička dimenzija PAPRR-a vidljiva je u njegovoj povezanosti sa ostalim usvojenim razvojnim dokumentima, strategijama, politikama i u mnogim svojim djelovima predstavlja njihovu realizaciju.

Misija PAPRR-a je osiguranje rodne ravnopravnosti u kreiranju i sprovođenju svih nacionalnih i lokalnih politika, te u radu svih pravnih subjekata na nivou države.

Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori za period 2017 - 2021, sa pratećim Programom sporvođenja za 2017-2018, koji je Vlada Crne donijela u martu 2017., predstavlja treći po redu razvojni dokument za implementaciju politike rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori.

Uspješna realizacija PAPRR-a zahtijeva saradnju i koordinaciju Ministarstva za ljudska i manjinska prava, odnosno Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti, sa svim ministarstavima, organima državne uprave, sa Skupštinom Crne Gore, javnim ustanovama, organima lokalne samouprave i organima lokalne uprave i civilnim sektorom.

Treći po redu PAPRR je izdvojio oblasti: 1. unaprijeđenje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti, 2. rodno osjetljivo vaspitanje i obrazovanje, 3. rodna ravnopravnost u ekonomiji 4. rodno osjetljiva zdravstvena zaštita, 5. rodno zasnovano nasilje, 6. mediji, kultura i sport, 7. ravnopravnost u procesu odlučivanja u političkom i javnom životu i 8. institucionalni mehanizmi za primjenu politika rodne ravnopravnosti.

U svakoj oblasti je određen strateški cilj, definisane su aktivnosti, nosioci, partneri, vremenski okvir, indikatori, sredstva verifikacije i potrebna finansijska sredstva za realizaciju predviđenih aktivnosti.

U okviru 67. redovnog zasijedanja Komiteta UN za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), koje je održano u Ženevi, 11. jula 2017. godine, delegacija Vlade Crne Gore, koju je predvodio Ministar za ljudska i manjinska prava, predstavila je Drugi periodični izvještaj Crne Gore o implementaciji Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW).

U vezi sa tim, CEDAW Komitet je naglasio značaj donošenja legislative usmjerene na eliminaciju diskriminacije nad ženama, kao i uspostavljanje različitih institucionalnih mehanizama i politika za unapređenje prava žena.

Tom prilikom, Komitet je pohvalio napore Crne Gore na unaprijeđenju politike rodne ravnopravnosti, te preporučio da nastavi dalje sa aktivnostima u cilju postizanja rodne balansiranosti u svim oblastima društvenog života gdje još uvijek nije postignuta faktička jednakost između žena i muškaraca.

Posebno je CEDAW Komitet pozdravio napore Vlade Crne Gore da poboljša svoj institucionalni i politički okvir koji ima za cilj ubrzavanje eliminacije diskriminacije žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti, kao što je usvajanje Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti za period 2017 -2021 sa pratećim akcionim planom.

U narednom izvještajnom ciklusu, Crna Gora je u obavezi da odgovori na 63 dobijene preporuke od strane CEDAW Komiteta

Na nedavnom predstavljanju Trećeg nacionalnog izvještaja o stanju ljudskih prava - UPR u Ženevi, 22. januara 2018, apostrofirano je sprovođenje politike jednakih mogućnosti. Većina država je pohvalila Crnu Goru u oblasti zakonske reforme u vezi uspostavljanja sveobuhvatnog antidiskriminacionog zakonodavstva i rodne ravnopravnosti, daljim osnaživanjem žena i djevojčica, borbom protiv trgovine ljudima, unaprijeđenja položaja prava lica sa invaliditetom, stvaranjem tolerantnijeg okruženja prema različitosti, kao i borbi protiv diskriminacije, naročito višestruke.

Osim takvih pohvala, preporučeno je da Crna Gora nastavi sa implementacijom zakonodavnog i institucionalnog okvira, te sa daljim unaprijeđenjem kapaciteta, kako ljudskim tako i finansijskim u cilju postizanja faktičke jednakosti i eliminisanja svih oblika diskriminacije u društvu.

Crna Gora je dobila preporuke za dalje unaprijeđenje stanja ljudskih prava i to 169, od kojih se 23 odnose na ljudska prava žena i stvaranje jednakih mogućnosti.

Imajući u vidu značaj uspostavljanja djelotvornih mehanizama, u Crnoj Gori za implementaciju i monitoring zaštite ljudskih prava, očekuje se nastavak rada na sprovođenju zakonskih rješenja, usklađenih sa međunarodnim standardima i efikasnom praksom.

Sprovođenje PAPRR-a i pratećeg Programa je obaveza svih sektora, te se izvještavanje mora sprovoditi u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i njime definisanim

obavezama, ali i obavezama koje proističu iz preporuka CEDAW Komiteta i Univerzalnog periodično pregleda Ujedinjenih nacija o stanju ljudskih prava (UPR) za Crnu Goru.

Nadležne institucije prepoznate su kao nosioci aktivnosti, a u skladu sa indikatorima, dužne su jednom godišnje izvijestiti Ministarstvo za ljudska prava – Odjeljenje za rodnu ravnopravnost o sprovođenju mjera iz ovog plana, ali i drugih aktivnosti sa ciljem osiguranja rodne ravnopravnosti.

Po potrebi, institucije su dužne i izvještavati i tokom procesa podnošenja redovnih izvještaja Evropskoj komisiji i drugim međunarodnim tijelima.

Izvještaj o realizaciji **Programa sprovođenja Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti za 2017. godinu**, dat je u tabelarnom prikazu sa informacijama koje su dobijene od nadležnih institucija, koje su ili nosioci aktivnosti ili partneri na sprovođenju mjera iz ovog dokumenta.

Pomenuti Izvještaj za 2017. ukazuje na stepen unaprijeđenja zakonodavnih i institucionalnih mehanizama, kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou, kao i na značajne pomake u tri prioritetne oblasti: politička participacija, ekonomsko osnaživanje i borba protiv nasilja nad ženama.

Veliki broj aktivnosti iz ovog Izvještaja, inkorporiran je u izvještajima o realizaciji akcionih planova za pregovačka poglavlja 23: Pravosuđe i temeljna prava i 19: Socijalna politika i zapošljavanje, koji su pokazali da se mjere koje su predviđene ovim akcionim planovima realizuju planiranom dinamikom.

S obzirom na to da je novi dokument usvojen u martu 2017. godine, te da je bilo neophodno imenovati novu Komisiju za praćenje implementacije PAPRR-a 2017-2021, zahtjevi su upućeni institucijama nadležnim za njegovo sprovođenje da delegiraju predstavnika/cu za članstvo u navedenom tijelu. Komisija je formirana Rješenjem, br. 01-023-1154/17-19 od 19. decembra 2017. godine. Osim predstavnika/ca nadležnih institucija, Komisiju čine i tri predstavnice nevladinih organizacija.

Prva sjednica Komisije održana je u martu 2018. godine, na kojoj data saglasnost na predloženi tekst Izvještaja.

1. UNAPREĐENJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI I LJUDSKIH PRAVA ŽENA

Strateški cilj: Uspostavljanje društva jednakih mogućnosti i eliminisanje svih oblika diskriminacije po osnovu pola i roda

Aktivnosti	Nosioci aktivnosti u saradnji partnerima	Vremenski okvir	Indikatori	Realizovano:
Cilj 1.1: Načelo rodne ravnopravnosti integrisano u izradu i primjenu svih nacionalnih politika (programa i strategija) i djelovanja državnih tijela Indikator (pokazatelj) efekta: Broj i % državnih tijela koja adekvatno sprovode Zakon o rodnoj ravnopravnosti i nacionalnih politika u čiju izradu je uključena rodna komponenta.				
1.1.1. Osigurati da se prilikom izrade svih nacionalnih politika (strategija, akcionih planova) uključi komponenta rodne ravnopravnosti STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	Odbor RR, sva ministarstva i organi državne uprave u saradnji sa MLJMP, Savjetom za RR	Kontinuirano 2017 - 2018. god	- Broj i % nacionalnih politika u čiju izradu je uključena i rodna studija i imaju orodnjene indikatore. Najmanje 7 nacionalnih politika (zakoni, strateška dokumenta, odluke lokalnih samouprava) u 2017. uključuju rodne komponente 2 strateška dokumenta – Plan aktivnosti za postizanje rodne	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u 2017.godini razmatralo i dalo misljenje na predloge zakona sa rodnog aspekta: Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj o djecijoj zastiti, Zakon o drzavnim i sluzbenim namjestenicima, Zakon o elektronskoj upravi, Zakon o zastitiniku imovinsko pravnih interesa Crne Gore, i td. Predstavnice Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti je clanica Radne grupe za izradu Predloga Zakona o radu i ucestvovala je u dijelu definisanja normi koje se odnose na porodiljsko i roditeljsko odsustvo. Najvažnija aktivnost na planu unapređenja rodne ravnopravnosti je donošenje novog nacionalnog strateškog dokumenta. Vlada Crne Gore je u martu 2017. godine, je donijela treći po redu Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2017 - 2021 sa Programom sprovođenja 2017-2018. koji je kreiran kroz proces koji je vodilo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava – Odjeljenje za rodnu ravnopravnost. Proces je sproveden uz saradnju sa UNDP kancelarijom u Crnoj Gori, preko koje je angažovana ekspertkinja iz inostranstva koja je sprovedla eksternu evaluaciju sprovođenja prethodnog PAPRR-a.

			ravnopravnosti za period 2017-2021 sa Programom sprovođenja za 2017 i 2018. definisao je rodne indikatore koji jednim dijelom prate UN Globalni Minimalni set indikatora i dodatne indikatore shodno ovom dokumentu. Plan aktivnosti za implementaciju politike rodne ravnopravnosti i Rezolucije 1325 SBUN u MO i VCG sa Akcionim planom za primjenu RSB 1325 za period 2017-2018. sadrži indikatore	Vlada je u I kvartalu usvojila Izvještaj o sprovođenju Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBT osoba u Crnoj Gori 2013-2018. za 2016. godinu, kao i Akcioni plan za 2017. godinu. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije („Sl.list CG 42/2017“) usvojen je u Skupštini Crne Gore 29. juna 2017. godine koji je postigao nivo potpune usklađenosti sa pravom tekovinom EU, odnosno, odgovarajućim Direktivama. Izmjenama i dopunama ovog zakona uvedeni su novi osnovi diskriminacije (promjena pola i intereseksualne karakteristike), definisana su postupanja koja se neće smatrati diskriminacijom, unaprijeđene su norme kojima se uređuje diskriminacija u pristupu dobrima, robi i uslugama, vaspitanju, obrazovanju i stručnom osposobljavanju, radu i zapošljavanju, pripadnosti političkoj, sindikalnoj ili drugoj organizaciji. Zakon eksplicitno navodi i zabranu po osnovu rase, boje kože, nacionalne i etničke pripadnosti u oblasti obrazovanja, rada, zapošljavanja, izbora zanimanja, stručnog osposobljavanja, socijalne zaštite, socijalnih davanja, zdravstvene zaštite i stanovanja. Definisana je i diskriminacija djece, proširene nadležnosti Zaštitnika i pooštrena kaznena politika. Novim članom kojim se navode postupanja koja se neće smatrati diskriminacijom značajno se olakšava primjena Zakona od strane Zaštitnika, kao i pravosudnih organa. Predstavnica Odjeljenja je bila članica Radne grupe. Ministarstvo odbrane Ministarstvo odbrane donijelo je Plan aktivnosti za implementaciju politike rodne ravnopravnosti i Rezolucije 1325 SBUN u MO i VCG za 2017.godinu, kojim su obuhvaćene aktivnosti/mjere iz Programa sprovođenja Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR) za 2017.godinu. Za realizaciju utvrđenih aktivnosti MO je, Budžetom za 2017.godinu, opredijelilo finansijska sredstava u visini od 5000 eura.
--	--	--	--	--

				Ministarstvo odbrane i Vojska Crne Gore će, i u 2018.godini, nastaviti sa realizacijom aktivnosti/mjera na implementaciji Rezolucije 1325 SBUN, s ciljem integrisanja pitanja rodne ravnopravnosti u procese reforme sektora odbrane i na svim nivoima na kojima se donose odluke, kreira i sprovodi politika. Ministarstvo unutrašnjih poslova U Ministarstvu unutrašnjih poslova i Upravi policije se, u cilju obezbjeđivanja ravnopravnog učešća žena i muškaraca i njihovog korišćenja ličnih znanja i sposobnosti u skladu sa propisima, međunarodnim aktima i mjerama za eliminisanje diskriminacije po osnovu pola, realizuju kontinuirano sve mjere utvrđene zakonskim i drugim aktima (opšte: mjere iz zakonskih akata, deklaracija, rezolucija i sl. i posebne: pozitivne, podsticajne i programske). Predstavnici sva četiri sektora u Upravi policije, koji su zaduženi za pitanja koja se odnose na rodnu ravnopravnost u organizacionim cjelinama koje predstavljaju, zajedno sa koordinatorom za rodnu ravnopravnost, aktivno učestvuju u svim događajima koji se odnose na predmetnu temu, preduzimaju aktivnosti i realizuju mjere za postizanje rodne ravnopravnosti i usavršavaju se u predmetnoj oblasti. Mjere iz strateškog dokumenta, nacionalnog Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, za koje je kao nosilac aktivnosti označeno Ministarstvo unutrašnjih poslova, odnosno Uprava policije, realizuju nadležni službenici, o čemu je sačinjen izvještaj koji je dostavljen Ministarstvu za ljudska i manjinska prava. Za realizaciju aktivnosti za koje su zaduženi drugi državni organi, a MUP i Uprava policije označeni kao parneri, pružena je neophodna podrška, kada je zatražena i ostvarivana je saradnja u cilju realizacije aktivnosti. <i>Urađen je nacrt priručnika na temu Rodna ravnopravnost u policiji</i> U cilju realizacije mjera za postizanje rodne ravnopravnosti određeni broj službenika Ministarstva unutrašnjih poslova i
--	--	--	--	--

				Uprave policije je, u saradnji sa ekspertima OEBS-a (Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju), DCAF-a (ženevski Centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga) i CIDS-a (norveški Centar za integritet u odbrambenom sektoru), preduzeo niz aktivnosti koje su realizovane kroz nekoliko zajedničkih projekata u prethodnom periodu. Tokom implementacije ovih projekata, kao i realizacije aktivnosti koje organizuje Međunarodna policijska asocijacija (IPA) – Sekcija Crna Gora na predmetnu temu, uočeno je da svi zaposleni u Upravi policije nijesu na adekvatan način upoznati sa važećim normama u ovoj oblasti, pa je nastala ideja za izradu priručnika na temu Rodna ravnopravnost u policiji. Priručnik je namijenjen svim policijskim službenicima, kako muškarcima tako i ženama, jer sprovođenje principa rodne ravnopravnosti se ne tiče samo žena. Cilj nam je da svi zaposleni uvide da je rodna ravnopravnost u Upravi policije, kao i u svakom drugom državnom organu, neophodna i nadamo se da ćemo na ovaj način doprinijeti podizanju svijesti policijskih službenika o značaju ove teme. U priručniku je prikazan zakonodavni i institucionalni okvir koji se odnosi na rodnu ravnopravnost, pojašnjeni su osnovni pojmovi vezani za ovu oblast, dat je osvrt na rodno zasnovano nasilje, istaknut je značaj upotrebe rodno osjetljivog jezika, opisano je trenutno stanje u Upravi policije i prikazane su mjere koje Uprava policije preduzima u cilju postizanja rodne ravnopravnosti. U priručniku policijski službenici mogu na jednom mjestu, na jednostavan i praktičan način, da dobiju osnovne informacije o rodnom pitanjima i obavezama koje su utvrđene Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i drugim aktima. Tematske cjeline ovog priručnika su sastavni dio obuka koje Ministarstvo unutrašnjih poslova i Uprava za kadrove, u saradnji sa pomenutim inostranim partnerima, organizuju za policijske službenike u svim centrima i odjeljenjima bezbjednosti i regionalnim graničnim centrima Uprave policije,
--	--	--	--	---

				kako bi stekli i proširili svoja znanja i tako doprinijeli da crnogorska policija profesionalno obavlja poslove i bude poštovana od svih građana. Ministarstvo rada i socijalnog staranja Strateški okvir politike zapošljavanja definisan je Nacionalnom strategijom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za period 2016. - 2020. koja uključuje komponentu rodne ravnopravnosti. Jedan od ciljeva u okviru prvog prioriteta odnosi se na povećanje efikasnosti mjera aktivne politike zapošljavanja sa posebnim naglaskom na mlade, žene i dugoročno nezaposlena lica. Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana za period 2016. – 2020. usklađena je sa Evropskim okvirom za nacionalne strategije za integraciju Roma, koji preporučuje da socijalna inkluzija Roma i Egipćana, pored ostalog, uključuje »uvažavanje rodni pitanja«. Posebna pažnja je u Strategiji je posvećena Romima i Egipćanima u dječijem uzrastu i ženama, kao kategorijama koje su Evropskim okvirom za nacionalne strategije za integraciju Roma indentifikovane kao one grupe koje su na marginama margine. Mjere koje su predložene u ovom pravcu su posebno dizajnirane na rješavanje problematike u sferi zdravstvene zaštite i obrazovanja. Nacionalna Strategija za mlade 2017. – 2021. zasniva se na načelima: jednakosti, volonterizma, solidarnosti, dobrovoljnosti, partnerstva, sposobnosti i naučnim saznanjima radi dobrovoljnog učešća mladih u svim oblastima društvenog života, u skladu sa sopstvenim izborom. Svi mladi jednaki su u ostvarivanju prava, bez obzira na: nacionalnu pripadnost, rasu, pol, jezik, vjeru, društveno porijeklo i imovinsko stanje, članstvo u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama, invaliditet, zdravstveno stanje, fizički izgled, seksualnu orijentaciju, rodni identitet i drugo lično svojstvo.
--	--	--	--	--

				Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima Imajući u vidu da je komponenta rodne ravnopravnosti uključena u Strategiju razvoja Uprave policije za period 2016 – 2020. godine, Akcioni plan koji je sačinjen za tekuću - 2018. godinu sadži predmetnu komponentu. Planirana Strategija upravljanja ljudskim resursima čija izrada je predviđena za 2018. godinu će takođe sadržati komponentu rodne ravnopravnosti. Glavni grad Podgorica Prilikom izrade svih dokumenata Glavni grad vodi računa o komponenti rodne ravnopravnosti i upotrebi rodno senzitivnog jezika. Opština Bijelo Polje Predstavnicima Kancelarije za rodnu ravnopravnost učestvovali u radnoj grupi za izradu <i>Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj usluga socijalne zaštite – Bijelo Polje</i>. Predstavnicima Kancelarije za rodnu ravnopravnost učestvovali na edukaciji na temu: zaštita od nasilja u porodici i nasilja nad ženama, kao i sprječavanje sklapanja nedozvoljenog braka u cilju implementacije Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. koju je organizovalo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa partnerima na projektu. Opština Herceg Novi Komponenta rodne ravnopravnosti je uključena u svim Odlukama, Akcionim planovima, pravilnicima, aktima o zasnivanju radnog odnosa, odnosno ugovoru o radu, aktima o izboru, imenovanju, odnosno postavljenju, aktima o izboru u akademska zvanja, aktima o raspoređivanju, svim nazivima radnih mjesta, zanimanja, zvanja i funkcija. Opština Pljevlja
--	--	--	--	--

				U opštini Pljevlja u toku su izrade dva strateška dokumenta: Lokalni plan akcije za mlade i Lokalni akcioni plan zaštite od nasilja u porodici. U oba dokumenta će biti uključena rodna komponenta.
1.1.2. Uraditi monitoring izvještaj o sprovođenju Zakona o rodnoj ravnopravnosti u dijelu upotrebe rodno senzitivnog jezika u dokumentima državnih organa i medija. <u>MLJMP i Odbor za RR Skupštine Crne Gore će u IV pripremiti i prezentovati ovo istraživanje</u> STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještanje	MLJMP, MKU u saradnji sa ministarstvima i organi državne uprave, Agencijom za elektronske medije, organizacijama civilnog društva	2018. god	- Izrađen monitoring izvještaj koji obuhvata: - Stepen upotrebe rodno senzitivnog jezika u dokumentima državnih organa i medijima. - Broj prijava podnijetih protiv pravnih lica za nepoštovanje odredbi Zakona o RR koje regulišu oblast upotrebe rodno senzitivnog jezika. - Pripremljene preporuke za unapređenje stanja i dostavljene organima i medijima obuhvaćenim analizom, kao i široj javnosti.	Generalni sekretarijat Predsjednika Crne Gore Zaposleni/e u Generalnom sekretarijatu Predsjednika Crne Gore su upoznati/e sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti ("Službeni list CG, br.35/15"), odnosno članom 13a, kojim je propisana upotreba rodno senzitivnog jezika u aktima o zasnivanju radnog odnosa i svim aktima u vezi sa tim (imenovanja, postavljenja, radna mjesta, zanimanja, zvanja, funkcije i sl.). Takođe su upoznati/e i sa kaznenim odredbama 33 i 33a Zakona o rodnoj ravnopravnosti ("Službeni list CG, br 35/15"). Univerzitet Crne Gore u kontinuitetu primjenjuje Zakon o rodnoj ravnopravnosti i rodno senzitivne izraze u izradi akata, nazivu radnih mjesta i ostaloj komunikaciji i korespondenciji; Sadržaj obrazaca diploma je saglasno zakonu, povjereno Ministarstvu prosvjete. Opština Herceg Novi Član 13 a Zakona o rodnoj ravnopravnosti („ Sl.list RCG“ br.46/07, „Sl list CG“, br 73/10, 40/11 i 35/15) propisuje da su „ Organi, mediji, privredna društva, druga pravna lica i preduzetnici/e dužni da u svom radu koriste rodno osjetljivi jezik i da u aktima o zasnivanju radnog odnosa, odnosno ugovoru o radu, aktima o izboru, imenovanju, odnosno postavljenju, kao i u aktima o izboru u akademski zvanja, aktima o raspoređivanju i drugim aktima kojima se odlučuje o pravima i obavezama zaposlenih i drugim javnim ispravama i evidencijama, sve nazive radnih mjesta, zanimanja, zvanja i

			0%	funkcija izražavaju u prirodnom rodu (muškom ili ženskom) lica na koje se ovi akti odnose. Nepoštovanje ove obaveze sankcionisano je u članu 33 a, stav 1, tačka 1 Zakona. Poštovanje ovih odredbi Zakona o rodnoj ravnopravnosti koje regulišu oblast upotrebe rodno senzitivnog jezika istaknuto je u Obavještenju koje je proslijeđeno svim državnim organima na lokalnom nivou, kao i oglasnoj tabli i sajtu Opštine Herceg Novi. Opština Pljevlja Izvršen je monitoring upotrebe rodno senzitivnog jezika u pravilnicima o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u organima uprave opštine Pljevlja i rješenjima o raspoređivanju službenica i službenika. Svi pravilnici i sva rješenja su napisana u rodno senzitivnom jeziku.
Cilj 1.2: Dosljedno sprovođenje međunarodnih instrumenata za rodnu ravnopravnost a posebno zaštitu ljudskih prava žena <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> Sve relevantne institucije sprovode i redovno izvještavaju Vladu i međunarodne organizacije o sprovođenju međunarodnih instrumenata za rodnu ravnopravnost a posebno zaštitu ljudskih prava žena.				
1.2.1. Redovno izvještavati međunarodne organizacije o sprovođenju međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava žena, uključujući CEDAW, Istanbulsku Konvenciju STATUS IMPLEMENTACIJE:	MEP, MRSS, MLJMP, Odbor RR u saradnji sa ministarstvima i organima državne - uprave, organi lokalne samouprave, institucijom Ombudsmana, organizacijama civilnog društva	2017 – 2018. god	- Broj i vrsta izvještaja za međunarodne organizacije pripremljenih i usvojenih na Vladi. - Pripremljen i usvojeni redovni izvještaji sprovođenju međunarodnih instrumenata.	Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore ne izvještava međunarodne organizacije o sprovođenju međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava žena, uključujući CEDAW, Istanbulsku Konvenciju, ali je Odbor na upit svih zainteresovanih institucija davao podatke koje ima. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava – www.gov.mmp.me U okviru 67 redovnog zasijedanja Komiteta UN za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), koje je održano u Ženevi, 11. jula 2017. godine delegacija Vlade Crne Gore, koju je predvodio ministar za ljudska i manjinska prava predstavila je Drugi periodični izvještaj Crne Gore o implementaciji Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena

Realizuje se kontinuirano			2 Izvještaja o sprovođenju međunarodnih instrumenata Vlada je usvojila u 2017 (Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori 2013-2017 – UPR, CERD) Nevladine organizacije su u 2017 pripremile 4 izvještaja (CEDAW, UPR, GREVIO, CERD) Izvještaji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda (UPR i Konvencija o pravima djeteta)	(CEDAW), čijim procesom izrade je koordiniraloovo ministarstvo. CEDAW Komitet je naglasio značaj donošenja legislative usmjerene na eliminaciju diskriminacije nad ženama, kao i uspostavljanje različitih institucionalnih mehanizama i politika za unapređenje prava žena. Tom prilikom, pohvalio je napore Crne Gore na unapređenju politike rodne ravnopravnosti, te preporučio da nastavi dalje sa aktivnostima u cilju postizanja rodne balansiranosti u svim oblastima društvenog života gdje još uvijek nije postignuta faktička jednakost između žena i muškaraca. U narednom izvještajnom ciklusu, Crna Gora je u obavezi da odgovori na 63 dobijene preporuke od CEDAW Komiteta. Predstavnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti je članica Koordinacionog tijela za sprovođenje Istanbulske konvencije, koje je koordiniralo procesom izrade Izvještaja o sprovođenju ove konvencije i koji je dostavljen GREVIO Komitetu Savjeta Evrope. Takođe je predstavnica ovog odjeljenja učestvovala na sastanku sa GREVIO- u Strazburu, 10. oktobra 2017, gdje je razgovarano od dosadašnjim aktivnostima na sprovođenju Istanbulske konvencije. U novembere, vladine i nevladine instiucije, među kojima je i Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti, u okviru monitorig posjete, bile su u prilici da ogovaraju na pitanja članica GREVIO. U oktobru 2017. godine Vlada Crne Gore je usvojila Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori 2013-2017- u okviru trećeg ciklusa Opšteg periodičnog pregleda Ujedinjenih nacija - UPR. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, kao Vladin resor zadužen za kreiranje politika zaštite ljudskiih prava i slobode i zabrane diskriminacije, kooridniralo je procesom izvještavanja o relizaciji značajnog broja preporuka. U djelu koji se odnosi na Pojedinačna prava, Oblast
---	--	--	---	---

				– Žene je sadržala odgovore na niz preporuka koje se tiču prava žena. U martu 2017. godine Sekreterijat ECRI-ja je dostavio Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Nacrt izvještaja o Crnoj Gori (koji je sačinjen na bazi sastanaka predstavnika ECRI-ja sa predstavnicima crnogorskih institucija u oktobru 2016. godine), čime je otpočela faza povjerljivog dijaloga ove Komisije sa crnogorskim institucijama. Sekreterijat ECRI-ja je ovom prilikom zatražio dostavljanje komentara na predmetni Izvještaj do 2. maja, međutim nakon dodatne komunikacije sa istim rok za dostavljanje komentara je produžen do 12. maja. Po zahtjevu ECRI-ja kontaktirane su 22 institucije/agencije i prikupljeni su komentari u odnosu na predmetni Izvještaj. Isti su upućeni na prevođenje, te su nakon toga, naši konačni komentari na Nacrt izvještaja upućeni Sekreterijatu ECRI-ja u maju 2017. godine. U septembru 2017. godine ECRI je podnio na usvajanje Izvještaj o Crnoj Gori Evropskom Parlamentu i nakon toga ga je javno objavio. Treći izvještaj o sprovođenju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, 02.06.2017. godine bio je upućen Ministarstvu vanjskih poslova, a usvojene je od strane Savjetodavnog odbora za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina 16.06.2017. godine Vlada Crne Gore, na sjednici od 1. Juna 2017. Je usvojila Četvrti, peti i šesti izvještaj Crne Gore o ostvarivanju Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije – CERD. Crna Gora spada među 34 države svijeta koje uredno izvještavaju prema svim međunarodnim ugovorima. ¹ Ministarstvo evropskih poslova
--	--	--	--	--

¹ <https://reliefweb.int/report/world/denial-access-and-lack-cooperation-un-bodies-will-not-diminish-scrutiny-states-human>

				MEP redovno izvještava Evropsku komisiju o aktivnostima u pogledu sprovođenja međunarodnih instrumenata za zaštitu žena, imajući u vidu da je ova tematika važna za napredak u pregovorima u poglavljima 23 i 19. Ministarstvo rada i socijalnog staranja Izrađen je Izvještaj po osnovu Upitnika o zakonodavnim i drugim mjerama, imajući u vidu odredbe Konvencije Savjeta Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), koji je predat u julu 2017. godine godine. Ovaj Upitnik poslat je od strane GREVIO Komiteta Savjeta Evrope. Ovim izvještajem obuhvaćeni su svi oblici nasilja nad ženama inkriminisani (ili, gdje je primjenjivo, sankcionisan) u skladu s Poglavljem V Konvencije, gdje se ubrajaju psihičko nasilje, proganjanje , fizičko nasilje, seksualno nasilje, uključujući i silovanje, prisilni brak, sakaćenje ženskih genitalija, prinudni abortus, prisilnu sterilizaciju i seksualno uznemiravanje. To se takođe odnosi i na nasilje u porodici nad ženama, koje se definiše kao fizičko, seksualno, psihološko ili ekonomsko nasilje koje se dešava u porodici ili domaćinstvu ili između bivših ili sadašnjih supružnika ili partnera, bez obzira da li ili ne počinitelj dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom. U izradi ovog Izvještaja učestvovali su: - Ministarstvo rada i socijalnog staranja; - Ministarstvo pravde; - Ministarstvo unutrašnjih poslova; - Ministarstvo za ljudska i manjinska prava; - Ministarstvo zdravlja; - Vrhovni sud Crne Gore; - Osnovno državno tužilaštvo u Podgorici; - Zajednica opština Crne Gore; - Ministarstvo javne uprave; - Ministarstvo kulture; - Ministarstvo prosvjete.
--	--	--	--	---

				U sklopu monitoringa GREVIO Komiteta u novembru mjesecu 2017. bila je njihova posjeta Crnoj Gori. Generalni sekretarijat Predsjednika Crne Gore Zaposleni/e u Generalnom sekretarijatu Predsjednika Crne Gore su upoznati/e sa Konvencijom o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Opcionim protokolom (OP) kao i sa Konvencijom Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) koja je stupila na snagu 1.avgusta 2014.godine. Opština Herceg Novi Opština direktno ne izvještava međunarodne organizacije o sprovođenju međunarodnih instumenata za zaštitu ljudskih prava žena. Opština dostavlja odgovore Ministarstvu za ljudska i manjinska prava – Odjeljenje za rodnu ravnopravnost, kao i svim drugim institucijama na njihov zahtjev. NVO „Centar za ženska prava“ - Centar za ženska prava je u saradnji sa Sigurnom ženskom kućom, SOS telefon Nikšić i SOS telefon Podgorica podnio GREVIO komitetu izvještaj iz sjenke o implementaciji Konvencije SE o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici u Crnoj Gori. U izradi izvještaja organizacije su se oslanjale na sopstveno iskustvo u pružanju podrške ženama i djeci žrtvama nasilja u porodici i zapažanja i informacije koje su prikupljale tokom redovnog praćenja žena i djece tokom procedura i postupaka koji se vode pred crnogorskim institucijama nakon prijavljivanja nasilja. Nadamo se da će ovaj izvještaj dati objektivnu sliku stanja u Crnoj Gori kada je u pitanju nasilje nad ženama i nasilje u porodici i da će GREVIO evaluacija dati jasne i konkretne smjernice pomoću kojih će država Crna Gora unaprijediti institucionalni odgovor po pitanju zaštite i podršku žrtvama i pojačati odgovornost počinitelaca nasilja.
--	--	--	--	---

				Centar za ženska prava podnio je i predstavio Izvještaj iz sjenke CEDAW komitetu u julu 2017. godine. Ovaj izvještaj odnosi se na period od 2012. godine do juna 2017. Doprinos ovom izvještaju dale su nevladine organizacije angažovane u posebnim oblastima ženskih prava: Sigurna ženska kuća, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić, koje su diprinijele podacima o nasilju; Centar za romske inicijative, koji je doprinio podacima o položaju žena romkinja sa posebnim fokusom na nasilje i višestrukom diskriminacijom nad romkinjama, kao i prinudnim brakovima u romskim zajednicama; Spektra i Queer Montenegro su doprinijeli podacima o položaju LBT žena. Ostatak Konvencije pokrio je Centar za ženska prava, koji je ujedno koordinirao procesom i uredio izvještaj. Izvještaj je dostupan na sajtu Centra za ženska prava www.womensrightscenter.org. NVO „Sigurna ženska kuća“ - Sigurna ženska kuća, Centar za ženska prava, Centar za romske inicijative, SOS telefon Nikšić, Spektra i Queer Montenegro podnijeli su izvještaj iz sjenke CEDAW komitetu. Nadalje, Sigurna ženska kuća, Centar za ženska prava, SOS telefon Nikšić i SOS telefon Podgorica su podnijeli izvještaj iz sjenke o implementaciji Konvencije SE o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici GREVIO komitetu. Izvještaj dostupan na https://rm.coe.int/report-ngo-montenegro-2/168073c980
1.2.2. Organizovanje konsultativnih i kontrolnih saslušanja na temu o primjenih međunarodnih konvencija i preporuka.	Skupština, tj. nadležni odbori u saradnji sa Odborom RR	Kontinuirano 2017 - 2018. god	-Broj organizovanih konsultativnih i kontrolnih saslušanja na temu o primjenih međunarodnih konvencija i	Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, tokom 2017. godine nije učestvovao u organizovanju kontrolnih i konsultativnih saslušanja na temu o primjeni međunarodnih konvencija i preporuka. Opština Herceg Novi

STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano			preporuka na godišnjem nivou. 0%	Dana 25.10.2017.godine u Velikoj sali Opštine Herceg Novi u vremenu od 09.00 – 11.00 časova obavljen je usmeni intervju između konsultantkinje-predstavnice Coram International UK Jorun Arndt i koordinatorke za rodnu ravnopravnost Branke Grubor- Božović. Ovu evaluaciju postojećeg sistema nadgledanja (monitoringa) dječijih prava realizuje UNICEF za Crnu Goru i sprovedeno je na teritoriji cijele Crne Gore. NVO „Sigurna ženska kuća“ - Sigurna ženska kuća je Skupštini Crne Gore, Odboru za zdravstvo, rad i socijalno staranje i Odboru za politički sistem, pravosudje i upravu podnijela predstavku kojom se inicira sazivanje zajedničke sjednice pomenutih odbora na kojoj će biti održano kontrolno saslušanje Ministra rada i socijalnog staranja Kemala Purišića sa ciljem usvajanja odgovarajućih zaključka u pravcu stvaranja uslova da se ženama žrtvama porodičnog nasilja obezbijede opšte usluge podrške i finansijska pomoć u cilju lakšeg oporavka od nasilja. Nadalje, SŽK je Skupštini Crne Gore, Odboru za zdravstvo, rad i socijalno staranje podnijela predstavku kojom se inicira sazivanje sjednice Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje na kojoj će biti održano kontrolno saslušanje Ministra rada i socijalnog staranja Kemala Purišića sa ciljem usvajanja zaključaka u pravcu stvaranja uslova za razvijanje jedinstvene procedure i forme za prikupljanje podataka o rodno zasnovanom nasilju među nadležnim institucijama i razvijanje jedinstvene baze podataka o rodno zasnovanom nasilju. Obije inicijative se pozivaju na primjenu usvojenih međunarodnih konvencija i preporuka. Ni na jednu od ove dvije inicijative od Skupštine Crne Gore nismo dobili odgovor
1.2.3. Unapređenje nacionalnog okvira shodno ratifikovanim međunarodnim	MLJMP, MRSS, MPA i dr. ministarstvima u saradnji sa	Kontinuirano 2017 - 2018. god	- Broj amandmana kojim se usklađuje nacionalno zakonodavstvo sa	Ministarstvo pravde Ministarstvo pravde u svim zakonskim i podzakonskim aktima vodi računa da odredbe pomenutih Konvencija budu inkorporirane u tekstove istih.

dokumentima i preporukama (poput Istanbulske Konvencije i GREVIO preporuka i sl). STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	Skupštinom Crne Gore		međunarodnim konvencijama. Indikator je sadržan u tabeli opisa realizacije	Zakonom o izmjenama I dopunama Krivičnog zakonika CG, ("Službeni list Crne Gore" br. 44/2017 od 6.07.2017. godine) radi usklađena sa Istanbulskom konvencijom usvojena su tri nova člana koja sankcionišu tri nova krivična djela i to: *član 151a, (Glava XIV krivičma djela protiv života i tijela) "sakaćenje ženskih genitalija" i član 151b "prinudna sterilizacija", čime je izvršeno usklađivanje sa članovima 38 i 39 Istanbulske konvencije, i *član 168a, (Glava XV krivičma djela protiv sloboda i prava čovjeka i građanina) "proganjanje" je usklađeno sa članom 34 Istanbulske konvencije. <i>Izmjenama i dopunama Porodičnog zakona</i> ("Službeni list CG",br.53/16) izvršeno je usklađivanje sa čl.48 Konvencije Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) koja zabranjuje proces obaveznog alternativnog rješavanja sporova u odnosu na sve oblike nasilja obuhvaćene Konvencijom. Nadalje, nova zakonska rješenja usklađena su sa Preporukom Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope 1798 (2007) o poštovanju načela rodne ravnopravnosti u građanskom pravu (Recommendation 1798 (2007) Respect for the principle of gender equality in civil law), posebno u dijelu koji se odnosi na imovinske odnose i roditeljska prava. Takođe, uzeti u obzir su zaključni stavovi Komiteta za eliminaciju diskriminacije žena (CEDAW) i preporuka koja se odnosi na adekvatno regulisanje diobe zajedničke imovine supružnika. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava U Skupštini Crne Gore, u julu 2017, usvojen je amandman Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika ("Službeni list Crne Gore" br. 44/2017 od 6.07.2017. godine) koji se tiče usklađenosti definicije silovanja sa Istanbulskom konvencijom, a koji je inicirala Ženska politička mreža koja okuplja predstavnice 12 pozicionih i opozicionih partija.
--	-------------------------	--	--	--

				NVO „Centar za ženska prava“ - Centar za ženska prava predložila je izmjene člana 9 Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore - Sakaćenje ženskih genitalija na način što će se kriminalizovati i pokušaj i pomaganja, i krivičnog djela Prinudna sterilizacija na način što će se pooštriti propisana kazna; izmjene člana 12 Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore kojim se u krivično zakonodavstvo uvodi novo krivično djelo Proganjanje; izmjene člana 14 Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore kojim se mijenja važeći član 204 Krivičnog zakonika Crne Gore – Silovanje. Predložene su i izmjene iz čl. 205, 206, 207, 208 i 209 Krivičnog zakonika, radi usaglašavanja sa izmjenom člana 204 koju je predložila NVO Centar za ženska prava; izmjene člana 210 Krivičnog zakonika Crne Gore na način što će se za pooštriti kazna za krivično djelo Posredovanje u vršenju prostitucije; izmjene člana 220 Krivičnog zakonika Crne Gore – nasilje u porodici i porodičnoj zajednici na način što će se izmijeniti definicija krivičnog djela nasilje u porodici i u porodičnoj zajednici, tako da ne podrazumijeva samo primjenu grubog nasilja, već i prijetnju nasiljem, drsko i bezobzirno ponašanje. Predlog obuhvata i pooštavanje kazne za navedeno krivično djelo;
1.2.4. Organizovati promociju ženskih ljudskih prava i istorije ženskog pokreta poput Međunarodni dan žena 8. mart i sl.	MLJMP, Odbor RR, lokalne kancelarije za rodnu ravnopravnost u saradnji sa ministarstvima i organima državne uprave,	I kvartal 2017. god. I kvartal 2018. god.	- Broj i vrsta događaja organizovanih u cilju promocije 8. marta kao dana obilježavanja ženskih ljudskih prava i istorije Ženskog pokreta.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Povodom 15. oktobra, Međunarodnog dana seoskih žena i Svjetskog dana pješačenja, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore i Fondacija Petrović Njegoš, na inicijativu biciklističkog kluba Perun“ iz Nikšića, organizovana je pješačka tura od Trebjese do gradske pijace, gdje su žene preduzetice izložile standove sa svojim proizvodima.

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	organima lokalne samouprave, organizacijama civilnog društva		2 događaja koje su organizovale NVO i lokalne samouprave	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava podržalo je kampanju „Neželjena“, inicijativu usmjerenu isključivo na problem selektivnih abortusa kao drastičnog primjera rodne diskriminacije, uz puno poštovanje reproduktivnih, zakonom garantovanih prava žena, koja je započela novembra 2017. godine. Kampanju je pokrenuo NVO „Centar za ženska prava“ je u saradnji sa Agencijom McCann, a istom se pozivaju građane/ke i nadležne institucije da reaguju na ovako ozbiljan problem, mijenjaju patrijarhalne stavove o ženama i muškarcima u Crnoj Gori, kao i da potpišu peticiju čiji je cilj sprječavanje zloupotrebe ranih prenatalnih testova u svrhu selektivnih prekida trudnoće. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, je u saradnji sa kancelarijom UNDP-a i Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, Podgoricom, kao i opštinama Bijelo Polje, Berane i Tivat, organizovalo 4 javna časa u navedenim gradovima povodom obilježavanja kampanje “16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama”, za učenike/ce osnovnog i srednjeg obrazovanja. Nakon pozdravnih riječi i upoznavanja sa radom i nadležnostima Ministarstva za ljudska i manjinska prava i saradnjom između Ministarstva sa opštinama, sa učenicima/ama je razgovarano o tome da li su se dosad susretali sa nasiljem, da li znaju koji su to oblici nasilja, kao i o mehanizmima zaštite, kao i njihovim stavovima i percepcijama o rodnoj ravnopravnosti i rodno zasnovanom nasilju. Broj učenika na tribinama: 190. Glavni grad Podgorica
---	--	--	--	--

				Glavni grad Podgorica, je u skladu sa Akcionim planom za postizanje rodne ravnopravnosti u Glavnom gradu za period 2016-2017. godine, 24. aprila 2017. godine organizovao konferenciju na temu „Promocija ženskih prava i istorije ženskog pokreta“ . Na konferenciji su, osim predstavnika Glavnog grada, učestvovali i predstavnici Odbora za rodnu ravnopravnost, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Zaštitnika ljudskih i manjinskih prava, Unije poslodavaca Crne Gore, Urduženja preduzetnica Crne Gore, itd. Opština Bijelo Polje Povodom obilježavanja 8. marta Međunarodnog dana žena, održan okrugli sto u cilju implementacije LAP za rodnu ravnopravnost i postavljenih ciljeva iz oblasti nasilja nad ženama, nasilja u porodici i prevencije istog. Tema okruglog stola - razmjena iskustava, jačanje saradnje i podrška relevantnih činilaca na lokalnom nivou u cilju prevencije nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Učestvovali su predstavnici lokalne samouprave, predstavnici Sekretarijata za lokalnu samoupravu, članovi Multidisciplinarnog tima iz Centra za socijalni rad koji se bave ovom problematikom, inspektorka iz policije, predsjednik Suda za prekršaje, predstavnici NVO, opštinske kancelarije za besplatnu pravnu pomoć, medija. Ukupno 17 učesnika. Povodom obilježavanja međunarodne kampanje „16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“ od 25. novembra do 10. decembra, realizovano je više aktivnosti: U saradnji sa Centrom bezbjednosti Bijelo Polje i Centrom za socijalni rad realizovane su radionice sa učenicima iz tri srednje škole na temu: „Nasilje u porodici i institucionalna zaštita“. O institucionalnoj saradnji i mjerama podrške ženama i djevojkama žrtvama nasilja govorile su predstavnice ovih ustanova i Kancelarije za rodnu ravnopravnost. Učesnici su
--	--	--	--	--

				upoznati sa istraživanjem UNDP o nasilju nad ženama u Crnoj Gori. Na radionicama je učesvovalo oko 100 učenika. U saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava - Odjeljenjem za poslove rodne ravnopravnosti održana tribina – javni čas 05. decembra, za učenike/ce završnih razreda iz tri osnovne škole o pitanjima prevencije i zaštite od rodno-zasnovanog nasilja među učenicima/cama. Učestvovala predstavnici/ce Misiije OEBS-a u Crnoj Gori, UNDP-a i Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Tokom panela predstavljeni su rezultati istraživanja o percepcijama, prevalenci, cijeni i multidisciplinarni odgovor na nasilje kroz video material. Javnom času prisustvovalo oko 30 učenika u pratnji pedagoga iz škola. Povodom obilježavanja međunarodnih dana u oktobru, 15. - Dan žena na selu, 16. - Dan hrane i 17. - Dan borbe protiv siromaštva, opštinska Kancelarija za rodnu ravnopravnost uz podršku Opštine i nadležnih, organizovala je konferenciju „NAJBOLJE ZA BIJELO POLJE - razvojem preduzetništva i proizvodnjom zdrave hrane protiv siromaštva“. Cilj Konferencije je promocija proizvodnje zdrave hrane, kao potencijalne djelatnosti u borbi protiv siromaštva i afirmacija ženskog preduzetništva na selu. Učestvovali predstavnici Privredne komore Crne Gore, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Turističke organizacije Bijelo Polje i nadležnih sekretarijata Opštine. Tom prilikom je svečano otvoren i promovisan sajt projekta “Vrijedne ruke i dobre ideje on line”, koji realizuje Kancelarija za rodnu ravnopravnost. Prisustvovalo oko 40 učesnika. Opština Pljevlja U toku 2017. godine Međunarodni dan žena u Pljevljima je obilježen organizovanjem Sajma ženskog preduzetništva u centru grada.
--	--	--	--	---

				NVO “Centar za ženska prava” je u saradnji sa NVO Anima – Centar za žensko i mirovno obrazovanje povodom 8. marta, Međunarodnog dana žena, organizovao drugi po redu Marš žena u Crnoj Gori pod sloganom “I Hleb i Mir i Ruže”. Marš je okupio više od 100 ljudi koji su se kretali od Trga nezavisnosti do mosta „Blaža Jovanovića“, nakon čega su se pridružili protestu majki koje su štrajkovale ispred crnogorskog parlamenta zbog smanjena naknada. Marš su podržale mnoge nevladine organizacija, predstavnici kancelarije Zaštitnika ljudskih prava kao i pojedini poslanici. NVO „Crnogorski ženski lobi“ - Aktivistkinje Crnogorskog ženskog lobija su svojim prisustvom podržale osmomartovski marš žena organizovan od strane Centra za žensko i mirovno obrazovanje i i Centra za ženska prava. Na ovaj način ukazale smo na siromaštvo i težak položaj žena u crnogorskom društvu kao i sve prisutnijoj marginalizaciji žena i militarizaciji društva čemu se protivimo. Osmomartovski marš žena odvijao se pod sloganom : “I HLEB I MIR I RUŽE”.
1.2.5. Publikovanje i promovisanje međunarodnih konvencija u oblasti rodne ravnopravnosti (Pekinške, Istanbulske Konvencije, CEDAW itd)	MLJMP u saradnji sa organizacijama civilnog društva	2018. god.	- Broj događaja; - Tiraž štampanih izdanja. 700 primjeraka Konvencije o pravima lica sa invaliditetom na lako razumljivom formatu	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava kontinuirano radi na podizanju svijesti o poznavanju i poštovanju ljudskih prava, tolerancije i različitosti. U 2017 aktivnosti su bile usmjerene na poštovanje prava djece sa intelektualnim smetnjama. S tim u vezi, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava uz saradnju i podršku Programске kancelarije Savjeta Evrope u Crnoj Gori, povodom Međunarodnog dana lica sa invaliditetom organizovalo je događaj na kome je prezentovana i publikovana Konvencija o pravima lica sa invaliditetom na lako razumljivom formatu za lica sa intelektualnim smetnjama. Takođe, djeca iz NVO “Zračak nade” iz Pljevalja, JU Resursnog centra za djecu i mlade

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano			Preporuke CEDAW/C/MNE/Q/2, upućene na 200 adresa putem maila	"Podgorica", JU Dnevnog centra iz Pljevalja i JU Resursnog centra za djecu i osobe sa intelektualnim smetnjama i autizmom "1.jun", priredili su umjetničko-zabavni program. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je nakon dobijanja Zaključnih zapažanja o drugom periodičnom izvještaju Crne Gore CEDAW/C/MNE/Q/2, 21. jula 2017., iste prevelo i disrtubiralo na upoznavanje svim kontakt osobama za rodnu ravnopravnost, članovima/cama Savjeta za rodnu ravnopravnost, pravosudnim instucijama – sudovima i tužilaštvima, NVO, predstavcima/ama lokalnih samouprava, medija itd – na oko 200 mail adresa. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je 05. jula 2017. organizovalo Forum sa NVO na temu: Izvještavanje o sprovođenju CEDAW (Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena). Forum je okupio 15 učesnika/ca, koji su se upoznali i sa odredbama Konvencije i Opcionim protokolom. Kontinuiranu edukaciju i promociju o primjeni antidiskriminacionog zakonodavstva Ministarstvo za ljudska i manjinska prava sprovodi počev od 2011. godine, uz podršku Misije OEBS-a u Crnoj Gori, a u skladu sa utvrđenim "Nastavnim planom za edukaciju državnih službenika, nosioca pravosudnih funkcija i zaposlenih u drugim organima, organizacijama i institucijama koji dolaze u kontakt sa slučajevima diskriminacije" Edukacija se realizuje kroz 6 trening modula, a svaki modul se sastoji od jednog seminara (teorijski dio) i radionice (praktični dio). Prvi modul je posvećen opštem pravnom režimu zaštite od diskriminacije, dok se u okviru ostalih 5 modula tretiraju pitanja zaštite od diskriminacije najranjivijih društvenih grupa i to: zabranu diskriminacije lica sa invaliditetom, zabranu rasne diskriminacije (diskriminacije RE populacije), zaštitu od diskriminacije LGBTI populacije, diskriminacije po osnovu
---	--	--	---	--

				rodnog identiteta, zdravstvenog stanja, odnosno, oboljelih od AIDS-a i HIV+. U djelu modula koji se odnosi na zaštitu od diskriminacije po osnovu rodnog identiteta, učesnici/ce treninga se obavezno upoznaju CEDAW Konvencijom, Istanbulskom ali i drugim međunarodnim dokumentima Savjeta Evrope, UN, OSCE i EU . Edukacijom su u dosadašnjem periodu bili obuhvaćeni predstavnici sudstva, tužilaštva, Institucije Ombudsmana, nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava, zatim predstavnici svih područnih jedinica i ispostava policije u Crnoj Gori, predstavnici lokalnih samouprava, predstavnici svih inspeksijskih službi u Crnoj Gori, predstavnici svih sudova za prekršaje, te predstavnici tužilaštva u Crnoj Gori i ustanova socijalne i dječije zaštite. U 2017. godini ovaj ciklus edukacije pohađali su predstavnici organa državne uprave zaduženi za saradnju sa ranjivim društvenim grupama. U 2017. godini ovaj ciklus edukacije pohađali su predstavnici organa državne uprave zaduženi za rad sa ranjivim društvenim grupama.
Cilj 1.3: Osigurana primjena antidiskriminacionog zakonodavstva uz procjenu učinka, kvaliteta i stepena primjene zakonskih propisa <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> - Broj predmeta po osnovu diskriminacije po osnovu pola i roda - Povećan je broj riješenih slučajeva na godišnjem nivou prijavljenih po ovom osnovu ili drugim osnovama iz Zakona o rodnoj ravnopravnosti.				
1.3.1. Organizovati nacionalnu kampanju upoznavanja javnosti sa mehanizmima zaštite od rodno zasnovane diskriminacije.	MLJMP u saradnji sa lokalnim samoupravama, Ombudsmanom, Odborom RR	Jednom godišnje	- Organizovana minimum jedna sedmodnevna kampanja godišnje. - Broj medijskih nastupa. - Broj događaja.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda U okviru projekta Podrška nacionalnim institucijama u prevenciji diskriminacije – PREDIM, sprovedena je kampanja o antidiskriminaciji putem društvenih mreža, koju je sprovodila agencija Amplitudo.

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano			- Vrsta i broj distribuiranog materijala. Kampanja je uspjela je da dođe do 20.128 korisnika (toliko je njih posjetilo portal), od kojih je 33.5% između 25-34 godina i 25.8% između 35-44. Takođe – 2/3 korisnika su su ženskog pola.	NVO CEDEM je sproveo istraživanje “Obrasci diskriminacije u Crnoj Gori” u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i institucijom Ombudsmana, u okviru projekta „Podrška nacionalnim institucijama u prevenciji diskriminacije u Crnoj Gori“ (PREDIM), kojeg finansiraju Evropska unija i Savjet Evrope, a za realizaciju je zadužen Savjet Evrope. Rezultati istraživanja su predstavljeni 26. maja na pres konferenciji. Finalni i analitički izvještaji se mogu naći na oficijalnom CEDEM-ovom sajtu, na sljedećem linku: http://www.cedem.me/aktivnosti/977 -cedem-objavio-istrazivanje-obraci-diskriminacije-u-crnoj-gori, a dostupni su i na sajtu Savjeta Evrope i institucije Ombudsmana.
1.3.2. Dostaviti evidencije i podatke o slučajevima diskriminacije po osnovu pola i njihovima ishodima Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore. STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizovano (iako mjera nije dospjela za realizaciju)	Odgovorne institucije shodno <i>Pravilniku o sadržaju i načinu vođenja posebne evidencije o slučajevima prijavljene diskriminacije</i> u saradnji sa Ombudsmanom	I kvartal 2018. god.	- Godišnji izvještaj o slučajevima diskriminacije po osnovu pola i njihovima ishodima koji obuhvata broj prijavljenih i riješenih slučajeva. Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda za 2017	Viši sud za prekršaje Realizovano kroz godišnje izvještaje o radu na predmetima iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i Zakona o zabrani diskriminacije. Zaštitnik ljudskih prava sloboda Crne Gore - Godišnji izvještaji o radu ove institucije i posebni izvještaji sadrže podatke o diskriminaciji po osnovu pola i njihovim ishodima i isti se nalaze na sajtu http://www.ombudsman.co.me/lzvjestaji_Zastitnika.html Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Kontinuirana aktivnost Direktorata za unapređenje I zaštitu ljudskih prava i sloboda, koja se odvija na način da se, svakog decembra, od strane Ministarstva upute zahtjevi za dostavljanje informacija u vezi sa prijavljenim i procesuiranim slučajevima diskriminacije, nasilja, govora mržnje i drugih oblika napada na pripadnike LGBTI populacije i to: Upravi policije, Vrhovnom državnom tužilaštvu i Vrhovnom sudu Crne

				Gore. Navedene institucije su dostavile tražene podatke, koji su objedinjeni i predstavljaju sastavni dio Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBT osoba u Crnoj Gori 2013-2017 za 2017. godinu.
1.3.3. Monitoring primjene Zakona o rodnoj ravnopravnosti u državnim organima i ustanovama STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za realizaciju	Odbor RR u saradnji sa MLJMP, ministarstvima i organima državne uprave, lokalnim samoupravama, organizacijama civilnog društva	I kvartal 2018. god.	- Sprovedeno monitoring istraživanje o stepenu primjene zakona o rodnoj ravnopravnosti. - Broj i lista državnih organa i institucija obuhvaćen istraživanjem. - Izdate preporuke.	Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore - Treće istraživanje o poznavanju i primjeni Zakona o rodnoj ravnopravnosti u institucijama Crne Gore, Odbor će sprovesti tokom 2018. godine. Ministarstvo unutrašnjih poslova <i>Primjena Zakona o rodnoj ravnopravnosti</i> - Upotreba rodno senzitivnog jezika, kao opšta mjera utvrđena Zakonom o rodnoj ravnopravnosti je obavezujuća za sve organizacione cjeline u MUP-u i Upravi policije. U aktima o zasnivanju radnog odnosa i drugim aktima kojima se odlučuje o pravima i obavezama zaposlenih, nazivi radnog mjesta izražavaju se u prirodnom rodu (muškom ili ženskom) lica na koja se ovi akti odnose. - Rukovodioci organizacionih cjelina su obavezani da statističke podatke i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u MUP-u i Upravi policije iskazuju po polnoj pripadnosti. - Koordinatorica za rodnu ravnopravnost u kontinuitetu obavlja svoje zadatke. - Utvrđene su posebne mjere za postizanje rodne ravnopravnosti. - U 2017.g. je napravljen plan obuka zaposlenih na temu "Rodna ravnopravnost u policiji" i započeto je sa realizacijom ovih obuka u svim centrima i odjeljenjima bezbjednosti, kao i u regionalnim graničnim centrima. Poseban akcenat je dat ovim obukama iz razloga što je njihovo organizovanje zakonska obaveza državnih organa i posebna mjera definisana

				pomenutim nacionalnim planovima, kao i Strategijom razvoja Uprave policije. Osim navedenog obuke su organizovane u cilju: povećanja svijesti zaposlenih o značaju rodne ravnopravnosti i ulozi policijskih službenika u postizanju rodne ravnopravnosti, upoznavanja zaposlenih sa obavezama Uprave policije na predmetnu temu, prezentovanja zakonodavnog i institucionalnog okvira koji se odnosi na rodnu ravnopravnostu i međunarodnim dokumentima koje je Crna Gora potpisala u ovoj oblasti i obavezama koje je preuzela, trenutnim stanjem po pitanju rodne ravnopravnosti u Upravi policije i aktivnostima koje su preduzete u cilju postizanja rodne ravnopravnosti. Imajući u vidu specifičnost policijskih poslova, izrađen je poseban program obuke, namijenjen prvenstveno policijskim službenicima. Program je urađen od strane DICAFA-a, u saradnji sa OEBS-om, po kojem je određen broj službenika MUP-a i Uprave policije obučeni za predavače na predmetnu temu, o čemu su im zdani sertifikati. Predavači su u toku 2017.g., u saradnji sa Upravom za kadrove organizovali 45 obuka koje je pohađalo 574 lužbenika ekspertske - rukovodnog kadra. Generalni sekretarijat Predsjednika Crne Gore U Generalnom sekretarijatu Predsjednika Crne Gore obezbijedena je kontinuirana primjena antidiskriminacionog zakonodavstva i zaposleni/e su upoznati/e sa pravnim aktima koji regulišu rodnu ravnopravnost - Ustav Crne Gore, kao najviši pravni akt, član 18: država jamči ravnopravnost žene i muškarca i razvija politiku jednakih mogućnosti, Zakon o rodnoj ravnopravnosti ("Službeni list RCG, br.46/07"), Zakon o izmjenama i dopunama zakona o rodnoj ravnopravnosti ("Službeni list CG, br.35/15"), Zakon o zabrani diskriminacije ("Službeni list CG, br.46/10"), Zakon o izmjenama i dopunama zakona o zabrani diskriminacije ("Službeni list CG, br.18/14").
--	--	--	--	---

				Opština Bijelo Polje U toku je izrada Nacrta odluke o prikupljanju i evidentiranju podataka na osnovu pola u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i članom 3. koji propisuje ovu obavezu. Stručnu pomoć za izradu ove odluke Kancelarija ima od ekspertice za rodnu ravnopravnost Branke Vlahović.
1.3.4. Obuka svih nosilaca pravosudnih funkcija i advokata o primjeni međunarodnih i nacionalnog zakonodavstva u vezi sa rodnom diskriminacijom STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	Centar za edukaciju sudstva i tužilaštva, MLJMP, u saradnji sa Advokatskom komorom, Ombudsmanom	2017 – 2018. god.	- Organizovane minimum dvije obuke godišnje. 2 obuke Indikatori sadržani u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Kontinuiranu edukaciju i promociju o primjeni antidiskriminacionog zakonodavstva Ministarstvo za ljudska i manjinska prava sprovodi počev od 2011. godine, uz podršku Misije OEBS-a u Crnoj Gori, a u skladu sa utvrđenim "Nastavnim planom za edukaciju državnih službenika, nosioca pravosudnih funkcija i zaposlenih u drugim organima, organizacijama i institucijama koji dolaze u kontakt sa slučajevima diskriminacije" Edukacija se realizuje kroz 6 trening modula, a svaki modul se sastoji od jednog seminara (teorijski dio) i radionice (praktični dio). Prvi modul je posvećen opštem pravnom režimu zaštite od diskriminacije, dok se u okviru ostalih 5 modula tretiraju pitanja zaštite od diskriminacije najranjivijih društvenih grupa i to: zabranu diskriminacije lica sa invaliditetom, zabranu rasne diskriminacije (diskriminacije RE populacije), zaštitu od diskriminacije LGBTI populacije, diskriminacije po osnovu rodnog identiteta, zdravstvenog stanja, odnosno, oboljelih od AIDS-a i HIV+. Edukacijom su u dosadašnjem periodu bili obuhvaćeni predstavnici sudstva, tužilaštva, Institucije Ombudsmana, nevladinih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava, zatim predstavnici svih područnih jedinica i ispostava policije u Crnoj Gori, predstavnici lokalnih samouprava, predstavnici svih inspeksijskih službi u Crnoj Gori, predstavnici svih sudova za prekršaje, te predstavnici tužilaštva u Crnoj Gori i ustanova socijalne i dječije zaštite. U 2017. godini ovaj ciklus edukacije

				pohađali su predstavnici organa državne uprave zaduženi za saradnju sa ranjivim društvenim grupama. Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu je u 2017. godini sproveo 2 (dvije) aktivnosti kontinuirane obuke. Slijedi pregled: - 17 - 19. oktobra 2017. godine, u Petrovcu, u okviru projekta PREDIM (Projekat podrške državnim institucijama u prevenciji diskriminacije), koji se sprovodi udruženom podrškom EU i Savjeta Evrope, održana je Obuka trenera u oblasti EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE. Obuka u sebi sadrži tri kursa i to na teme: „Uvod u EKLJP”; „Anti-diskriminacija“ i „Borba protiv rasizma, ksenofobije, homofobije i transfobije“, koji predstavljaju crnogorske adaptacije HELP kurseva Programa Savjeta Evrope na ove teme. Konkretnije teme su se između ostalih odnosile na: Zabranu diskriminacije prema članu 14 EKLJP-a i član 1 Protokola br. 1; Nacionalni pravni okvir za zaštitu od diskriminacije i pregled problema u vezi sa anti-diskriminacijom u Crnoj Gori; Zabranu diskriminacije u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava: praktične vježbe zasnovane na različitim zaštićenim osnovama; Zaštita koju nude EKLJP i drugi međunarodni instrumenti protiv rasizma, ksenofobije, homofobije i transfobije; Predstavljanje nacionalnog pravnog okvira protiv zločina mržnje i govora mržnje i zaštita od rasizma, ksenofobije, homofobije i transfobije; Transrodne i međuroodne osobe u praksi Evropskog suda za ljudska prava: praktične vježbe. Obuku je pohađalo deset (10) predstavnika pravosuđa, devet sudija i jedan državni tužilac.
1.3.5. Organizovanje seminara na temu: „Suštinske i terminološke razlike u pojmovima	MLJMP - Direktorat za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda u saradnji sa	2018. god.	-Organizovana obuka. -Broj obučanih lica.	NVO „Centar za ženska prava“ „Nasilje nad LGBTIQ osobama i rodno zasnovano nasilje u Crnoj Gori“

kojima se određuje rodni identitet, pol, heteroseksualna, biseksualna i homoseksualna orijentacija i interseksualne karakteristike ili osobine“ STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za realizaciju	organizacijama civilnog društva			Nacionalna konferencija o prevenciji nasilja, sa temom „Nasilje nad LGBTIQ osobama i rodno zasnovano nasilje u Crnoj Gori“, organizovana je uz podršku Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici i u saradnji sa Upravom policije Crne Gore. Cilj konferencije je da ukaže na problem nasilja prema LGBTIQ osobama i ženama u Crnoj Gori i ojača saradnju sa Upravom policije, kao ključnim akterom u pružanju zaštite žrtvama. Cilj nam je da stečena znanja i iskustva iz prakse pretočimo u konkretne prijedloge i rješenja. http://womensrightscenter.org/me/aktuelnosti/nasilje-nad-lgbtqi-osobama-i-rodno-zasnovano-nasilje-u-crnoj-gori/
---	--	--	--	---

2. RODNO OSJETLJIVO VASPITANJE I OBRAZOVANJE

Strateški cilj: Uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja na svim nivoima obrazovanja

Aktivnosti	Nosioci aktivnosti u saradnji partnerima	Vremenski okvir	Indikatori	Realiovano:
Cilj 2.1. U nastavi u osnovnim i srednjim školama prisutna je rodna komponenta. Indikator (pokazatelj) efekta: Procenat nastavnika/ca koji primjenjuju ciljeve iz međupredmetne oblasti rodne ravnopravnosti za osnovne i srednje škole.				
2.1.1. Formirati Komisiju i izraditi kurikulum za međupredmetni program o rodnoj ravnopravnosti u osnovnim i srednjim školama STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizovano	ZZŠ u saradnji sa MP i MLJMP	IV kvartal 2017. god.	- Izrađen i usvojen program. - Broj osnovnih i srednjih škola u kojima se program sprovodi. - Broj obuhvaćenih učenika/ca na godišnjem nivou. Nijesu dostavljeni indikatori	Zavod za školstvo Kurikulum za međupredmetne teme (za osnovnu i srednje škole) urađen je i dostupan na sajtu Zavoda za školstvo: http://www.zzs.gov.me/naslovna/programi/osnovno http://www.zzs.gov.me/naslovna/programi/gimnazija
2.1.2. Izrada i objavljivanje priručnika pod nazivom: „Vodič za Nastavnike/nastavnice kroz međupredmetnu oblast – rodna ravnopravnost, za osnovnu i srednje škole“ STATUS IMPLEMENTACIJE:	ZUNS u saradnji sa MP i MLJMP	IV kvartal 2018. god.	- Izrađen priručnik. - Broj distribuiranih kopija. - Broj škola u kojima se program sprovodi i priručnik koristi na godišnjem nivou - Broj obuhvaćenih nastavnika/ca.	Opština Herceg Novi U osnovnoj školi „Orijski bataljon u Bijeloj vodi se računa o jednakoj zastupljenosti dječaka i djevojčica u Đačkom parlamentu, radionicama koje se održavaju tokom školske godine, projektima u kojima škola učestvuje, iako imaju 344 dječaka i 276 djevojčica. Takođe se vodi računa da se i kod nastavnog osoblja ispoštuje rodna ravnopravnost u svim aspektima u aktivnostima škole.

Mjera nije dospjela za izvještavanje				
2.1.3. Obuka za sprovođenje međupredmetnog programa o rodnoj ravnopravnosti u osnovnim i srednjim školama STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje	ZZŠ u saradnji sa MP i MLJMP	IV kvartal 2018. god.	-Broj organizovanih obuka. - Broj obučениh nastavnika/ca.	
Cilj 2.2. Povećan nivo znanja zaposlenih u obrazovnom sistemu o rodnoj ravnopravnosti. Indikator (pokazatelj) efekta: Minimum 25% ustanova na nivou predškolskog, osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja u Crnoj Gori uključeno u program obuke i po 1 njihov predstavnik/ca povećao/la nivo znanja u oblasti rodne ravnopravnosti.				
2.2.1. Sprovođenje programa stručnog usavršavanja iz područja rodne ravnopravnosti za vaspitno-obrazovni kadar na nivou predškolskog, osnovnog i	MP, ZZŠ, vaspitno-obrazovne ustanove u saradnji sa MLJMP, CSO, organizacijama civilnog društva	IV kvartal 2017. god. IV kvartal 2018. god.	- Organizovane minimum 2 obuke godišnje – po jedna za svaku od ciljnih grupa (za nastavni kadar na nivou predškolskog,	Ministarstvo prosvjete - Urađen je flajer Čuvajmo decu od trgovine ljudima koji je namijenjen zaposlenima u školama da bi prepoznali pokazatelje koji upućuju na postojanje sumnje da je neko dijete žrtva bilo kog oblika trgovine ljudima (prinudni dječiji rad – prosjačenje, seksualna eksploatacija,

srednjoškolskog obrazovanja, saglasno Preporuci Savjeta Evrope CM(2007)13 STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano			osnovnog i srednjoškolskog obrazovanja). - Obučeno minimum 50 predstavnika vaspitno-obrazovnog kadra na godišnjem nivou. 2 obuke (1 četvrodnevni seminar za 26 učesnika/ca i 1 jednodnevni seminar za 30 učesnika/ ca) 1152 vaspitačica, stručnih saradnika/ca, predstavnika/ca uprava vrtića je prošlo formu tzv. vršnjčkog , kaskadnog učenja koje obrađuje temu rodne ravnopravnosti	prinudni/maloljetnički brakovi) i u odnosu na to preduzeli profesionalne mjere, prijavili nadležnim organima. Radi unapređenja profesionalnih kapaciteta održan je četvrodnevni seminar za 26 učesnika (po jedan predstavnik/ca iz svakog vrtića i tri resursna centra) - višedimenzionalni individualizovani pristup učenju i sveukupnom razvoju dece predškolskog uzrasta. Uključili smo temu koja je obrađivala rodnu ravnopravnost. Kao dodatna vrijednost kreiran je i sproveden okvirni paket za realizaciju aktivnosti u predškolskim ustanovama. Po principu tzv. vršnjačkog, a kaskadnog učenja u kojem učesnici seminara sprovode obuke za kadar svojih ustanova - brojke pokazuju da je kroz ovu formu edukacije prošlo 1152 vaspitačica, stručnih saradnika/ca, predstavnika/ca uprava vrtića. Zavod za školstvo i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava - Organizovan je seminar "Rodna ravnopravnost u obrazovanju sa posebnim osvrtom na rodno zasnovano nasilje" (Katalog, br.120), 13. oktobra 2017. u Podgorici. Seminar su pohađali nastavnici svih profila, najviše nastavnici Građanskog vaspitanja/obrazovanja, stručni saradnici i predstavnici uprave osnovnih i srednjih škola. Broj učesnika/ca na pomenutoj radionici je 30.
--	--	--	--	---

Cilj 2.3. Postignut rodni balans u izboru profesija u srednjoškolskim i visokoškolskim ustanovama. <u>Indikator (pokazatelj) efekta: Povećan procenat dječaka i djevojčica (momaka i djevojaka) koji se obrazuju za profesije u kojima nijesu tradicionalno zastupljeni.</u>				
2.3.1. Obilježavanje Međunarodnog dana žena i devojaka u nauci (11. februar) i promocija uspješnih žena Crne Gore iz oblasti nauke STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MNA u saradnji sa MP, MLJMP	Jednom godišnje (11. februar)	- Broj institucija uključenih u događaj. - Broj i vrsta dešavanja organizovanih na teritoriji Crne Gore. Indikatori sadržani u tabeli realizovano	Ministarstvo nauke Ministarstvo nauke je putem svoje web stranice promovisalo uspješne žene u nauci: - Itanu Bujanju, mladog istraživača sa PMF-UCG, koja je bila učesnica Ljetnje škole u CERN-u 2017.: http://www.mna.gov.me/vijesti/172442/Itana-Bubanja-i-Amar-Kapic-predstavljace-Crnu-Goru-na-Studentskoj-ljetnjoj-skoli-CERN-2017.html - Jovanu Jovanović – Dobitnicu Dunavske nagrade za mlade naučnike: http://www.mna.gov.me/vijesti/178395/Jovana-Jovanovic-dobitnica-Dunavske-nagrade-za-najboljeg-mladog-naucnika-2017.html - Prof. Marinu Ratković i njen transplatacioni program i uspjeh projekta “HLA tipizacija i HLA laboratorija u Crnoj Gori”: http://www.mna.gov.me/vijesti/180255/Naucna-tribina-prof-dr-Marine-Ratkovic-Program-transplantacije-organa-u-Crnoj-Gori.html - Milenu Vujanović, koja je dobila prestižnu EU stipendiju: http://www.mna.gov.me/vijesti/181023/Milena-Vujanovic-dobitnica-stipendije-Marija-Sklodovska-Kiri-za-mlade-istrazivace.html U okviru festivala „Otvoreni dani nauke“, koji je održan u periodu 09-11. oktobar 2017. godine, muralom „Prostor za svjetlost“ mr Milena Živković umjetnički je nastojala da približi projekat „Novi ICT trendovi zasnovani na značajno manjem broju podataka/ mjerenja i njihova primjena u multimedijama, biomedicini i komunikacijama CS-ICT“ u prostoru zgrade Tehničkih fakulteta (Univerzitet Crne Gore).

				U okviru istog festivala otvorena je izložba „Dnevnik jednog zvončića“ o Edraianthus lovceus, na temu endemičnog zvončića sa Lovčena (09. 10.), čiji je jedan od autora bila naša naučnica Snežana Dragičević iz Prirodnjačkog muzeja. Ministarstvo nauke je u saradnji sa Privrednom komorom organizovalo Regionalnu Konferenciju o ekonomiji – Montenegro 2017 02. i 03. novembra u Budvi. Tema skupa koji je okupio oko 500 predstavnika/ca vlada, poslovne zajednice, naučne i stručne javnosti sa Balkana i šire bili su „Izazovi na putu ka Evropskoj uniji“, dok je misija Ministarstva nauke bila da okupi poznate naučnike i naučnice iz crnogorske dijaspe radi razmatranja budućih oblika i pravaca saradnje. Ovo je odmah otvorilo nove mogućnosti saradnje, jer je Ministarstvo nauke ostvarilo saradnju sa crnogorskom naučnicom Ljiljanom Sjekloćom, koja je angažovana u SAD-u i koja je imala priliku da se predstavi na Forumu za novu međunarodnu infrastrukturu u Jugoistočnoj Evropi, koju je organizovalo MN u saradnji sa ICTP u Trstu, Italija, 25-26. januara 2018. godine.
2.3.2. Sprovedene godišnje kampanje za podsticanje žena i muškaraca da se obrazuju za profesije u kojima nijesu tradicionalno zastupljeni, pogotovo u "zelenim" i inovativnim sektorima (ICT i sl.)	MP, MNA, CSO, vaspitno - obrazovne ustanove, univerziteti, ZZZCG u saradnji sa MLJMP	I i II kvartal 2017. god. I i II kvartal 2018. god.	- Sprovedene 2 kampanje na nacionalnom nivou. - Broj institucija uključenih u kampanje. - Broj i vrsta događaja organizovanih u sklopu kampanja.	Ministarstvo rada i socijalnog staranja Zavod za zapošljavanje Crne Gore kroz PR aktivnosti, saradnju sa medijima i učestvovanjem na konferencijama i okruglim stolovima kontinuirano upoznaje javnosti sa zanimanjima koje su tražene na tržištu rada i u kojima postoji manja zastupljenost jednog pola. Unija poslodavaca Crne Gore - U okviru EU projekta „Work-Family Balance“ čiji je nosilac Asocijacija poslodavaca Slovenije, a nacionalni partneri za CG su Unija poslodavaca Crne Gore (UnP) i Unija slobodnih sindikata (USSCG), kreirana je publikacija za djevojčice i djevojke, pod nazivom "Biraš zanimanje? Biraj na svoj način". Cilj publikacije je da ohrabri djevojčice/djevojke da razvijaju svoje talente tako što će upisati odgovarajuće srednje škole i fakultete koji ih vode do

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano			200 primjeraka publikacije “Biraš zanimanje? Biraj na svoj način”	željene profesije. Pružajući brojne primjere uspješnih žena iz tradicionalno “muških” oblasti, publikacija nudi sadržaj koji pomaže eliminisanju postojećih stereotipa u pogledu rodne podjele profesija, a čitateljke podstiče da prate svoju znatiželju i interesovanja, te biraju zanimanja iz oblasti tehničkih i prirodnih nauka, informacionih tehnologija i dr. Uz štampanu verziju, ova publikacija je objavljena i u elektronskom formatu (na CG i engleskom jeziku) koji je dostupan na web sajtu UnP.
Cilj 2.4. Unaprijeđena rodna ravnopravnosti u visokoškolskim ustanovama. <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> - Povećan nivo znanja zaposlenih u visokoškolskom obrazovanju o rodnoj ravnopravnosti. - Rodna komponenta integrisana u realizaciji programa visokoškolskog obrazovanja.				
2.4.1. Organizovati obuku o rodnoj ravnopravnosti za zaposlene u visokoškolskim ustanovama STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje	UCG u saradnji sa MLJMP, organizacijama civilnog društva	IV kvartal 2018. god.	- Najmanje po jedna obuka na godišnjem nivou organizovana za min. 15 zaposlenih u visokoškolskim ustanovama. - Broj ustanova visokog obrazovanja obuhvaćenih obukama.	

2.4.2. Potpisivanje Memoranduma o razumijevanju sa Univerzitetom Crne Gore iz oblasti rodne ravnopravnosti – zbog uvođenja rodni studija ili studijskog programa: Rodna ravnopravnost STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MLJMP u saradnji sa UCG, MP	2017-2018. god.	- Potpisan Memorandum. - Uvedene rodne studije na Univerzitetu Crne Gore. - Broj studenata/kinja rodni studija.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Univerzitet Crne Gore planiraju da tokom 2018. potpišu Memorandum o saradnji na pitanjima koje se tiču rodne perspektive politika na Univerzitetu. S obzirom na promjene u upravnoj strukturi Univerziteta ova mjera je odgođena za 2018. NVO „Sigurna ženska kuća“ - Sigurna ženska kuća će potpisati ugovor sa Univerzitetom Crne Gore, Fakultetom političkih nauka, studijski program Socijalna politika i socijalni rad sa ciljem da se jedan dio praktične nastave koja podrazumijeva praktični rad studenata/kinja obavlja u Sigurnoj ženskoj kući. SŽK je u toku 2017. godine uz podršku Kanadske ambasade organizovala obuku za 15 volonterki studentkinja psihologije, socijalnog rada i prava. Održana su tri dvodnevna treninga, a obuhvaćena su sledeće teme: rodna ravnopravnost, nasilje u porodici, psihološke i socijalne posledice nasilja, institucionalna i pravna podrška za žrtve nasilja u porodici.
--	------------------------------------	------------------------	---	---

3. RODNA RAVNOPRAVNOST U EKONOMIJI

Strateški cilj: Povećati zaposlenost žena i ukloniti sve oblike diskriminacije žena na tržištu rada

Aktivnosti	Nosioci aktivnosti u saradnji partnerima	Vremenski okvir	Indikatori	Realizovano:
Cilj 3.1. Povećana zapošljivost žena, posebno teže zapošljivih kategorija. <i>Indikator (pokazatelj) efekta: Povećan broj zaposlenih žena, posebno procenat teže zapošljivih kategorija.</i>				
3.1.1. Sprovođenje mjera aktivne politike zapošljavanja (posebno teže zapošljivih kategorija žena, pripadnica RE populacije, OSI) STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	ZZCG, MRSS, MF u saradnji sa MLJMP, lokalnim upravama, medijima	Kontinuirano 2017-2018. god.	- Broj i vrsta sprovedenih mjera aktivne politike zapošljavanja. - Broj lica prema polu uključenih u mjere aktivne politike zapošljavanja. http://www.zzzcg.me/ indikatori sadržani u tabeli realizovano	Ministarstvo rada i socijalnog staranja Programi obrazovanja i osposobljavanja odraslih obuhvataju aktivnosti kojima se nazaposlenim licima pruža mogućnost da inoviraju znanje u okviru istog zanimanja i nivoa obrazovanja, steknu stručne kvalifikacije, odnosno znanja i vještine potrebne za obavljanje poslova u okviru zanimanja, radi povećanja zapošljivosti, odnosno, zapošljavanja ovih lica. Ciljnu grupu programa čine lica sa neadekvatnim znanjima i vještinama, suficitarnih zanimanja, dugoročno nezaposlena lica, pripadnici RE populacije, korisnici novčane naknade i drugih socijalnih davanja, kao i druga lica pripremljena za uključivanje u ovu mjeru aktivne politike zapošljavanja. Ovi programi su u 2017. godini realizovani za 553 nezaposlena lica. Učešće žena u navedenim programima iznosi 51,45% (283 žene). Program osposobljavanja za rad kod poslodavca je realizovan u saradnji sa poslodavcima iz privatnog sektora, koji su ostvarili neto porast broja zaposlenih u odnosu na prosječan broj zaposlenih u poslednjih 12 mjeseci i iskazali spremnost da sprovođenjem svojih programa osposobljavanja, u najkraćem trajanju od jednog mjeseca, obezbijede nedostajuću radnu snagu. Realizacijom programa se zaposlilo 100 nezaposlenih lica, koja nijesu bila u radnom odnosu u poslednjih šest

				mjeseci. U strukturi zaposlenih, lica ženskog pola učestvuju sa 45%. Programom osposobljavanja za samostalan rad je obezbijeđeno osposobljavanje za samostalan rad nezaposlenih lica sa stečenim III i IV nivoom obrazovanja, u trajanju od šest mjeseci. Programom je obuhvaćeno 50 lica, žene su zastupljene sa 46%. Javni radovi su se sprovodili u saradnji sa ministarstvima, lokalnim upravama, javnim ustanovama, nevladinim sektorom, poslodavcima i drugim pravnim licima, kroz programe socijalne zaštite, ekološke, obrazovne, kulturne i druge slične programe utemeljene na društveno korisnom i neprofitabilnom radu koji na tržištu ne stvara nelojalnu konkurenciju. U izvještajnom periodu u javnim radovima je zaposleno 1.214 lica iz evidencije Zavoda. Lica ženskog pola su učestvovala sa 57%. Zavod je u 2017. godini, kreirao novi program aktivne politike zapošljavanja “Stop sivoj ekonomiji”. Osposobljavanjem i zapošljavanjem mladih na poslovima suzbijanja sive ekonomije doprinosi se rješavanju problema nezaposlenosti mladih, suzbijanju neformalnog poslovanja, odnosno sive ekonomije. Ovim programom obuhvaćeno je 145 nezaposlenih visokoobrazovnih lica, do 30 godina života, sa radnim iskustvom u najkraćem trajanju od devet mjeseci, od kojih je 48 % lica ženskog pola. Profesionalna rehabilitacija je proces koji se realizuje sa ciljem osposobljavanja pojedinca za socijalnu i radnu integraciju. Obuhvata mjere i aktivnosti koje omogućavaju da se lica sa invaliditetom i ostala teže zapošljiva lica, kao ciljna grupa, na odgovarajući način pripreme za tržište rada, osposobe za rad, zadrže zaposlenje, u njemu napreduju ili promijene
--	--	--	--	---

				profesionalnu karijeru. U izvještajnom periodu, u mjere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije uključena su 183 lica. Od ukupnog broja uključenih, 94 su žene (93 žene sa invaliditetom i jedna teže zapošljiva), što čini 51,36% od ukupnog broja uključenih. U mjere: savjetovanje, podsticanje i motivisanje lica sa invaliditetom na aktivno traženje zaposlenja i utvrđivanje preostale radne sposobnosti uključena su 84 lica. Od ukupnog broja 49 je žena ili 58,33%, i to 48 žena sa invaliditetom i jedna teže zapošljiva žena. U mjere: pomoć u prihvatanju vlastite invalidnosti i upoznavanje sa mogućnostima uključivanja u osposobljavanje i rad; pomoć u izboru odgovarajućih profesionalnih ciljeva i razvijanje socijalnih spretnosti i vještina uključeno je 50 lica sa invaliditetom (28 žena ili 56%). U mjere: analiza konkretnog radnog mjesta i radnog okruženja lica sa invaliditetom, izrada plana prilagođavanja radnog mjesta i radnog okruženja za lica sa invaliditetom, izrada plana potrebne opreme i sredstava za rad za lica sa invaliditetom uključeno je 19 lica sa invaliditetom (devet žena ili 47,36%). U mjeru praćenje lica sa invaliditetom na radnom mjestu nakon zaposlenja uključeno je šest lica sa invaliditetom (dvije žene ili 33,33%). Izvođači profesionalne rehabilitacije su u izvještajnom periodu izvršili evaluaciju uspješnosti procesa rehabilitacije za pojedino lice sa invaliditetom za 41 lice sa invaliditetom (12 žena ili 29,26%). Pravo na subvenciju zarade u 2017.godini je ostvarilo je 218 poslodavaca za 336 zaposlenih lica sa invaliditetom (157 žena ili 46,72%). U toku 2017. godine, u programe aktivne politike zapošljavanja uključeno je 105 pripadnika populacije
--	--	--	--	--

				Roma i Egipćana. Od ukupnog broja uključenih, 40 je žena (38,09%). Glavni grad Podgorica Glavni grad Podgorica je partner u realizaciji projekta „Socijalna inkluzija Roma i Egipćana kroz zapošljavanje“. Cilj ovog projekta je podrška socijalnoj inkluziji romske i egipćanske populacije u crnogorsko društvo, obezbjeđivanjem lakšeg pristupa tržištu rada i boljem ostvarivanju socijalnih prava. Kroz ovaj projekat je planirana obuka pripadnika romske i egipćanske populacije na radu kod različitih poslodavaca, čime će se pokušati sa jedne strane motivisati poslodavci na prostoru Glavnog grada da ubuduće radno angažuju Rome/kinje i Egipćane/ke, a takođe iskoristiti projekat za razvijanje radnih vještina kod ove populacije. U okviru ovog projekta HELP i Glavni grad Podgorica, su pokrenuli niz aktivnosti u cilju razvoja stručne kvalifikacije i uspostavljanju standarda zanimanja Saradnik/ca u socijalnoj inkluziji Roma/kinja i Egipćana/ki u oblasti socijalne zaštite, u čemu im pomažu nadležna ministarstva u Vladi Crne Gore. Rad na implementaciji projekta, čija je vrijednost 100.000,00 eura, traje 12 mjeseci i organizovan je za 43 pripadnika RE populacije. -Javni poziv za poslodavce zainteresovane za pružanje praktične obuke korisnicima romske i egipćanske populacije sa područja grada Podgorice objavljen je 21. februara 2017.godine -Javni poziv za pripadnike romske i egipćanske populacije, sa područja grada Podgorice zainteresovane za učešće u programu stručne obuke objavljen je 03. marta 2017. godine. Kroz projekat „Socijalna inkluzija Roma i Egipćana“ angažovana su 43 nezapolena lica
--	--	--	--	---

				Projekat Socijalna inkluzija Roma i Egipćana kroz zapošljavanje koji sprovodi Help – Hilfe zur Selbsthilfe u partnerstvu sa Glavnim gradom, u okviru operativnog programa „Razvoj ljudskih resursa 2012-2013 IPA IV komponenta” je u proteklom periodu kroz komponentu - obuka na radu angažovao 43 nezaposlena lica, pripadnika romske i egipćanske populacije sa prostora Glavnog grada. Četrdeset tri (43) nezaposlena RE lica su 15. maja, 2017. godine potpisala ugovor na 6 mjeseci kod poslodavaca, u okviru kojih je planirano da kroz program obuke steknu znanja i vještine u radnim jedinicama u kojima su angažovani. Ukupno 13 poslodavaca učestvuje u programu obuke na radu kroz projekat "Socijalna inkluzija Roma i Egipćana kroz zapošljavanje" a to su: "Čistoća" d.o.o., "Deponija" d.o.o., "Zelenilo" d.o.o, d.o.o. "Lakovic", d.o.o. "Velma", Služba zaštite Glavnog grada, Udruženje Roma CG (Romski radio), Romski kulturni centar, Romski savjet, NVO FIAT, NVO Mladi Romi, Sibila d.o.o. i Fudbalski klub "Ribnica". "Čistoća" d.o.o. je programom angažovala 19 nezaposlenih lica; "Deponija" d.o.o. je angažovala 6 lica; "Zelenilo" d.o.o. je angažovalo 5 lica; Udruženje Roma CG (Romski radio) 3 lica; Romski savjet 2 lica DOO Velma, 2 lica; Romski kulturni centar, Služba zaštite Glavnog grada, NVO Fiat, NVO Mladi Romi, DOO Laković, Fudbalski klub "Ribnica" po 1 lice. Naknada za stažiranje je 200 eura, bez plaćenih poreza i doprinosa. Svi poslodavci koji učestvuju u programu, projektnom timu dostavljaju mjesečne izvještaje koji prikazuju rezultate svakog korisnika koji su angažovani
--	--	--	--	--

				na obuci, uz objašnjenje o vještinama i znanju stečenim tokom obuke na radu. Opština Herceg Novi Od decembra 2016. godine NVO „Mladi Romi“ u partnerstvu sa NVO „Ruke“ iz Herceg Novog su započeli sa implementacijom projekta „Povećanje zapošljivosti dugotrajno nezaposlenih žena – Dorra Nuova“. Osnovni cilj projekta je doprinos unapređenju ekonomskih i socijalnih prava Romkinja i ostalih dugotrajno nezaposlenih žena sa teritorije Herceg Novog, Kotora i Tivta. Unikatni nakit i rukotvorine su svoje mjesto pronašli na sajmovima i feštama kao i novogodišnjem bazaru. Opština Petnjica U saradnji sa ZZZCG u fabrici LA VISTA zapošljene su četiri osobe iz teže zapošljivih kategorija žena. U saradnji sa TIKOM, Opština Petnjica će realizovati projekat „Bihorski ćilim“, koji se odnosi na izradu i obuku žena za izradu ćilima. Biće upošljeno 10-15 osoba. Opština Pljevlja U opštini Pljevlja se sprovodi program gerontodomaćica, u kome opština finansira zarade za 10, a Zavod za zapošljavanje za 2 gerontodomaćice kroz javni rad. Crnogorski ženski lobi - Obuke, kursevi i doškolovanje za Romkinje – U periodu od kraja decembra 2016. do 31.03.2017. u okviru projekta, „Zajedno za inkluziju Romkinja u CG“, koji je dio regionalnog projekta - „Za aktivnu inkluziju i prava Romkinja na zapadnom Balkanu II“, koji finansira CARE international Balkans u saradnji sa prvom licenciranom
--	--	--	--	---

				akademijom u Crnoj Gori „Kucom mode i ljepote Zoran,, obezbijedili smo i organizovali obuku za zanimanje Kozmetičar/ka za negu lica i tijela, za dvije djevojke Romkinje iz kampa Konik I.Djevojke su uspješno prošle obuku i dobile diplome. Obukom je predviđeno sticanje znanja i vještina za obavljanje usluga manikira, pedikira , depilacije i profesionalnog šminkanja.
3.1.2. Promocija i podsticaji za prelazak tržišnih učesnika iz neformalnih (rad na crno i siva ekonomija) u formalne tokove (registrovani privredni subjekti) STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano	MF, Poreska uprava u saradnji sa MEK	Kontinuirano 2017-2018. god.	- Broj registrovanih privrednih subjekata.	
3.1.3. Suzbijanje rada „na crno“ uz rodno osjetljivu statistiku	UIP u saradnji sa MF – Poreskom upravom, MUP-UP	Kontinuirano 2017-2018. god	- Broj zaposlenih po nalogu inspekcije rada. http://www.uip.gov.me/uprava	Uprava za inspekcijske poslove U 2017. godini Inspekcija rada je kontinuirano sprovodila aktivnosti i preduzimala mjere iz svoje nadležnosti u cilju suzbijanja sive ekonomije na tržištu rada, odnosno rada „na crno“, kao njenog pojavnog oblika, u svim djelatnostima, a posebno u: turizmu i ugostiteljstvu, građevinarstvu, trgovini, saobraćaju i poljoprivredi, kako u dijelu nelegalnog zapošljavanja (lica koja su radno

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano			indikatori sadržani u tabeli opisa realizacije	angažovana - domaći državljani i stranci, a sa kojima poslodavac nije zaključio ugovore o radu prije stupanja na rad i prijavio ih na obavezno socijalno osiguranje), tako i rada "na crno" formalno zaposlenih (neplaćeni rad u dijelu prava iz rada i po osnovu rada - isplate zarada i uplate doprinosa za obavezno socijalno osiguranje, prekovremeni rad, noćni rad, rad u dane državnih i vjerskih praznika). Efikasnijem suzbijanju rada "na crno" doprinosilo je i postupanje Inspekcije rada po inicijativama građana, sindikata, nevladinog sektora i zapošljenih, kojih je u 2017.godini bilo 1.391 iz oblasti radnih odnosa i zapošljavanja i sve su se odnosile na rad "na crno" u svim svojim oblicima. Suzbijanju nezakonitog radnog angažovanja stranaca doprinosile su i zajedničke kontrole inspektora rada i inspektora za strance Uprave policije Ministarstva za unutrašnje poslove, kojih je tokom 2017.godine bilo 403. U izvještajnoj godini zatečeno je 2.065 lica u nezakonitom radu (791 crnogorskih državljana i 1.274 stranaca, a od toga 1.248 muškarca i 817 žena), a nakon preduzetih mjera od strane Inspekcije rada njih 805 (447 muškaraca i 358 žena) zasnovali su radni odnos u skladu sa Zakonom o radu i Zakonom o strancima. Od tog broja zakonito je zasnovao radni odnos 630 crnogorskih državljana (334 muškarca i 296 žena) i 175 stranaca (113 muškarca i 62 žene). Posebno treba istaći pojačan nadzor Inspekcije rada u sezoni (od 01. juna - 01. septembra 2017.godine), kada je značajno bio povećan broj poslodavaca i broj angažovanih radnika na sezonskim poslovima, kako crnogorskih državljana, tako i stranaca iz okruženja. U ovom periodu evidentirano je 1.290 lica u neformalnom radu (62% lica od ukupnog broja zatečenih lica u radu "na crno" na nivou godine), a mjerama Inspekcije rada uvedeno je u zakonski
---	--	--	---	--

				okvir 398 lica (49% lica od ukupnog broja na nivou godine), odnosno regulisan im je radno-pravni status u skladu sa Zakonom o radu i Zakonom o strancima U okviru svojih redovnih aktivnosti Inspekcija rada je tokom izvještajne godine, evidentirala 40 slučajeva radnog angažovanja djece u neformalnom radu i to, uglavnom, tokom sezone na primorju, od kojih 25 muškog i 15 ženskog pola, starosti od 15 do 18 godina. U ovim slučajevima inspektori su preduzeli mjere iz svoje nadležnosti na način što su poslodavci novčano kažnjeni, uz nalažanje mjere pribavljanja potrebne dokumentacije (ljekarsko uvjerenje i saglasnost roditelja), kako bi se ispunili zakonski uslovi za rad tih lica. Treba napomenuti da djeca nijesu zatečena na teškim i opasnim poslovima, već su to bili poslovi prodavca ili pomoćnog radnika u trgovinskim objektima i drugim prodajnim mjestima za promet voća, igračaka i bižuterije.
Cilj 3.2. Podsticati žensko preduzetništvo i samozapošljavanje Indikator (<u>pokazatelj</u>) efekta: Unaprijeđen pravni okvir i obezbijeđene posebne mjere podrške za razvoj preduzetništva i samozapošljavanja žena na nacionalnom i lokalnom nivou.				
3.2.1. Sprovođenje i prezentacija godišnjeg izveštaja o realizaciji Strategije razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori (2015-2020)	MEK u saradnji sa partnerima u oblasti razvoja ženskog preduzetništva	I kvartal 2018. god.	- Izrađen izvještaj o realizaciji Strategije razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori (2015-2020). - Rezultati prezentovani i dostupni online.	Direkcija za razvoj MSP/Ministarstvo ekonomije Direkcija za razvoj MSP/ MEK je u saradnji sa predstavnicima institucija/organizacija izradila Akcioni plan strategije razvoja ženskog preduzetništva 2015-2020. za 2018. god koji je Vlada usvojila u decembru 2017. god. Izvještaj o realizaciji Akcionog plana strategije razvoja ženskog preduzetništva 2015-2020 za 2018. godinu biće usvojen u prvom kvartalu 2018.

STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje				Unija poslodavaca Crne Gore (UnP) je podnijela izvještaj o aktivnostima realizovanim po navedenoj oblasti. Asocijacija poslovnih žena APZ je pripremila i dostavila izvještaj o realizaciji akcionog plana za 2017. godinu Direkciji za razvoj malih i srednjih preduzeća.
3.2.2. Kreirati i izraditi sveobuhvatnu bazu podataka o ženskom preduzetništvu u Crnoj Gori na nacionalnom i lokalnom nivou, broju žena u upravnim i sličnim odborima te na menadžerskim funkcijama. STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje	MEK, DMSP, PK, jedinice lokalne i područne samouprave, MONSTAT u saradnji sa Asocijacijom poslovnih žena CG, UnP, Poreskom upravom, ZZZCG i sličnim udruženjima	I kvartal 2018. god.	- Uspostavljena baza podataka. - Broj i regionalna zastupljenost preduzetnica.	Unija poslodavaca Crne Gore posjeduje sopstvenu bazu podataka žena preduzetnica (u okviru baze članstva UnP) i žena menadžerki. Opština Pljevlja U opštini Pljevlja, Kancelariji za rodnu ravnopravnost postoji baza podataka o ženskom preduzetništvu. Takođe postoji baza podataka o ženama u upravnim odborima u preduzećima i ustanovama.
3.2.3. Unapređenje povoljnijih	ZZZCG, IRF, DMSP u saradnji sa MLJMP i	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj uspostavljenih kreditnih linija.	Ministarstvo rada i socijalnog staranja

kreditnih linija za žene STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	organizacijama civilnog društva		- Broj odobrenih kredita za žene u okviru postojećih kreditnih linija pod povoljnijim uslovima. IRF – 3 kreditne linije Odobreni krediti: 34 za žene	ZZZCG u cilju podsticanja preduzetništva sprovodi Inovirani program za kontinuirano stimulisanje zapošljavanja i preduzetništva u Crnoj Gori (Inovirani program samozapošljavanja). U 2017. godini je za nezaposlena lica isfinansirano 29 kredita vrijednih 160.000€, čijom realizacijom je omogućeno otvaranje 32 nova radna mjesta. Od ovog broja, 14 kredita je dodijeljeno nezaposlenim licima ženskog pola (48,3% u odnosu na ukupan broj dodijeljenih kredita nezaposlenim ženama) u iznosu od 85.000€ (53,12% ukupno dodijeljenih finansijskih sredstava je opredijeljeno za osobe ženskog pola). Investiciono razvojni fond: U okviru tri kreditne linije: Program podrške ženama u biznisu - 15 kredita 2.090.000 eura Program podrške ženama u biznisu – UNDP- 14 kredita, 128.923, 35 eura Program podrške ženama u biznisu –START UP 5 kredita u ukupnom iznosu 159.618 eura Ukupno: 2.378. i 541, 35 eura Direkcija za MSP/MEK je aktivno učestvovala u osmišljavanju povoljnih kreditnih linija za žene. U toku 2017. god u saradnji sa IRFCG realizovana je kreditna linija PODRŠKA PREDUZETNIŠTVU . Prednost za dobijanje kreditne linije imale su žene i mladi. Sredstva je odobravao IRFCG a nefinansijsku podršku (edukacija, izrada biznis plana isl.) pružila je Direkcija. Za 2018.god planirano je više programa za podršku MSP gdje je u kriterijumima određeno da preduzeća koja su u vlasništvu žena imaju dodatne poene prilikom ocjene pristiglih prijava
---	--	--	--	--

			Unija poslodavaca Crne Gore 6 grantova za žene	Unija poslodavaca Crne Gore - U okviru EU projekta „Mladi su budućnost Crne Gore“ čiji je nosioc Unija poslodavaca Crne Gore (UnP), a partner ZZZCG, UnP je dodijelila nefinansijske grantove za otpočinjanje biznisa. Naime, nakon što je kreirala i sprovela poseban program obuke za 100 mladih i nezaposlenih lica - žena i muškaraca, UNP je za 10 polaznika/ca obuke iz oblasti preduzetništva omogućila da, po osnovu najboljih biznis ideja, dobiju nefinansijske grantove za pokretanje sopstvenog biznisa u pojedinačnom iznosu od po 1.000 EUR (ukupno 10.000 EUR). U odnosu na ukupan broj dodijeljenih grantova (10), žene su dobile šest (6), a muškarci četiri (4) granta. Glavni grad Podgorica Sekretarijat za rad, mlade i socijalno staranje kontinuirano unapređuje kreditne linije za žene. Asocijacija poslovnih žena APZ aktivno učestvovala u unapređenju povoljnih kreditnih linija za žene.
3.2.4. Uvođenje poreskih olakšica za samozaposlene žene, žene preduzetnice i žene zaposlene u poljoprivredi	MF, MPRR u saradnji sa MLJMP i organizacijama civilnog društva	I kvartal 2018. god.	-Vrsta i broj poreskih olakšica za samozaposlene žene, žene preduzetnice i žene zaposlene u poljoprivredi. - Broj žena koje koristi ove olakšice.	

STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje				
3.2.5. Sprovoditi programe obuke i seminare za žene koje otpočinu privatni biznis ili su vlasnice MSP, uz posebne obuke za žene iz teže zapošljivih kategorija STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MEK, MF, DMSP, PK, UnP u saradnji sa Asocijacijom poslovnih žena CG i drugim sličnim udruženjima, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj sprovedenih programa obuke. - Broj žena obuhvaćenih programima. - Broj žena iz teže zapošljivih kategorija koje su obuhvaćene obukom. Programom IPA 2014 - obuzvaćeno je 134 www.zenski-biznis.com indikatori su sadržani u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP U okviru projekta IPA 2014 „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“ koji sprovode Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i kancelarija UNDP u Crnoj Gori, uz finansijsku podršku EU, u oblasti ekonomskog razvoja, urađeno je sledeće: napravljena analiza lokalnih politika i kapaciteta od značaja za razvoj ženskog preduzetništva; Podgorica - lokalni konsultativni proces okupio 241 ženu Nikšić - lokalni konsultativni proces okupio 128 žena Treninzi u Podgorici realizovani u 5 ciklusa. Svaki uključio 3-dnevne treninge, kao i 10 jednodnevnih na specifične teme (Registracija, administracija i vođenje biznisa; Promocija proizvoda na društvenim mrežama; Poslovna komunikacija; Poreski sistem; Ljudski resursi i odabir tima; Liderstvo i motivacija; Marketing; Finansijski menadžment; Umrežavanje sa poslovnim subjektima; Prodaja). Treninzi u Nikšiću realizovani u 4 ciklusa. Svaki uključio 4-dnevne treninge, kao i 8 jednodnevnih treninga, na navedene specifične teme. Ukupan broj žena koji je do sada prisustvovao treninzima je 134; 14 žena u Nikšiću izradilo biznis planove, 15 je u procesu izrade U Podgorici 10 gotovih biznis planova, i 12 u procesu izrade; 6 žena registrovale biznise u Podgorici, u Nikšiću

				7 Urađena studija sa predlozima najboljih praksi za uspostavljanje garantnih fondova za preduzetništvo 6 opština (Podgorica, Budva, Bar, Danilovgrad, Berane, Herceg Novi) opredijelila posebna sredstva za žensko preduzetništvo u budžetima za 2018, na inicijativu ŽPM. Ukupan iznos 120,000 EUR. Postavljen sajt za promociju uspješnih priča žena preduzetnica i plasiranje njihovih proizvoda- www.zenski-biznis.com . Urađen nacrt analize koja će biti osnov za diskusiju o modelima uvođenja garantnih fondova za žene. Direkcija za MSP/MEK - U okviru programa Podrška preduzetništvu koji je Direkcija za MSP/MEK sprovodila, obuku je prošlo 10 žena, na sljedeće teme: Načini registracije sopstvenog preduzeća Osnove računovodstva za početnike Izrada biznis plana Osnove poslovne komunikacije Unija poslodavaca Crne Gore (UnP) je realizovala više programa obuke, i to u okviru sljedećih projekata: (1) EU finansiranog projekta „Razvoj ženskog preduzetništva u opštini Rožaje“ čiji je nosioc Opština Rožaje a partneri su UnP i Fakultet za državne i evropske studije (FDES), dok je APŽ saradnik na projektu; (2) EU finansiranog projekta „Mladi su budućnost Crne Gore“ čiji je nosioc UnP, a partner Zavod za zapošljavanje Crne Gore; (3) projekta “Žene u menadžmentu u Crnoj Gori: Podrška liderstvu i profesionalnom razvoju žena u Crnoj Gori” podržanog od strane Međunarodne organizacije rada (ILO). UnP je kreirala program obuke namijenjen unapređenju menadžerskih znanja i vještina (za žene preduzetnice i žene menadžerke). U okviru projekta „Razvoj ženskog preduzetništva u opštini Rožaje”, kreiran je i sproveden program obuke
--	--	--	--	--

				koji su prošle i nezaposlene žene iz ruralnih I urbanih djelova ove opštine koje su zainteresovane da započnu sopstveni biznis). Glavni grad Podgorica 1.Tokom 2017. godine organizovano je 35 sesija Savjetovališta za žene i mlade u biznisu. Konsultacije su bile organizovane u prostorijama Biroa za ekonomsku saradnju i podršku biznis zajednici Glavnog grada, svakog četvrtka u periodu od 17:00-19:00h. 2.Biro za ekonomsku saradnju i podršku biznis zajednici Glavnog grada je u saradnji sa kompanijom Codex d.o.o. iz Podgorice obezbijedio računovodstvene usluge za 20 preduzeća osnovanih u 2017. godini. 3. U organizaciji Udruženja preduzetnica Crne Gore i Sekretarijata za rad, mlade i socijalno staranje Glavnog grada a uz podršku Službe gradonačelnika i Ministarstva za ljudska i manjinska prava Crne Gore, 09. maja 2017. godine održan je seminar na temu „Timski rad u cilju profesionalne i društvene adaptacije žena iz teže zapošljivih kategorija i lica sa invaliditetom”. Opština Herceg Novi Opština Herceg Novi u saradnji sa Centrom za obrazovanje i trening ZOPT iz Podgorice organizovala je besplatno pohađanje seminara za „Ekonomsko osnaživanje žena kroz podsticaj ženskog preduzetništva“. Ovaj seminar je pohađalo 15 nezaposlenih žena sa evidencije biroa rada Herceg Novi među kojima je bila i pripadnica RE populacije. Opština Petnjica
--	--	--	--	---

				U saradnji sa ZZZCG, Ministarstvom ekonomije i HELP organizacijom učestvovali smo u projektu „Obuka na radu i mentoring za žene i mlade sa fokusom na sjeveroistočni region“. U projektu su učestvovala četiri žene sa teritorije naše opštine. Udruženje preduzetnica Crne Gore Gore Udruženje preduzetnica Crne Gore Gore i Millennium Business Group DOO realizovali su projekat "Nova znanja, nove šanse". Cilj projekta: Projekat pod nazivom "Nova znanja, nove šanse" imao je za cilj obuku, socijalizaciju i unapređenje radnih sposobnosti lica sa invaliditetom na radnom mjestu Poslovni administrator/ka, a samim tim i sadržajni i kvalitetniji život lica sa invaliditetom kroz sticanje ekonomske samostalnosti. Ciljna grupa ovog projekta bila su lica sa invaliditetom koja se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. Projektnim aktivnostima je kroz teorijski i praktičan rad 5 (pet) lica sa invaliditetom dobilo sertifikat i preporuke za zvanje Poslovni administrator/ka, unaprijedilo svoje socijalne i organizacijske vještine, uključilo se u poslovne tokove i steklo znanja iz oblasti kancelarijskog i administrativnog poslovanja kao i zvanje Poslovni administrator/ka. Tri lica sa invaliditetom su zaposlena u Agenciji Millennium i u partnerskim organizacijama, a ostalih dvoje je socijalno i poslovno osposobljeni za pokretanje sopstvenog biznisa i učešće na konkursima na tržištu rada audicijama i intervjuima uz adekvatnu preporuku Agencije Millennium, a uz konsultacije partnera na projektu, „Udruženje preduzetnica Crne Gore“.
--	--	--	--	--

				Termin, mjesto realizacije projekta i rok završetka; 10.januar 2017 – 10 novembar 2017. godine, u trajanju od 10 mjeseci, Podgorica. Projekat je podržalo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, te Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti je na svim događajima u okviru projekta, govorila o zakonodavnom i institucionalnom okviru i praksi zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom i rodne ravnopravnosti. Asocijacija poslovnih žena APŽ kroz rad Biznis savjetovališta za žene i mlade u Glavnom gradu pružila podršku ženama koje planiraju da se bave biznisom kroz besplatnu edukaciju i savjete. Preko 100 korisnica u 2017. NVO CEDEM tokom 2017/2018 godine sprovodi projekat „Usavršavanjem i zapošljavanjem do socijalne inkluzije“ koji je podržan od strane Zavoda za zapošljavanje. U okviru projekta je uključeno ukupno 10 osoba sa invaliditetom (od kojih je 6 žena). Učesnici/e projekta su pohađali/e obuku za rad na računaru, obuku o komunikacionim vještinama i poslovnoj korespodenciji i obuku o pisanju projekata. Takođe, svih 10 OSI su pohađali/e intezivni kurs engleskog jezika u periodu od dva mjeseca, u vidu individualne nastave. Nakon programa obuke, ukupno 6 OSI je zaposleno u partnerskim organizacijama (od kojih je 5 žena), na period od 6 mjeseci.
--	--	--	--	---

3.2.6. Organizovati sajam ženskog preduzetništva STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	DMSP, PK, UP u saradnji sa Asocijacijom poslovnih žena CG, Udruženjem preduzetnica CG i drugim sličnim udruženjima, organizacijama civilnog društva	Jednom godišnje tokom perioda 2017 – 2018. god.	- Organizovan jedan sajam godišnje. - Broj preduzetnica koje su učestvovala. - Posjećenost sajмова. - Prisutnost u medijima. Nisu dati indikatori.	Glavni grad Podgorica Glavni grad je pružio finansijsku podršku Udruženju preduzetnica Crne Gore za organizovanje sajma. Opština Bijelo Polje Povodom obilježavanja međunarodnih dana u oktobru, 15. - Dan žena na selu, 16. - Dan hrane i 17. - Dan borbe protiv siromaštva, opštinska Kancelarija za rodnu ravnopravnost uz podršku Opštine i nadležnih, organizovala je konferenciju „NAJBOLJE ZA BIJELO POLJE - razvojem preduzetništva i proizvodnjom zdrave hrane protiv siromaštva“. Cilj Konferencije je promocija proizvodnje zdrave hrane, kao potencijalne djelatnosti u borbi protiv siromaštva i afirmacija ženskog preduzetništva na selu. Učestvovali predstavnici Privredne komore Crne Gore, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Turističke organizacije Bijelo Polje i nadležnih sekretarijata Opštine. Tom prilikom je svečano otvoren i promovisan sajt projekta “Vrijedne ruke i dobre ideje on line”, koji realizuje Kancelarija za rodnu ravnopravnost. Prisustvovalo oko 40 učesnika. Udruženje preduzetnica Crne Gore Gore Jadranski sajam u oktobru 2017 okuplja i jedan dio žena preduzetnica, u okviru kojeg se održavaju paneli posvećeni razvoju ženskog preduzetništva. Opština Pljevlja U toku 2017. godine organizovana su dva sajma ženskog preduzetništva, i to: Sajam povodom Međunarodnog dana žena, 8. marta i Sajam “Dobrodošli u Pljevlja” prvog dana trajanja MOSI igara u Pljevljima. Asocijacija poslovnih žena
---	--	--	--	--

				Učešće na Jadranskom sajmu u oktobru 2017.
3.2.7. Podrška promociji aktivnosti udruženja koja se bave poljoprivredom i/ili zanatima koje vode žene STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MPRR, MORT, DMSP u saradnji sa lokalnim samoupravama	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj promotivnih aktivnosti udruženja koja se bave poljoprivredom. - Broj preduzetnica uključenih u ove aktivnosti. Najmanje 3 događaja	Glavni grad Podgorica Privredna komora Crne Gore, Sekretarijat za rad, mlade i socijalno staranje i NVO “Demokratski romski centar” iz Podgorice, organizovali su 09. maja 2017. godine konferenciju: “Stari zanati kao mogućnost zapošljavanja odnosno samozapošljavanja Roma u Crnoj Gori”. Konferencija je imala za cilj da razmotri mogućnosti unapređenja stanja u zapošljavanju i samozapošljavanju pripadnika RE populacije. Opština Petnjica Već godinama podržavamo organizaciju Sajma poljoprivrede u Petnjici na kome se promovišu različiti poljoprivredni i zanatski proizvodi koji su uglavnom djelo ženskih ruku. Opština Pljevlja Opština je podržala manifestaciju “Izložba stariha zanata” i Dani pljevaljske ruže”, koje je organizovana od strane lokalne ženske nevladine organizacije. Takođe je organizovan prevoz za odlazak žena koje se bave zanatima za odlazak i učešće na Velikom novogodišnjem bazaru u Bijelo Polje. Opština Žabljak Preko Manifestacije „Dani planinskog cvijeća“ koja se održava svake godine u mjesecu julu, a koju organizuje Opština Žabljak unazad skoro trideset godina, žene koje se bave poljoprivredom i zanatima imaju priliku da predstave svoje proizvode. U okviru Manifestacije za učesnice su obezbijeđene i simbolične novčane nagrade. Takođe, u okviru Manifestacije „Zdrava hrana“ koju organizuje Centar za kulturu žene imaju priliku da

				prezentuju svoje proizvode, što je slučaj i sa osmomartovskom izložbom domaće radinosti i rukotvorina koju organizuje NP“Durmitor“. Udruženje preduzetnica Crne Gore - Udruženje preduzetnica Crne Gore i NVO „Spirit Art Montenegro realizovali su projekat „ Afirmacija tradicije kroz radionice na Sjeveru Crne Gore“ Cilj projekta „ Afirmacija tradicije kroz radionice na Sjeveru Crne Gore“ je bio afirmacija tradicije u funkciji očuvanja i promocije kulturnih i nacionalnih vrijednosti sjevernog regiona Crne Gore kroz radionice. Pojekat je imao zadatak da predstavi načine i mogućnosti Sjevernog regiona Crne Gore, da tradiciju i nasleđe utka u autentične proizvode-suvenire. Projekt je predstavio ciljnoj grupi način na koji su uspješni proizvođači suvenira - autentičnih proizvoda iz svih dijelova Crne Gore iskoristili tradiciju i folklor, sačuvali je i prenijeli kroz tržišnu formu obezbeđujući na jednoj strani sopstvenu egzistenciju, a na drugoj strani bogatu turističku i kulturnu ponudu Crne Gore. Specifični cilj projekta je bio promovisanje i podsticanje kreativnosti u izradi suvenira, ukrasa, mozaika i ostalih rukotvorina. Dugoročni cilj: razvoj pozitivne orijentacije i osjećaja odgovornosti prema tradiciji i podizanje svijesti o bogastvu kulturnog nasljeđa Sjevera Crne Gore Ciljna grupa: • Mladi ljudi (koji su pred izborom budućeg zanimanja) • Osobe koje su zainteresovane za pokretanje biznisa koristeći etno motive i osobe koje se već bave izradom suvenira i autentičnih crnogorskih proizvoda. • Institucije i organizacije čija je djelatnost vezana za kulturu i turizam.
--	--	--	--	--

				NVO „Spirit Art Montenegro“ Podgorica – nosioc projekta i partner Udruženje preduzetnica Crne Gore su kroz seriju radionica koje su organizovane na Sjeveru Crne Gore upoznali ciljnu grupu sa mogućnostima i izazovima korišćenja tradicionalnih-etno motiva u izradi autentičnih proizvoda namijenjenih tržištu. Termin, mjesto realizacije projekta i rok završetka; 01. avgust 2017 – 31 januar 2017. godine, u trajanju od šest mjeseci, Sjeverni region Crne Gore (Rožaje, Plav, Gusinje
3.2.8. Podrška pri rangiranju kod projekata za investicije na gazdinstvima u kojima su žene nosioci gazdinstva STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MPRR, IRF, MEK u saradnji sa lokalnim samoupravama - sekretarijatima za preduzetništvo	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj žena nosioca gazdinstava kojima su odobreni projekti za investicije. Indikatori su dati u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja U okviru projekta IPARD like 1 koji je namjenjen primarnim poljoprivrednim proizvođačima realizovan je 21 projekat kojima su žene nosioci gazdinstva i isplaćena je bespovratna podrška u iznosu od 309,224.47 EUR. Kada je riječ o pravnim licima koji se bave primarnom poljoprivrednom proizvodnjom realizovano je 6 projekata kojima su žene izvršni direktori i isplaćena je bespovratna podrška u iznosu od 144,811.27 EUR. U okviru projekta IPARD like 2 koji je namjenjen prerađivačkom sektoru odobreno je 8 projekata kojima su žene izvršni direktori. Potencijalni iznos bespovratne podrške za ove projekte iznosi 512,354.87 EUR. Realizacija ovih projekata očekuje se u 2018. godini. Programom razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Crne Gore u okviru IPARD II 2014-2020 (IPARD II program), u okviru mjere 1 – Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava, prilikom rangiranja projekata za investicije na gazdinstvima u kojima su žene nosioci gazdinstva dobijaju 15 bodova, dok u okviru mjere 3 – Diverzifikacija gazdinstava i razvoj poslovanja, ukoliko su žene nosioci gazdinstva dobijaju 20 bodova.

				Sa sprovođenjem IPARD II programa otpočeto je u 2018. godini. Prvi javni poziv za sprovođenje mjere 1 objavljen je 23.02.2018. godine i otvoren je do 15. maja 2018. godine. Opština Petnjica Prilikom rangiranja projekata u poljoprivredi žene imaju prednost kako u dodjeli plastenika i opreme tako i u premijama u poljoprivredi. Nagrađuju se najbolje poljoprivredne proizvođačice. Opština Pljevlja Predstavica Kancelarije za rodnu ravnopravnost učestvovala u projektu lokalne organizacije, u kome je 20 žena dobilo bespovratnu pomoć u iznosu od 2.000 € za pokretanje sopstvenog biznisa, pri rangiranju žena koje će dobiti pomoć.
3.2.9. Obilježavanje Međunarodnog dana žena preduzetnica (III petak u maju) STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MEK, DMSP u saradnji sa PK, UnP, Udruženjem preduzetnica Crne Gore, organizacijama civilnog društva, medijima	Jednom godišnje (III petak u maju)	- Organizovan minimum 1 događaji na nacionalnom nivou. - Broj učesnika/ca. - Broj preduzetnica koje su uzele učešća. 100 učesnika/ca sajma	Glavni grad Podgorica Povodom Međunarodnog dana žena preduzetnica, Udruženje preduzetnica Crne je u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava Crne Gore i Glavnim gradom Podgorica, 19. maja 2017. godine u Centre Ville hotelu organizovalo konferenciju "Moć žene". Asocijacija poslovnih žena Obiljeđen Međunarodni dan žena preduzetnica. Događaj na nacionalnom nivou je okupio preko 50 članica Asocijacije. Udruženje preduzetnica Crne Gore je 19. maja 2017. organizovalo međunarodnu konferenciju „Moć žene“

				kojom je obilježen Svjetski dan ženskog preduzetništva. Konferencija pored žena u biznisu i privredi, okuplja i donosiće političkih i društvenih odluka u zemlji i regionu. Sama konferencija obuhvata panel diskusije i B2B sastanke žena iz regiona, a praćena je sajmom ženskog preduzetništva i dodjelom nagrada uspješnim preduzetnicama, institucijama i pojedencima koji podstiču razvoj ženskog preduzetništva. Konferencija podstiče jačanje i umrežavanje žena regiona, promovise žensko preduzetništvo, zagovara veće učešće žena u kreiranju poslovnog okruženja i razvoju privrede, o alternativama i povezivanju tržišta, dobrim primjerima i praksama preduzetništva i jačanju kapaciteta poslovnih organizacija koje se bave ženskim preduzetništvom. U 2017. godini konferencija se organizovala 19-og maja. Po treći put za redom Ministarstvo za ljudska i manjinska prava učestvuje kao partner u organizaciji ove konferencije. Konferencija je okupila 100 učesnika/ca.
3.2.10. Organizovati konferencije /savjetovanja za razmjenu dobre i loše prakse žena preuzetnica, na kojima će učestvovati i pripadnice nacionalnih manjina i lica s invaliditetom STATUS IMPLEMENTACIJE:	MLJMP, MEK, ZZZCG u saradnji sa Asocijacijom poslovnih žena Crne Gore, Udruženjem preduzetnica Crne Gore i drugim sličnim udruženjima, Poreskom upravom, PK, jedinicama lokalne samouprave, MONSTAT, UnP, NVO	2018. god.	- Organizovane minimum 3 konferencije. - Broj učesnika/ca. Indikatori su dati u tabeli opisa realizacije	Udruženje preduzetnica Crne Gore Gore - od 2013. godine organizuje nacionalni konkurs za izbor malog ili srednjeg preduzeća koja podržavaju porodicu, a pobjednika nacionalnog konkursa šalje na internacionalno takmičenje za izbor malog ili srednjeg preduzeća koje podržava porodicu u Jugoistočnoj Evropi. Inicijativa „Preduzeća koja podržavaju porodicu u Jugoistočnoj Evropi”, plod je napora Balkanskog udruženja žena u zanatstvu (nacionalnih preduzetničkih i zanatlijskih udruženja žena) iz Albanije, Bugarske, Kosova, Makedonije, Moldavije, Rumunije, Srbije (Niša i Novog Sada), Hrvatske (Varaždina) i preduzetnica Crne Gore. Organizuje se u okviru projekta „Zapadni Balkan”, uz koordinaciju Balkanskog biroa za potpomaganje srednjeg staleža, finansiranog od strane Federalnog

Mjera nije dospjela za izvještavanje				ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj Njemačke. Udruženje je imalo čast da u Podgorici od 14. do 16. jula 2017. godine bude domaćin i organizator petog međunarodnog konkursa za izbor malog ili srednjeg preduzeća u Jugoistočnoj Evropi. Članica žirija za izbor najboljeg preduzeća je bila predstavnik Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti koja je i otvorila ovaj događaj. Prednost u izboru preduzeća su ona koja promovišu politiku unapređenja pralva lica sa invaliditetom i socijalnog preduzetništva. Sajam zapošljavanja lica sa invaliditetom u okviru aktivnosti Zavoda za zapošljavanje Crne Gore "Dani zapošljavanja lica sa invaliditetom" u Podgorici, Delta City 5.04.2017.g. 27 oktobra 2017.g. Prizren Business Forum u okviru kojeg je organizovan i biznis sajam na kome su učestvovali preko 100 izlagača iz 13 zemalja. 28 oktobra 2017.g. Sajam NVO u Budvi.Udruženje je učestvovalo u panel diskusiji – Primjer društvenog preduzetništva u glavnom Gradu, zapošljavanje lica sa invaliditetom i teže zapošljivih kategorija žena. 9. maja i 30. novembra 2017 g. Udruženje Preduzetnica Crne Gore organizovalo je je konferencije „Timski rad u cilju profesionalne i društvene adaptacije žena iz teže zapošljivih kategorija i lica sa invaliditetom“ i „Nova znanja,nove šanse“. Cilj konferencija je podizanje svijesti šire društvene zajednice značaju žena iz teže zapošljivih kategorija i lica sa invaliditetom za poslovno i društveno okruženje. Udruženje preduzetnica Crne Gore Gore u 2017.g. piblikovalo Katalog preduzetnica Podgorice. Cilj ove publikacije je da se predstave žene koje svojim aktivnostima i djelovanjem stvaraju bolji poslovni ambijent u Glavnom gradu. Svojim aktivizmom i profesionalnim zalaganjem ove žene su doprinije
--	--	--	--	---

				razvoju lokalne zajednice, pomjerajući granice između tradicionalnih shvatanja “muških” i “ženskih” poslova. Kroz njihove lične priče, prikazujući načine na koje su one uspjele da se ostvare u radu, postignu ekonomsku nezavisnost i izbore sa barijerama i društvenim stereotipima želimo da podstaknemo ostale žene da postanu aktivnije. Odlučili smo se da izradimo ovu publikaciju jer su nam razna istraživanja ukazala na to da žene najviše motivišu i inspirišu primjeri dobre prakse tj. ženski uzori. U Podgorici je 14. i 24. novembar 2017.g. organizovana promocija kataloga. Direkcija za MSP/MEK – Predstavnice ove direkcije učestvovala su na više regionalnih konferencija na temu ženskog preduzetništva. Treba istaći Svjetskom kongres preduzetnica u martu 2017. I Regionalnu konferenciji žena u maju 2017. u Sarajevu. Na ovim događajima Crna Gora je predstavljena kao primjer dobre prakse zemlje koja jača institucionalnu infrastrukturu i unaprjeđuje kreditnu podršku ženama preduzetnicama
Cilj 3.3. Osnajivanje lokalnih institucija i ženskih kapaciteta da se omogući i podstakne ulazak u preduzetništvo. Indikator (pokazatelj) efekta: Angažovane lokalne službe podrške i uspostavljena saradnja sa finansijskim institucijama kao kredibilnim klijentima finansijskih institucija.				
3.3.1. Mentorska podrška preduzetnicama – mentorske šeme i izrada prilagođenog programa za učesnike/ce u mentorskim šemama	MLJMP, UNDP u saradnji sa nacionalnim i lokalnim partnerima u oblasti ekonomije (jedinice lokalne samouprave, ZZZCG, UnP, PK, Asocijacija poslovnih žena Crne Gore, Udruženje	III kvartal 2017. god.	- Izrađen prilagođen program za učesnike/ce u mentorskim šemama. - Broj angažovanih mentora/ki. - Broj korisnica mentorske šeme.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava I UNDP U okviru projekta IPA 2014 „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“ koji sprovode Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i kancelarija UNDP u Crnoj Gori, uz finansijsku podršku EU, u oblasti ekonomskog razvoja, razvijen je program obuke za žene početnice u biznisu i žene koje žele da razvijaju dalje svoj biznis koji se realizuje preko Instituta za preduzetništvo i ekonomski razvoj, i koji uključuje mentorsku podršku.

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizovano	preduzetnica Crne Gore i druga slična udruženja)		Indikatori su sadržani u tabeli opisa realizacije	Treninzi u Podgorici realizovani u 5 ciklusa. Svaki uključio 3-dnevne treninge, kao i 10 jednodnevnih na specifične teme (Registracija, administracija i vođenje biznisa; Promocija proizvoda na društvenim mrežama; Poslovna komunikacija; Poreski sistem; Ljudski resursi i odabir tima; Liderstvo i motivacija; Marketing; Finansijski menadžment; Umrežavanje sa poslovnim subjektima; Prodaja). Treninzi u Nikšiću realizovani u 4 ciklusa. Svaki uključio 4-dnevne treninge, kao i 8 jednodnevnih treninga, na navedene specifične teme. Ukupan broj žena koji je do sada prisustvovao treninzima je 134. 14 žena u Nikšiću izradilo biznis planove, 15 je u procesu izrade; U Podgorici 10 gotovih biznis planova, i 12 u procesu izrade. Direkcija za razvoj MSP/MEK U okviru Programa Mentoring u MSP u toku 2017. godine je obučeno 6 mentora/ki (uz postojećih 15) koje će pružati podršku MSP. Posebno će se voditi računa da se da prednost preduzećima u vlasništvu žena. Unija poslodavaca Crne Gore - U okviru EU projekta „Razvoj ženskog preduzetništva u opštini Rožaje“, od strane UnP i APŽ je pružena mentorska podrška ženama preduzeticama – i to kako u fazi koja prethodi osnivanju preduzeća (priprema biznis plana), tako i u fazi nakon pokretanja biznisa. Predstavnica UnP učestvuje u radu Biznis savjetovalište za žene i mlade. Savjetovalište ima sjedište u prostorijama Biroa za ekonomsku saradnju i podršku biznis zajednici Glavnog grada, a predstavlja zajedničku aktivnost Biroa i Asocijacije poslovnih žena CG (APŽ). Savjetovalište pruža besplatne konsultatske usluge iz oblasti otpočinjanja i
---	--	--	---	---

				razvoja biznisa (četvrtkom, u terminu od 17.00 do 19.00h). Asocijacija poslovnih žena Podrška Biznis savjetovalištu za zene i mlade u Glavnom gradu – 5 angazovanih mentorki i preko 100 korisnika/ca mentorske seme u toku 2017. godine. Udruženje preduzetnica Crne Gore Gore - relizovalo projekat Promocija programa „Podrška anti-diskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“ Nosioци ovog programa su Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Kancelarija UNDP u Crnoj Gori, uz podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, a samu obuku sprovodi CEED Consulting (Poslovni centar „Čelebić“, ul. Kralja Nikole 27 a/4). Cilj ovog projekta je pružanje podrške razvoju i promociji ženskog preduzetništva, sa fokusom na aktivnosti koje će rezultirati povećanjem broja žena koje će samostalno otpočeti svoj biznis. Projekat će direktno uticati na jačanje ženskog preduzetništva u Glavnog Gradu, kao i na osnaživanje aktivnog učešća žena na tržištu. Uz to, projekat direktno utiče na podizanje svijesti svih ostalih učesnika na tržištu rada, koji su uključeni u uređivanju i kontroli samog sistema poslovanja, kao što su javni i privatni sektor, administracija, institucije, itd. Sveopšti cilj projekta je: 1. Promocija programa „Podrška anti-diskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“ i 2. Mobilizacija žena koje žele da se uključe u program, a koje ispunjavaju postavljene kriterijume. Termin, mjesto realizacije projekta i rok završetka; 30.septembar 2016 – 31 decembar 2017. godine, u trajanju od 12 mjeseci, Podgorica.
--	--	--	--	---

				9. maja i 30. novembra 2017 g. Udruženje Preduzetnica Crne Gore organizovalo je je konferencije „Timski rad u cilju profesionalne i društvene adaptacije žena iz teže zapošljivih kategorija i lica sa invaliditetom“ i „Nova znanja,nove šanse“. Cilj konferencija je podizanje svijesti šire društvene zajednice značaju žena iz teže zapošljivih kategorija i lica sa invaliditetom za poslovno i društveno okruženje.
3.3.2. Umrežavanje sa poslovnim udruženjima STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizovano	MLJMP, UNDP u saradnji sa nacionalnim i lokalnim partnerima u oblasti ekonomije (jedinice lokalne samouprave, ZZZCG, UnP, PK, Asocijacija poslovnih žena Crne Gore, Udruženje preduzetnica Crne Gore i druga slična udruženja)	III kvartal 2017. god.	- Broj i vrsta zajedničkih aktivnosti, ostvarenih partnerstava ili mreža. Indikatori su sadržani u tabeli opisa realizacije	Unija poslodavaca Crne Gore - 21. jula 2017.godine u Podgorici, Unija poslodavaca Crne Gore (UnP) i Međunarodna organizacije rada (ILO), u saradnji sa MLJMP, Ministarstvom rada i socijalnog staranja, Direkcijom za razvoj MSP – Ministarstvo ekonomije i APŽ, organizovali su Konferenciju „Žene u menadžmentu u Crnoj Gori - Podrška liderstvu i profesionalnom razvoju žena u Crnoj Gori“. Događaj je organizovan u okviru istoimenog projekta koji sprovodi UnP, uz podršku ILO. Inače, ovaj projekat UnP je dio regionalnog projekta ILO i UNDP "Promocija inkluzivnih rješenja na tržištu rada na Zapadnom Balkanu", finansiranog od strane Austrijske razvojne agencije (ADA). U okviru navedenog projekta, MLJMP je pružila podršku UnP prilikom organizovanja serije treninga za žene menadžerke iz privatnog, javnog i civilnog sektora. Takođe, dobra saradnja ostvarena je i kroz Mrežu žena u menadžmentu (WiMN) koju je UnP formirala, a u čijem članstvu participira i predstavnica MLJMP. UnP je bila partner Ženskom poduzetničkom virtuelnom centru iz Zagreba u organizaciji Kongresa preduzetnica jugoistočne Evrope, održanog na međunarodni Dan žena, 08.03.2017.g. u Zagrebu (Hrvatska). U radnom dijelu konferencije, predstavnica UnP je bila učesnica dva panela. Takođe, UnP je pružila podršku organizatoru u

				kreiranju agende ovog događaja i obezbijedila učešće panelistkinja iz CG (predstavnice Direkcije za razvoj MSP i Asocijacije poslovnih žena CG). Uz podršku Direkcije za razvoj MSP, UnP i APŽ su 15.12.2017.g., u Banja Luci, učestvovala na "Prvoj konferenciji ženskog preduzetništva u Republici Srpskoj". Predstavnica UnP je učestvovala u panel diskusiji i održala izlaganje o uspješnim primjerima institucionalne podrške razvoju ženskog biznisa u CG, kao i stanju i aktuelnostima po pitanju unapređenja zastupljenosti žena u menadžmentu kompanija u CG. Događaj upriličen pod okriljem Evropske mreže preduzetništva, organizovali su Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva RS, PK RS, Područna PK Banja Luka, Gender centar Vlade RS i Agencija za razvoj MSP RS, uz podršku EBRD i GIZ. Asocijacija poslovnih žena Ostvareno umrežavanje sa ženama iz Rožaja, Berana i Nikšića. Udruženje preduzetnica Crne Gore je aktivni učesnik Freja Foruma od 2013. godine. Freja Forum je platforma za umrežavanje i saradnju organizacija civilnog društva u zapadnom Balkanu, Turskoj i EU. U novembru svake godine Freja Forum okuplja organizacije civilnog društva negdje na Balkanu kako bi razmotrilo pitanje izgradnje kapaciteta evropskih organizacija civilnog društva koje su snažno predane jednakim mogućnostima i demokratiji u svom radu. Freja Forum je kandidovan za Nobelovu nagradu za mir u 2017. godini. Udruženje preduzetnica Crne Gore od 7. do 9. novembra 2014. godine bilo je domaćin i organizator osmog međunarodnog Freja Foruma pod nazivom: „Jednake mogućnosti, demokratija i izazpovi evropskih
--	--	--	--	---

				organizacija civilnog društva ", na kome je prisustvovalo više od 200 učesnika/ca iz šest balkanskih zemalja i Švedske. Udruženje preduzetnica Crne Gore koristilo je sve dosadašnje Freja forume za promociju svojih članica pružajući mogućnost crnogorskim učesnicama foruma da na najefikasniji način predstave svoja preduzeća, poslove, proizvode, i ostvare što više kontakata kroz regionalno i internacionalno umrežavanje. Učesnice foruma su kroz seminare, radionice i izložbe uspostavile ekonomske preduslove za unapređenje preduzetništva generalno i veliki broj poslovnih susreta, poznanstava i kontakata. U 2017 godini Freja Forum se održao u Tuzli od 10 do 12 novembra. Učešće na konferencijama i seminarima WOMEN VENDORS EXHIBITION ADA FORUM, Instambul, 23-24 februatr 2017.g. ; Međunarodna konferencija "Zanatstvo u jugoistočnoj Evropi nakon 20 godina projektnog rada Zanatske komore Koblenz" ,20-21 .mart 2017.g. Sofija,Bugarska. Edita Dautovic i Udruženje preduzetnica Crne Gore izabrani na Godišnjoj skupstini Srednjestaleskog biroa Balkan za člana upravnog odbora Workshop:"Dizajn i kvalitet u umetničkim zanatima – put ka međunarodnom uspijehu" rganizaciji Balkanskog saveza žena u zanatima, Koblenz, 28.03.-30.03.2017.godine., Konferencija "Promocija ženskih prava i istorija ženskog pokreta", Podgorica, 24 april 2017.g 2ND FORUM OF THE EU STRATEGY FOR THE ADRIATIC AND IONIAN REGION ,IOANNINA, GREECE 11-12 MAY 2017.g. Međunarodna stručna konferencija, namenjena promociji i unapređenju ženskog preduzetništva. „Biznis na štiklama", Novi Sad, 15.06.2017. godine. Regionalna konferencija o socijalnom preduzetništvu kao sigurnom načinu za inkluziju i smanjenje siromaštva "JAKA model za jaku Crnu Goru", Podgorica ,06.09.2017. Udruženje je
--	--	--	--	---

				učestvovalo u panelu I - Socijalno preduzetništvo u Crnoj Gori kao alat za smanjenje nezaposlenosti, naročito marginaliziranih grupa stanovništva. Održana godišnja skupština Balkan Association of Women in Crafts ,16.06.2017. godine. Seminar Ekonomsko osnaživanja žena ruralnih oblasti – Pešteri,Sjenica,15. – 16. septembra 2017. godine koji je u saradnji Misije OSCE, organizovala kancelarija u Novom Pazaru i NVO Sandžački ćilim – Sjenica. Predsjednica Udruženja preduzetnica Crne Gore učestvovala je na panelu: «Žensko preduzetništvo u Crnoj Gori kao alat za smanjenje nezaposlenosti, naročito marginaliziranih grupa stanovništva, teže zapošljive kategorije žena i lica sa invaliditetom». Konferencija „Razvoj društvenog preduzetništva“ Kolašin, hotel „Bjanka“, 5-6. oktobar 2017. Regionalna konferencija o ženskom preduzetništvu Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine, Beograd,16 oktobra 2017.g. Udruženje je učestvovalo u panelu I – Žensko preduzetništvo – izazovi i razvojna šansa Srbije i regiona. Regionalna konferencija „Naj žena 21 veka“,Beograd, 02. Oktobra 2017.g. Predstavnic Ministarstva za ljudska i manjinska prava – načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti je proglašena za „Naj žena 21 veka“ u oblasti rodne ravnopravnosti. Konsultativni sastanak sa nacionalnim koordinatorom za Nato i komunikacionim timom savjeta za članstvo u Nato Vlade Crne Gore i predstavnicima poslovne zajednice u Crnoj Gori,Podgorica,19.02.2017.g Sastanak sa značajnim i istaknutim liderkama naše ekonomije za razvoj ženskog preduzetništva u ambasadi USA, Podgorica, 30.03.2017.g Radni sastanak u BonaFide Pljevlja, razmjena iskustva i umrežavanje sa preduzeticama iz Pljevalja,18.04.2017.g.
--	--	--	--	--

3.3.3. Izrada baze podataka o uspostavljenoj saradnji sa IRF i/ili drugim finansijskim institucijama STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano	MEK, DMSP, MLJMP, UNDP u saradnji sa macionalnim i lokalnim partnerima u oblasti ekonomije (jedinice lokalne samouprave, ZZZCG, UnP, PK, Asocijacija poslovnih žena Crne Gore, Udruženje preduzetnica Crne Gore i druga slična udruženja)	II kvartal 2017. god.	- Izrađena baza.	
3.3.4. Konferencija o ekonomskom položaju žena STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizovano	MLJMP, UNDP u saradnji sa macionalnim i lokalnim partnerima u oblasti ekonomije (jedinice lokalne samouprave, ZZZCG, UnP, PK, Asocijacija poslovnih žena Crne Gore, Udruženje preduzetnica Crne Gore i druga slična udruženja)	II kvartal 2017. god.	- Broj i struktura učesnika/ca konferencije. Oko 250 učesnika/ca održanih konferencija	Unija poslodavaca Crne Gore - Na konferenciji koju je 24. 04.2017.g. organizovao Glavni grad Podgorica (u skladu sa AP za postizanje rodne ravnopravnosti u Glavnom gradu za 2016-2017), predstavnica UnP je u okviru panela o ženskom preduzetništvu, održala izlaganje "Podrška Unije poslodavaca Crne Gore - pristup finansijama, znanjima i preduzetničkim vještinama" i prikazala promotivni audio-video spot UnP „Ženska ruta“. Udruženje preduzetnica Crne Gore – Veza sa mjerom 3.2.9 i 3.2.10 9. maja 2017. godine organizovana je konferencija „Timski rad u cilju profesionalne i društvene adaptacije žena iz teže zapošljivih kategorija i lica sa invaliditetom“ - 40 učesnika/ca . 30. novembra 2017 g. Udruženje preduzetnica Crne Gore organizovalo je konferenciju „Nova znanja,nove šanse“ 30 učesnika/ca. Udruženje preduzetnica Crne Gore Gore u 2017.g. piblikovalo Katalog preduzetnica Podgorice. U Podgorici je 14 (64 učesnika) i 24 novembar

				2017.g.(41 učesnik) organizovana promocija kataloga.
3.3.5. Procjena lokalnih vlasti po pitanju uvođenja rodne ravnopravnosti na svim nivoima i osnaživanje ženskog preduzetništva STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizovano	MLJMP, UNDP u saradnji sa nacionalnim i lokalnim partnerima u oblasti ekonomije (jedinice lokalne samouprave, ZZZCG, UnP, PK, Asocijacija poslovnih žena Crne Gore, Udruženje preduzetnica Crne Gore i druga slična udruženja)	III kvartal 2017. god.	- Urađena procjena i plan za djelovanje. Sajt: www.gendermontenegro.com www.zenski-biznis.com www.mmp.gov.me	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava I UNDP U okviru projekta IPA 2014 „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“ koji sprovode Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i kancelarija UNDP u Crnoj Gori, uz finansijsku podršku EU, u oblasti ekonomskog razvoja, urađeno je sledeće: napravljena analiza lokalnih politika i kapaciteta od značaja za razvoj ženskog preduzetništva za Glavni grad Podgorica i opštinu Nikšić. Podgorica - lokalni konsultativni proces okupio 241 ženu, Nikšić - lokalni konsultativni proces okupio 128 žena . Navedeni projekat je imao uticaj na 6 opština (Podgorica, Budva, Bar, Danilovgrad, Berane, Herceg Novi) koje su opredijele posebna sredstva za žensko preduzetništvo u budžetima za 2018, na inicijativu ŽPM. Ukupan iznos 120,000 EUR. Na konferenciji održanoj 11 i 12. decembra 2017. povodom obilježavanja 10 godišnjice potpisivanja memoranduma o saradnji između Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Misije OSCE u Crnoj Gori i lokalnih samouprava, prezentovan je dokument: Analiza aktivnosti lokalnih samouprava u ostvarivanju rodne ravnopravnosti i orodnjavanju politika koji su pripremili zajednički Ministarstvo i Misija OSCE. Ovaj dokument sadrži i procjenu kapaciteta lokalnih samouprava za sprovođenje politika rodne ravnopravnosti i osnaživanje ženskog preduzetništva. U Crnoj Gori, 2004. godine pokrenut je projekat „Rodna ravnopravnost u lokalnoj zajednici“ koji je tada Kancelarija za rodnu ravnopravnost, danas Odjeljenje pri Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, počela

				sprovoditi u saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori. Nakon sprovedenih obuka o rodnoj ravnopravnosti, sa 10 opština (Bar, Bijelo Polje, Berane, Budva, Kotor, Nikšić, Pljevlja, Ulcinj, Herceg Novi, Cetinje), 2007. potpisan je prvi Memorandum o saradnji i intenzivirana saradnja na ovom polju. Kao jedna od obaveza iz Memoranduma bilo je i usvajanje lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost. . Procjena je da je na lokalnom nivou (od potpisivanja prvog memorandum do sada) organizovano preko 200 vrsta obuka, za preko 3,000 učesnika/ca – opštinskih predstavnika/ca, civilni sektor, mlade, predstavnike/ce policije, zdravstva, školstva i ostalih relevantnih institucija i organizacija sa lokalnog nivoa, pojedinaca/ki 2013. godine, Ministarstvo i Misija OSCE u Crnoj Gori, podržali su osnivanje Mreže opštinskih koordinatora/ki, čiji rad i danas podržava. U tom periodu, kroz saradnju Ministarstva, Misije OEBS-a i opština, unaprijeđene su dobre prakse u ostvarivanju politike jednakih mogućnosti na lokalnom nivou što predstavlja podsticaj za dalje unaprijeđenje normativnih i institucionalnih mehanizama, podizanje nivoa znanja i dobre prakse, sa ciljem ostvarivanja potpune ravnopravnosti na svim nivoima. Opština Herceg Novi Na predlog Ženske političke mreže odbornici hercegnovske skupštine na IV redovnoj sjednici održanoj 27.12.2017. godine prilikom usvajanja budžeta za 2018. godinu prihvaćena je inicijativa iste i navedenim budžetom opštine Herceg Novi za 2018. godinu uvrštena je stavka 414990-16 „Izdaci za podršku ženskom preduzetništvu“ u iznosu od 10.000,00.(Odluka o Budžetu Opštine Herceg Novi „Sl.list CG“ op.p.54/17).
--	--	--	--	--

				Asocijacija poslovnih žena Urađena procjena u lokalnim samoupravama Rožaja, Nikšića i Podgorice.
3.3.6. Organizovanje obuka za opštine STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizovano	MLJMP, UNDP u saradnji sa nacionalnim i lokalnim partnerima u oblasti ekonomije (jedinice lokalne samouprave, ZZZCG, UnP, PK, Asocijacija poslovnih žena Crne Gore, Udruženje preduzetnica Crne Gore i druga slična udruženja)	III kvartal 2017. god.	- Organizovane četiri dvodnevne obuke. - Broj opština obuhvaćenih obukom. - Broj učesnika/ca. 2 opštine (Glavni grad Podgorica i Nikšić) 134 žene prošle obuku (IPA 2014)	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP U okviru projekta IPA 2014 „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“ koji sprovode Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i kancelarija UNDP u Crnoj Gori, uz finansijsku podršku EU, u oblasti ekonomskeg razvoja, urađeno je sledeće: napravljena analiza lokalnih politika i kapaciteta od značaja za razvoj ženskog preduzetništva; Podgorica - lokalni konsultativni proces okupio 241 ženu Nikšić - lokalni konsultativni proces okupio 128 žena Treninzi u Podgorici realizovani u 5 ciklusa. Svaki uključio 3-dnevne treninge, kao i 10 jednodnevnih na specifične teme (Registracija, administracija i vođenje biznisa; Promocija proizvoda na društvenim mrežama; Poslovna komunikacija; Poreski sistem; Ljudski resursi i odabir tima; Liderstvo i motivacija; Marketing; Finansijski menadžment; Umrežavanje sa poslovnim subjektima; Prodaja). Treninzi u Nikšiću realizovani u 4 ciklusa. Svaki uključio 4-dnevne treninge, kao i 8 jednodnevnih treninga, na navedene specifične teme. Ukupan broj žena koji je do sada prisustvovao treninzima je 134; 14 žena u Nikšiću izradilo biznis planove, 15 je u procesu izrade U Podgorici 10 gotovih biznis planova, i 12 u procesu izrade; 6 žena registrovale biznise u Podgorici, u Nikšiću Asocijacija poslovnih žena

				Organizovane obuke za 3 zaposlene osobe u lokalnoj samoupravi Nikšić koji će u okviru Sekretarijata za privredu, finansije i preduzetništvo prema sporazumu o saradnji sa IPC Tehnopolis pružati savjetodavne usluge za preduzetnice/ke u Nikšiću.
Cilj 3.4. Postignut visok stepen usklađenosti radnih i porodičnih obaveza žena i muškaraca. Indikator (<u>pokazatelj</u>) efekta: Obezbijeđen pravni okvir i promovisana praksa koji omogućava da se koriste radni angažmani koji omogućavaju usklađivanje radnih i porodičnih obaveza žena i muškaraca.				
3.4.1. Organizovanje kampanje o ravnomjernoj raspodjeli radnih i porodičnih obaveza žena i muškaraca STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MLJMP u saradnji sa Odborom RR, organizacijama civilnog društva i medijima	2017. i 2018. god.	- Organizovana minimum 1 kampanja na godišnjem nivou. - Press clipping. Indikator dat u tabeli opisa realizacije	Unija poslodavaca Crne Gore i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava - U okviru projekta "Work-Family Balance", 20.09.2017. god u Podgorici je održana radionica "Politike koje podstiču usklađivanje poslovnog i privatnog života i rodnu ravnopravnost i njihova primjena u praksi", koju je organizovala Unija poslodavaca CG (UnP) u saradnji sa nacionalnim partnerom - Unijom slobodnih sindikata Crne Gore (USSCG). U okviru izlaganja u prvom panelu, Biljana Pejović, načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u MLJMP predstavila je politike i zakonodavni okvir za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori posebno ističući Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti, CEDAW konvenciju i CEDAW komitet, i institucionalne mehanizme za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori. Projektom "Work-Family Balance" rukovodi Asocijacija poslodavaca Slovenije (ZDS), a pored UnP i USSCG, partneri u projektu su poslodavačke i sindikalne organizacije zemalja regiona (Albanije, Srbije, Makedonije i Hrvatske).
3.4.2. Obezbjeđivanje dostupnog produženog	MP i osnovne škole u saradnji sa vaspitno - obrazovnim ustanovama	Školska 2017 – 2018. god.	- Procenat osnovnih škola koje imaju dostupan produženi boravak za učenike/ce prvog razreda.	

boravka u svim osnovnim školama, za djecu koja pohađaju prvi razred STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano	Vaspitno - obrazovne ustanove			
Cilj 3.5. Osigurana efikasna primjenu zakona i smanjena rodno bazirana diskriminacija na tržištu rada. Indikator (pokazatelj) efekta: Smanjen broj slučajeva rodno bazirane diskriminacije na tržištu rada i povećan broj riješenih prijavljenih slučajeva.				
3.5.1. Prikupljanje, objedinjavanje i obrađivanje statističkih podataka po polu o diskriminaciji i mobingu zaposlenih STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	UIP u saradnji sa MLJMP i Ombudsmanom	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj i vrsta prijavljenih slučajeva diskriminacije i mobinga zaposlenih na godišnjem nivou. - Struktura žrtava diskriminacije. Indikatori sadržani u tabeli opisa realizacije	Uprava za inspekcijske poslove Od ukupnog broja inicijativa zaprimljenih u Inspekciji rada u 2017.godini, na prijavu diskriminacije odnosilo se 17 (9 muškaraca i 8 žena), od kojih 11 po svojoj sadržini nije suštinski ukazivalo na diskriminaciju vezanu za povrede prava iz radnog odnosa u odnosu na druge zaposlene, pa Inspekcija rada nije imala osnova za postupanje. Po 6 inicijativa pokrenut je postupak inspekcijskog nadzora i nakon provjere navoda utvrđene su nepravilnosti u jednom slučaju (raspored rada po smjenama i noćni rad), a iste su otkolnjene po nalogu inspektora rada. Podnosioci prijava su pisano obaviješteni o toku i ishodu inspekcijskog nadzora, stim što su upućeni na eventualnu zaštitu od diskriminacije (u slučajevima gdje Inspekcija rada nije utvrdila povrede iz rada i po osnovu rada) kod Zaštitnika ljudskih prava i sloboda i nadležni sud. Na mobbing se odnosila 21 inicijativa (5 muškarca, 6 žena i 10 anonimnih), a Inspekcija rada je utvrdila nepravilnost u 5 slučajeva u dijelu nepoštovanja zakonske procedure za zaštitu od mobinga kod poslodavca (neodređivanje

				posrednika za vođenje postupka kod poslodavca; neobavješćavanje zaposlenih o prepoznavanju, postupku i načinu zaštite od mobinga), koje su otklonjene po ukazivanju inspektora. Inspekcija rada nije ovlašćena da vodi postupak ispitivanja da li u radnjama i ponašanju potencijalnog mobera (to može biti poslodavac, ali i drugi zaposleni) postoje elementi mobinga, jer se to utvrđuje u postupku kod poslodavca (a potom na sudu ili pred Agencijom za mirno rješavanje radnih sporova), pri čemu inspektor preduzima mjere samo dok se ne stvore zakonske pretpostavke za vođenje takvog postupka kod poslodavca, shodno odredbama Zakona o zabrani zlostavljanja na radu. Naravno, ako je povrijeđeno ili uskraćeno neko pravo iz radnog odnosa, inspektori postupaju u skladu sa svojim zakonskim obavezama, kao i po drugim inicijativama u kojima se ne pominje mobing.
3.5.2. Osigurati besplatnu pravnu pomoć u slučajevima kada je u pitanju povreda prava iz rada i po osnovu rada. STATUS IMPLEMENTACIJE: Djelimično realizovano	Lokalne kancelarije za besplatnu pravnu pomoć, sudovi, organizacije civilnog društva (NVO, sindikalne organizacije) u saradnji sa Advokatskom komorom	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj pružene besplatne pravne pomoći. NVO - 19	NVO “Centar za ženska prava” NVO “Centar za ženska prava” je u toku 2017. godine imao 3 slučaja kad je u pitanju povreda prava iz rada. Besplatna pravna pomoć pružena je 19 puta.

3.5.3. Obuka inspektora rada (i drugih inspektora Uprave za inspekcijske poslove shodno propisanim nadležnostima) zaduženih za praćenje i kontrolu primjene Zakona o radu, Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, Zakona o zabrani zlostavljanja na radu i drugih zakona	UZK, MLJMP, organizacije civilnog društva u saradnji sa UIP	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj i vrsta organizovanih obuka. - Broj učesnika/ca. Indikatori sadržani u tabeli opisa realizacije	Uprava za inspekcijske poslove -17.02.2017.godine- Okrugli sto (MOR) “Promovisanje formalizacije neformalne ekonomije”-učešće predstavnika UIP, Inspekcije rada (glavna inspektorka rada i koordinatorka za oblast radnih odnosa i zapošljavanja) -03.04.2017.godine- Obuka na temu “Upotreba rodno senzitivnog jezika u poslovno administrativnoj komunikaciji”- učešće predstavnika Inspekcije rada (1 inspektorka rada za oblast zaštite i zdravlja na radu) -05-06.04.2017.godine- Regionalni sastanak inspektora rada na visokom nivou u Sarajevu (MOR)- učešće predstavnika UIP (2 predstavnika menadžmenta, glavna inspektorka rada i koordinator za oblast zaštite i zdravlja na radu) -27.04.2017.godine- Radionica o nestandardnim oblicima zapošljavanja (MOR) – učešće Inspekcije rada (glavna inspektorka rada) -05.05.2017.godine- Seminar “Jačanje vještina rane identifikacije i upućivanja potencijalnih slučajeva trgovine ljudima u Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na multiagencijsku saradnju”- učešće Inspekcije rada (3 inspektora rada za oblast radnih odnosa i zapošljavanja) -05.05.2017.godine- Nacionalna konferencija o budućnosti rada (MOR i Socijalni savjet CG)- učešće glavne inspektorke rada -06.10.2017.godine- Seminar “Unaprijeđenje djelotvornosti inspekcijskih službi u istraživanju i otkrivanju slučajeva trgovine ljudima, u praksi” – učešće Inspekcije rada (3 inspektor/ke rada za oblast radnih odnosa i zapošljavanja i 1 inspektorka rada za oblast radnih odnosa i zapošljavanja)
---	---	--------------------------------	--	--

**STATUS
IMPLEMENTACIJE:
Realizuje se
kontinuirano**

				-06-07.11.2017.godine- Radionica (MOR)- Inspekcijska kampanja za građevinarstvo, u okviru ESAP projekta "Platforma za zapošljavanje i socijalna pitanja"- učešće Inspekcije rada (12 inspektor/ka rada) -09.11.217.godine- Okrugli sto "Unaprijrđeje uslova za zapošljavanje OSI na otvorenom tržištu rada" – učešće predstavnice UIP (1 inspektorka rada) za oblast radnih odnosa i zapošljavanja) Uprava za kadrove Uprava za kadrove je Programom stručnog osposobljavanja i usavršavanja državnih službenika i namještenika predvidjela obuke za pomenute teme. U 2018. godini će se realizovati 2 obuke.
Cilj 3.6. Smanjiti jaz u zaradama muškaraca i žena. Indikator (<u>pokazatelj</u>) efekta: Jaz u zaradama muškaraca žena u Crnoj Gori smanjen za min 3% do kraja izvještajnog perioda (januar 2019. godine), sa dostupnim godišnjim podacima posebno za privatni i posebno za javni sektor.				
3.6.1. Izrada informativnog materijala za informisanje javnosti o važnosti načela jednakih zarada za rad jednake vrijednosti i primjeni Zakona o radu STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje	MLJMP, MRSS u saradnji sa Odborom RR, organizacijama civilnog društva, međunarodnim organizacijama	2018. god.	- Organizovana jedna kampanja na godišnjem nivou. - Broj saopštenja za javnost. -Press clipping .	

3.6.2. Redovno izvještavanje o zaradama muškaraca i žena STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MONSTAT, MLJMP, MRSS, MF, ministarstvima, državnim organima, organima lokalne samouprave, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Pripremljen i prezentiran u javnosti minimum jedan izvještaj na godišnjem nivou sa dostupnim godišnjim podacima posebno za privatni i posebno za javni sektor. Nema zvanične statistike u 2017. jer će MONTAT I Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u tek 2018. objaviti publikaciju „Žene i muškarci“	Ministarstvo rada i socijalnog staranja Važećim Zakonom o radu propisano je da zaposleni ima pravo na odgovarajuću zaradu, koja se utvrđuje u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom i ugovorom o radu. Zaposlenom, muškarcu, odnosno ženi, garantuje se jednaka zarada za isti rad ili rad iste vrijednosti koji ostvaruje kod poslodavca. Pod radom iste vrijednosti podrazumijeva se rad za koji se zahtijeva isti stepen stručne spremlje, odnosno kvalifikacije nivoa obrazovanja ili stručne kvalifikacije, odgovornost, vještine, uslovi rada i rezultati rada. U slučaju povrede prava odnosno da se za isti rad ili rad iste vrijednosti zaposlenom muškarcu odnosno ženi ne garantuje ista zarada, zaposleni ima pravo na naknadu štete u visini neisplaćenog dijela zarade. Odluka poslodavca ili sporazum sa zaposlenim koji nije u skladu sa navedenim ništavi su. Takođe Zakon o zaradama u javnom sektoru ne poznaje razliku u zaradama između muškaraca i žena. Prilikom vršenja nadzora nad primjenom Zakona o radu od strane Inspekcije rada kao i vršenja upravnog nadzora od strane upravne inspekcije, nije se naišlo na probleme koji se odnose na razliku u zaradama između muškaraca i žena. Takođe u Predlogu novog Zakona o radu predviđena je jednakost među zaradama između muškaraca i žena, s tim što je u novom Zakonu o radu izdvojen poseban član koji se odnosi na jednakost zarada sa istim nazivom. Isto tako u novom zakonu propisana je jednakost među zaradama za svakog zaposlenog, bez decidnog navođenja da se

				odnosi na muškarce i žene. Ovo iz razloga sveobuhvatnijeg regulisanja jednakosti zarada. Generalni sekretarijat Predsjednika Crne Gore Zaposleni/e u Generalnom sekretarijatu Predsjednika Crne Gore imaju jednaka prava po pitanju napredovanja, zvanja, zarada ili bilo kog drugog prava iz radnog odnosa, a zarade se obračunavaju u skladu sa Zakonom o zaradama u javnom sektoru. Unija poslodavaca Crne Gore Razlika u zaradama – na nivou zemalja EU28 i CG Prema podacima Eurostata,² žene u EU zarađuju 16% manje od muškaraca (prosjeak), iako među samim državama članicama postoje značajne razlike po ovom pitanju. Razlika u zaradama između muškaraca i žena u Crnoj Gori iznosi 13,9%, što znači da žene zarađuju 86,1% od prosječne zarade isplaćene muškarcima za isti rad.³ Uzroci za rodni jaz u zaradama uključuju: 1) neposrednu diskriminaciju; 2) posrednu diskriminaciju; 3) niže vrednovanje ženskog rada; 4) segregaciju na tržištu rada; 5) tradiciju i stereotipe; 6) povećanu potrebu žena za ravnotežom između posla i privatnog života, koji je vjerovatno u vezi sa preuzimanjem dodatne odgovornosti koje imaju kao davaoci njege (ne smo djeci već i starim i nemoćnim članovima domaćinstva).⁴ Žene - predsjednice upravnog odbora u najvećim kompanijama (kotiranim na berzi) – zemlje EU28 i CG
--	--	--	--	---

² Prosječni bruto dohodak za puno i skraćeno radno vrijeme, Eurostat, 2014.

³ Drugi Izvještaj o sprovođenju konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, 2015

⁴ Plan aktivnosti za za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2017-2021

				Prema podacima Evropskog instituta za ravnopravnost polova (EIGE),⁵ učešće žena na pozicijama ključnih donosioca odluka u kompanijama izuzetno je nisko i zabrinjavajuće, i pored činjenice da poslednjih godina bilježi određeni rast. U najvećim kompanijama kotiranim na berzi, učešće žena na poziciji predsjednika/predsjednice upravnog odbora u zemljama EU28, za prvih šest mjeseci 2017. godine, iznosi 7%. S druge strane, Evropski institut za ravnopravnost polova (EIGE) od 2015. godine prikuplja i podatke za Crnu Goru, za biznis i javni sektor, odnosno za 50 najviše rangiranih nacionalnih konstituenata definisanih na osnovu blue-chip indexa nacionalne berze svake od zemalja. Podaci EIGE pokazuju da su u 2015. godini pozicije predsjednika upravnih odbora posmatranih kompanija (tj. kompanija kotiranih na berzi) u Crnoj Gori bile “rezervisane” isključivo za muškarce (100%), za razliku od 2017. godine kada dolazi do promjena u smislu da se na poziciji predsjednica upravnih odbora kompanija kotiranih na berzi nalazi 10% žena (90% muškaraca), što je za 3% više u odnosu na prosjek EU28. Žene - članice odbora direktora u najvećim kompanijama (kotiranim na berzi) – zemlje EU28 i CG S druge strane, posmatrajući učešće žena i muškaraca u odborima direktora najvećih kompanija kotiranih na
--	--	--	--	--

⁵ Podaci Evropskog instituta za ravnopravnost polova (EIGE), u odjeljku za biznis i javni sektor, uključuju statističke podatke o ženama i muškarcima na ključnim pozicijama donošenja odluka u najvećim kompanijama koje se kotiraju na berzi, u evropskim finansijskim institucijama i nacionalnim centralnim bankama. Podaci o najvećim kompanijama pokrivaju pozicije donosioca odluka najviše rangiranih nacionalnih konstituenata (maksimalno 50) definisanih na osnovu blue-chip indexa nacionalne berze svake od zemalja. EIGE podaci o kompanijama ažuriraju se svakih šest mjeseci, što znači da se podaci iz 2017. godine u ovom Izvještaju odnose upravo na taj vremenski rok. Ovi i ostali podaci dostupni su na: <http://eige.europa.eu/>

				berzi u zemljama EU28, primjećuje se trend rasta od 2003. godine kada je učešće žena u odborima tih kompanija iznosilo 8,3%, da bi 2017. godine zastupljenost žena u sastavu ovih tijela iznosila 24,6%. Sličan trend postoji i u Crnoj Gori gdje je učešće žena u upravnim odborima kompanija sa berzanske liste povećano sa 18,3% u 2015. godini na 23,3% u 2017. godini. Podaci za Crnu Goru U Crnoj Gori ne postoje zvanični statistički podaci o učešću žena i muškaraca na menadžerskim pozicijama (na različitim nivoima upravljanja), pozicijama izvršnog direktora i u upravljačkim tijelima kompanija, kao i podaci o menadžerskoj strukturi zavisno od veličine, sektorske pripadnosti i vlasničke strukture preduzeća.⁶ Prvi podaci ove vrste u Crnoj Gori su oni iz 2013. godine, kada su objavljeni rezultati istraživanja o ženama u biznisu i menadžmentu koje je sprovedla Unija poslodavaca Crne Gore (UPCG), uz podršku Međunarodne organizacije rada (ILO), po jedinstvenom upitniku ILO, a na uzorku od 103 kompanije koje posluju u Crnoj Gori.⁷ Inače, UPCG je ovo istraživanje sprovedla za potrebe globalne studije ILO o ženama u biznisu i menadžmentu koja je objavljena u januaru 2015. godine, pod nazivom „Women in Business and Management: Gaining momentum“.⁸
--	--	--	--	--

⁶ Strategija razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2015-2020

⁷ Rezultati istraživanja UPCG dostupni su na: <http://poslodavci.org/en/activities/studies-and-reports/research-by-mef/company-survey-on-women-in-business-and-management-in-montenegro>

⁸ Studija ILO „Women in Business and Management: Gaining momentum“ dostupna je na: http://www.ilo.org/global/publications/ilo-bookstore/order-online/books/WCMS_316450/lang--en/index.htm

				UPCG je sredinom 2017. godine objavila nove podatke po ovoj oblasti, dobijene u okviru novog istraživanja koje je UPCG takođe realizovala uz podršku ILO (2017), i po istom ILO upitniku (što omogućava uporednu analizu podataka i eventualnih promjena koje su se po ovoj oblasti desile u periodu 2013 – 2017). Rezultati istraživanja objavljeni su 21. jula 2017. godine, u okviru konferencije „Žene u menadžmentu u Crnoj Gori - Podrška liderstvu i profesionalnom razvoju žena u Crnoj Gori“ koja je održana u Podgorici, a organizovali su je UPCG i ILO, u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja, Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, Direkcijom za razvoj MSP – Ministarstvo ekonomije i Asocijacijom poslovnih žena Crne Gore. Rezultati istraživanja predstavljeni su u publikaciji UPCG „Izvještaj: Žene u menadžmentu u Crnoj Gori“ (2017)⁹. <i>Neki od podataka za Crnu Goru za 2017 (iz istraživanja UPCG):</i> Odnos između žena i muškaraca na različitim nivoima upravljanja i rukovođenja u kompanijama pokazuje da su <u>žene u Crnoj Gori najprisutnije na srednjem nivou menadžmenta, gdje ih ima 50,1%. Na najvišem nivou menadžmenta (top menadžment) ima najmanje žena tj. samo 36,6%</u> (63,4% muškaraca), dok ih na višem menadžerskom nivou ima 42,9%, a na nižem 43,3%. <u>Uporedna analiza dva istraživanja UPCG iz 2017. i 2013. godine pokazuje negativna kretanja</u> za žene u smislu da je njihovo učešće na pozicijama top menadžmenta 2017.god (36,3%) manje u odnosu na učešće koje su imale
--	--	--	--	---

⁹ Rezultati istraživanja predstavljeni su u publikaciji UPCG „Izvještaj: Žene u menadžmentu u Crnoj Gori“ (2017), a jedan dio može se preuzeti sa websajta UPCG, odnosno direktno sa linka: http://www.poslodavci.org/site/assets/files/2621/rezultati_istrazivanja_upcg_o_zenama_menadzerkama_2017.pdf

				2013.god (42,4%). Inače, rezultati ovog istraživanja pokazuju očiglednu dominaciju muškaraca u odnosu na žene na svim nivoima upravljanja i rukovođenja u kompanijama - izuzev na nivou srednjeg menadžmenta. <u>U samo 26,4% preduzeća u Crnoj Gori žene obavljaju funkciju generalnog direktora (CEO). Ženu - predsjednicu Upravnog odbora ima samo 6,1% preduzeća.</u>
--	--	--	--	---

4. RODNO OSJETLJIVA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Strateški cilj: Unaprijediti dostupnu rodno osjetljivu zdravstvenu zaštitu

Aktivnosti	Nosioci aktivnosti u saradnji partnerima	Vremenski okvir	Indikatori	Realizovano:
Cilj 4.1. Unaprijeđena prevencija i rano otkrivanje malignih oboljenja <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> Unaprijeđen nacionalni program ranog otkrivanja i organizovana minimum jedna godišnja kampanja.				
4.1.1. Sprovoditi i kontinuirano unapređivati Nacionalni program ranog otkrivanja malignih oboljenja (obuhvatom novih populacionih grupa i drugih crnogorskih teritorija) STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MZ, IJZ u saradnji sa zdravstvenim ustanovama na svim nivoima zdravstvene zaštite	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Izrađen nacionalni program (za one bolesti za koje ne postoji). - Sprovedeni preventivni programi. - Štampani – distribuirani letci i brošure. - Broj pregleda. 11431 korisnica- skrining dojke 1653 korisnica skrining grlića materice	Ministarstvo zdravlja -Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke (RD) uspostavljen je krajem 2015. godine u četiri opštine (Podgorica, Danilovgrad, Cetinje i Kolašin). Ciljna grupa su žene iz dobne grupe 50-69. god. Za taj dvogodišnji period obuhvat odazvanih žena za tu dobnu grupu iznosio je 40,41%. Pozivu za učešće u skriningu odazvalo se 11431 korisnica. -Nacionalni program za rano otkrivanje raka grlića materice (RGM) za žene iz dobne grupe 30-34. god. (populaciona grupa planirana za prvi period sprovođenja mjera ranog otkrivanja) uspostavljen je sredinom 2016. godine na teritoriji Podgorice. U tu svrhu izrađen je i edukativni poster. U planu je proširivanje Programa na čitavoj teritoriji Crne Gore. Za jednogodišnji period, obuhvat žena u odnosu na ciljnu grupu iznosio je 21,77%. Pozivu za učešće u skriningu odazvalo se 1653 korisnica. -U svim domovima zdravlja u Crnoj Gori, od 20.11.-1.12.2017. godine u okviru Kontinuirane medicinske edukacije sprovedena je edukacija zdravstvenih radnika o značaju sprovođenja Nacionalnog programa za rano otkrivanje raka grlića materice.

4.1.2. Obilježavanja datuma iz Kalendara zdravlja (prevencija karcinoma grlića materice, karcinoma dojke, borbe protiv nasilja nad ženama itd) STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	IJZ u saradnji sa JZU domovima zdravlja, medijima, organizacijama civilnog društva, MLJMP	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Sprovedena minimum jedna 7 dnevna godišnja kampanja. - Broj medijskih programa i tekstova. Najmanje 3 kampanje MZ Lokalne samoprave najmanje 2 kampanje	Ministarstvo zdravlja Zdravstveno-vaspitni edukatori Centra za promociju zdravlja IJZ raznim aktivnostima obilježili su datume iz Kalendara javnog zdravlja koji se odnose na zdravlje žena i rodnu ravnopravnost: -Obilježen Dan žena, 8. mart u vidu 7-dnevne kampanje, kojom prilikom su održana predavanja na temu „Rodna ravnopravnost u kontekstu zdravlja žena“ u Gimnaziji i OŠ Rožaje, i u srednjim školama u Podgorici. -Evropska nedjelja prevencije karcinoma grlića materice obježena je tekstem o važnosti redovnih ginekoloških pregleda, i održano je edukativno predavanje u Srednjoj medicinskoj školi u Podgorici. Tekst je objavljen od strane svih štampanih medija u Crnoj Gori. -Svjetski dan prevencije karcinoma dojke obilježen je zdravstveno-vaspitnom radionicom u Kampu Konik, u saradnji sa studentskom organizacijom MoMSIC. Upriličeno je i medijsko izvještavanje u cilju podizanja svijesti o značaju samopregleda dojke i redovnih pregleda kod izabranog doktora. Pored toga, objavljen je tekst u svim štampanim medijima, i podijeljeni su edukativni lifleti. Opština Petnjica Obilježen je dan borbe protiv nasilja nad ženama. Učenici Srednje mješovite škole su pripremili prezentaciju i izveli predstavu u Domu kulture na tu temu. Opština Pljevlja U 2017. godini u Pljevljima je organizovano predavanje na temu “Prevencija raka dojke i grlića materice” koje je održano 07.04. – Međunarodni dan zdravlja i predavanje na temu “Stres i emocije” 15.12.2017. godine. Štampano i distribuirano 1000 lifleta na temu Prevencija karcinoma dojke, samopregled.
---	--	---------------------------------------	---	---

				Opština Bijelo Polje Povodom obilježavanja kampanje “Borba protiv karcinoma dojke”, u oktobru na konferenciji o ekonomskom osnaživanju žena podijeljen promotivni material o prevenciji karcinoma dojke, značaju i načinu samopregleda dojki, važnosti zdrave ishrane.
Cilj 4.2. Unaprijeđene mjere za očuvanje reproduktivnog zdravlja svih žena i djevojčica. <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> Obezbijeđena je dostupna i sveobuhvatna zdravstvena zaštita i podrška u ostvarivanju iste za sve žene, posebno pripadnice ranjivih kategorija (žene sa sela, žene sa invaliditetom, žrtve trgovine ljudima i sl.) u svim opštinama u Crnoj Gori.				
4.2.1. Praćenje uslova porođaja, sa prioritetom prirodnog porođaja, u cilju humanizacije rađanja STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MZ, JZU Klinički centar, JZU domovi zdravlja kroz odgovarajuća savjetovišta za reproduktivno zdravlje u saradnji sa organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Ukupan broj porođaja na godišnjem nivou. - Broj carskih rezova na godišnjem nivou. 7092 porođaja 2044 carski rez	Ministarstvo zdravlja -Svi porođaji u Crnoj Gori su realizovani uz stručnu pomoć U 2016. godini (posljednji dostupni podaci Centar za razvoj zdravstvenog sistema IJZ) bilo je 7092 porođaja, od toga 2044 porođaja carskim rezom, što čini 27% ukupnog broja porođaja. - Broj živorođene djece u 2016. godini iznosio je 7569 (3850 – 50,8% dječaka i 3719 – 49,1% djevojčica). Opština Bijelo Polje U okviru projekta koji je implementirala Opštinska kancealrija za osobe sa invaliditetom, obezbijeđena sredstva za kupovinu ginekološkog stola za žene sa invaliditetom.

4.2.2. Praćenje programa pružanja podrške svim ženama nakon porođaja u vezi dojenja, njege bebe i brige o sopstvenom zdravlju STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	JZU domovi zdravlja – Izabrani doktor za djecu, Jedinica za patronažu Izabrani doktor za žene u saradnji sa JZU opštim bolnicama, IJZ	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Procenat djece koja su obuhvacena patronažnom posjetom. - Broj žena koje su posjetile izabranog ginekologa nakon porođaja. 1077 usluga pregleda ginekologa 3318 usluga pedijatara	Ministarstvo zdravlja -U toku 2016. godine ostvareno je ukupno 377 posjeta žena kod izabranog doktora u poslijeporođajnom periodu (prema podacima Centra za razvoj zdravstvenog sistema IJZ). - U toku 2017. godine izabrani ginekolozi imali su 1077 usluga pregleda i savjetovanja u poslijeporođajnom periodu. - Jedinica za patronažu je imala 3318 usluga posjeta djeci u 1-oj godini života (prema podacima Doma zdravlja Podgorica).
4.2.3. Sprovoditi i unapređivati programe obuke mladih u oblasti reproduktivnog zdravlja (planiranja porodice i primjene kontracepcije, PPI, HIV/AIDS) sa posebnim akcentom na ranjive grupe (RE populaciju, ruralna područja, žena sa invaliditetom) STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MZ, IJZ, JZU domovi zdravlja – savjetovaništa za mlade, savjetovaništa za reproduktivno zdravlje u saradnji sa organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj edukativnih događaja (radionica, tribina i sl.) - Broj učesnika/ca edukacija - Broj individualnih savjetovanja. Najmanje 26 radoionica	Ministarstvo zdravlja -Programi koji se odnose na reproduktivno i seksualno zdravlje kontinuirano se realizuju kroz savjetovaništa za reproduktivno zdravlje I savjetovaništa za mlade, koji su sastavni djelovi centara za prevenciju u svim domovima zdravlja u Crnoj Gori. - U toku 2017. godine, prema modelu specijalističkih zdravstveno-vaspitnih programa, održano je 11 zdravstveno-vaspitnih radionica za mlade u oblasti reproduktivnog zdravlja na teme koje se odnose na: PPI, HIV/AIDS, Abortusi, Neželjene trudnoće, Maloljetničke trudnoće. Radionice se sprovode organizovano po pozivu ili zakazivanjem a vode ih stručna lica Centra za promociju zdravlja kao i doktori čiji se dio specijalističkog staža odnosi na promociju zdravlja i prevenciju bolesti.

			Najmanje 110 učesnika edukacija	- U oblasti unapređenja reproduktivnog zdravlja vulnerabilnih populacionih grupa održano je 8 zdravstveno-vaspitnih radionica za Romkinje u Kampu Konika, kao i u Romskom kampu u Beranama i Nikšiću a odnosile su se na teme: Planiranje porodice, Odnosi u porodici, Prevencija neželjene trudnoće, Rani brakovi, Prevencija HIV/AIDS-a, Prevencija karcinoma dojke. Crnogorski ženski lobi – 1.U okviru projekta „ Zajedno za inkluziju Romkinja u CG,, koji je dio regionalnog projekta,, Za aktivnu inkluziju i prava Romkinja na zapadnom Balkanu II,,koji finansira CARE international Balkans 18.07.2017. u Hotelu Aurel, Podgorica realizovan je : Seminar za mlade Rome.Trenerice na seminaru su bile : Zeljka Stevovic ginekolog-akuser Dom zdravlja – Podgorica na temu: Reproductivno zdravlje- reproduktivna prava i zdravstvene posledice nasilja i ugovorenih maloljetnickih brakova” kao i izvršna direktorica Aida Petrovic NVO na temu: Postupanje i uloga NVO-a, asistencija i pomoc zrtvama za dobijanje zdravstvene zastite u slucajevima nasilja u porodici i ugovorenih maloljetnickih brakova. Broj ucesnika seminara : 14 mladih Roma sa vrsnjackim edukatorom,odn 15 muškaraca romske pripadnosti. Trajanje seminara: 8h 2.U okviru projekta „ Zajedno za inkluziju Romkinja u CG,, koji je dio regionalnog projekta „ Za aktivnu inkluziju i prava Romkinja na zapadnom Balkanu II,,koji finansira CARE international Balkans prostorijama Doma zdravlja Berane, (31.08.2017) realizovan je Seminar za mlade Rome.Trenerice na seminaru su bile dr.ginekolog-akušer : Svetlana Balač i Eldina Kastrat -Predstavica NVO Ruža.Tema seminara je bila : “Reproduktivnom zdravlju i reproduktivnim pravima, prevencija i znacaju redovnih pregleda”. Broj ucesnika: 9 i vrsnjacki edukator odn 10 muškaraca romske pripadnosti.
--	--	--	--	--

				Vrijeme trajanja : 6 h 3.U okviru projekta „Zajedno za inkluziju Romkinja u CG,, koji je dio regionalnog projekta „ Za aktivnu inkluziju i prava Romkinja na zapadnom Balkanu II,,koji finansira CARE international Balkans u Nikšiću 19.08.2017. održan je drugi seminar za muškarce romske pripadnosti. Seminar je održan u prostorijama Centra za Romske inicijative. Voditeljke seminara bile su : Fana Delija, koja je govorila o Rodnoj ravnopravnosti i Rodno zasnovanom nasilju, i Tamara Mijušković koja je govorila o Reproduktivnom zdravlju žena. Broj ucesnika : 11 mladih Roma i vršnjački edukator,odnosno 12 muškaraca romske pripadnosti. Trajanje seminara: 8h 4.Realizovane su 3 informativno edukativne radionice o reproduktivnom zdravlju u Podgorici, Beranama i Nikšiću. U periodu od dvije godine edukovano 84 Romkinje (žene i djevojke) na temu reproduktivnog zdravlja. 5.Edukovano ukupno 57 žena i djevojaka u grupama samopomoći i podrške u Podgorici, Beranama i Nikšiću.
4.2.4. Evaluacija sprovedenih preventivnih aktivnosti na osnovu izvještaja iz savjetovališta domova zdravlja i drugih organizacionih cjelina u dijelu mjera koje se sprovode na očuvanju i unaprijeđenju reproduktivnog zdravlja žena STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MZ, IJZ - Centar za promociju zdravlja u saradnji sa JZU domovima zdravlja	Jednom godišnje	- Izrađen evaluacioni izvještaji i preporuke kako bi se pomenute aktivnosti dopunile i poboljšale. Indikatori su dati u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo zdravlja -Izrađen je evaluacioni izvještaj sa preporukama o radu Savjetovališta za reproduktivno zdravlje i Savjetovališta za mlade za 2016. godinu. - Izrada evaluacionog izvještaja za 2017. godinu u toku.
Cilj 4.3. Povećana senzibilisanost zdravstvenih radnika o rodno osjetljivoj zdravstvenoj zaštiti				

<u>Indikator (pokazatelj):</u> Povećana informisanost i nivo znanja zdravstvenih radnika o pojmu rodne ravnopravnosti i značaju rodno osjetljive zdravstvene zaštite.				
4.3.1. Kontinuirano organizovanje obuka za zdravstvene radnike o rodnoj ravnopravnosti i značaju rodno osjetljive zdravstvene zaštite, pogotovo u slučajevima rodno zasnovanog nasilja STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MZ, IJZ - Centar za promociju zdravlja u saradnji sa zdravstvenim ustanovama, MLJMP, organizacijama, civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj sprovedenih obuka na godišnjem nivou. - Broj učesnika/ca i institucija obuhvaćenih obukom. 205 učesnika /ca radionica	Ministarstvo zdravlja -U u periodu 04.09.-26.09.2017. godine održane su, u okviru kontinuirane medicinske edukacije, radionice u svim domovima zdravlja, od strane stručnih edukatora Centra za promociju zdravlja IJZ iz oblasti: „Prepoznavanje i prevencija rodno zasnovanog nasilja” . Radionicama je prisustvovalo ukupno 205 pružaoca zdravstvenih usluga u PZZ svih domova zdravlja u Crnoj Gori. Pri tome, edukacijom su obuhvaćeni pružaoci koji se najčešće, u svojoj praksi, susreću sa žrtvama nasilja.
Cilj 4.4. Unaprijeđen odgovor zdravstvenog sistema u dijelu prepoznavanja i reagovanja u slučajeva nasilja. <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> Povećan nivo informisanosti zdravstvenih radnika/ca o zakonskim obavezama i propisima iz Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, koji je Ministarstvo zdravlja potpisalo.				
4.4.1. Edukacija radnika/ca u zdravstvu u području prepoznavanja i saradnje sa relevantnim institucijama u dijelu mjera koje se odnose na nasilje u porodici STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MZ, IJZ u saradnji sa zdravstvenim ustanovama na svim nivoima zdravstvene zaštite, MRSS, organizacijama civilnog društva	2017. god. i 2018. god.	- Minimum jedna edukacija godišnje. - Broj učesnika/ca. 1 edukacija	Ministarstvo zdravlja - U okviru kontinuirane medicinske edukacije, u septembru 2017. godine sprovedene su radionice sa ciljem edukovanja pružalaca usluga u zdravstvu, sa posebnim osvrtom na one koje su najčešće u poziciji da prepoznaju nasilje. Radionice su realizovane na sljedeće teme: “Koncept rodno zasnovanog nasilja, vrste i oblici nasilja, njihova prevencija i prepoznavanje”, “Funkcija zdravstvenog sistema u prevenciji nasilja” i “Komunikacija u zdravstvu u službi prevencije nasilja”.

4.4.2. Definirati parametre o prepoznavanju slučajeva nasilja u porodici za zaposlene u zdravstvu STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje	MZ, IJZ u saradnji sa JZU Klinički centar – Urgentni centar, Zavod za hitnu medicinsku pomoć, MRSS, JZU domovima zdravlja	I kvartal 2018. god.	- Izrađeni parametri.	Ministarstvo zdravlja - U procesu je definisanje parametara za prepoznavanje slučajeva nasilja u porodici za zaposlene u zdravstvu.
4.4.3. Izrada informatora za zdravstvene radnike za prepoznavanje i sprečavanje nasilja u porodici STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje	MZ, IJZ u saradnji sa zdravstvenim ustanovama na svim nivoima zdravstvene zaštite, JZU Klinički centar – Urgentni centar, Zavod za hitnu medicinsku pomoć	I kvartal 2018. god.	- Izrađen informator.	Ministarstvo zdravlja - U izradi informator za zdravstvene radnike za prepoznavanje i sprečavanje nasilja u porodici

5. RODNO ZASNOVANO NASILJE

Strateški cilj: Suzbiti sve oblike rodno zasnovanog nasilja, nasilja nad ženama i nasilja u porodici, te unaprijediti položaj i zaštitu prava žrtava svih oblika rodno zasnovanog nasilja.

Aktivnosti	Nosioci aktivnosti u saradnji partnerima	Vremenski okvir	Indikatori	Realizovano:
Cilj 5.1. Unaprijeđen zakonodavni i regulatorni okvir , kao i tehnički uslovi, za efikasno sprovođenje zaštitnih mjera i efikasnije sankcionisanje nasilnika. Indikator (pokazatelj) efekta: - Zakonski okvir za zaštitu od rodno zasnovanog nasilja je usklađen sa međunarodnim dokumentima i pozitivnom praksom. - Ojačani kapaciteti nadležnih službi za adekvatan odgovor na nasilje i pružanje adekvatne zaštite žrtava nasilja.				
5.1.1. Izrada izvještaja i prezentovanje javnosti rezultata Strategije zaštite od nasilja u porodici (2016-2020. god.) STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MRSS u saradnji sa MLJMP, Odborom RR, organizacijama civilnog društva	IV kvartal 2017. god. IV kvartal 2018. god.	- Izvještaji o implementaciji Strategije usvojeni na Vladi. - Stepen realizacije strategije. - Definisanje preporuka za novu strategiju. Indikator je sadržan u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo rada i socijalnog staranja Izrada izvještaja u vezi sa implementacijom Strategije zaštite od nasilja u porodici (2016.-2022.) je u toku. Rok za izradu Izvještaja je I kvartal 2018.godine. Opština Pljevlja U toku je izrada Lokalnog plana zaštite od nasilja u porodici opštine Pljevlja, koji bi trebalo da bude usvojen u prvom kvartalu 2018. godine. SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja izradio nezavisni/eksterni izvještaj Strategije zaštite od nasilja u porodici za period 2016. god. Akcionim planom navedene strategije za 2016. godinu definisano je 14 mjera/aktivnosti. Monitoringom sprovođenja planiranih 14 mjera iz ove strategije, utvrđeno je da su samo a) tri mjere u potpunosti realizovane (21,3%), b) djelimično realizovano pet (35,7%) ,c) dok sedam mjera nije uopšte realizovano (50%). Opširnija analiza i podaci su dio „Monitoring studije „Porodično nasilje u Crnoj Gori-teorija i praksa“ dostupne na

				www.sospodgorica.me
5.1.2. Analiza izricanja mjere bezbjednosti zabrane približavanja iz člana 77a Krivičnog zakonika i mjere bezbjednosti udaljenja iz stana ili drugog prostora za stanovanja iz člana 77b Krivičnog zakonika STATUS IMPLEMENTACIJE: Djelimično realizovano	VS u saradnji sa državnim institucijama i domaćim i međunarodnim organizacijama	IV kvartal 2017. god.	- Izvršena analiza sudske prakse. <u>NVO su sprovele analize</u>	Vrhovni sud Crne Gore Tokom 2017. godine, izrečena je samo jedna mjera bezbjednosti zabrana približavanja iz člana 77 a Krivičnog zakonika Crne Gore, i to u postupku koji se vodio pred Osnovnim sudom u Podgorici za krivično djelo nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici iz člana 220 KZ-a Crne Gore. Odluka nije pravnosnažna. NVO „Sigurna ženska kuća“ - Od ukupno 450 klijentkinja Sigurne ženske kuće, 183 puta je nasilje prijavljeno policiji, od toga je nasilje u 28 slučajeva procesuirano kao krivično djelo, dok ni u jednom slučaju nije bila izrečena mjera bezbjednosti zabrane približavanja iz člana 77a Krivičnog zakonika i mjere bezbjednosti udaljena iz stana ili drugog prostora za stanovanje iz člana 77b Krivičnog zakonika. NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“ Podgorica SOS telefon Podgorica je izvršio analizu sudske prakse u sprovođenju navedenih članova Krivičnog zakonika. Informacije dostupne u sljedećim dokumentima „ Analiza pravnih aspekata nasilja u porodici (međunarodno pravni, krivično pravni, upravno pravni i prekršajni)“ i „Monitoring studiji „Porodično nasilje u Crnoj Gori-teorija i praksa“ dostupnim na www.sospodgorica.me

5.1.3. Izraditi smjernice o načinu prećenja i izvršavanja zaštitnih mjera STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano	MUP – UP u saradnji sa domaćim i međunarodnim organizacijama	IV kvartal 2017. god.	- Izrađene smjernice sa jasnim opisom procesa, zadataka i odgovornostima službenika/ca policije. www.sospodgorica.me	SOS telefon Podgorica u partnerstvu sa Upravom policije i Internacionalnom asocijacijom (IPA) sekcija Crna Gora, uz Podršku OEBS-a, izradio je smjernice načinu prećenja i izvršavanja zaštitnih mjera u nadležnosti policije. Smjernice su dio priručnika „Praktični vodič ka dobroj praksi za policijske službenike-postupanje, prevencija i zaštita od nasilja u porodici“. Dostupno na www.sospodgorica.me Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima Započeta je izrada smjernica o načinu praćenja i izvršavanja zaštitnih mjera. (Kako su u Ministarstvu nastupile organizacione promjene, uslovljene izmjenom Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, obaveze poput ove trpe malo kašnjenje). NVO „Sigurna ženska kuća“ - Od ukupno 450 klijentkinja Sigurne ženske kuće, 183 puta je nasilje prijavljeno policiji, a u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici izrečeno je 58 zaštitnih mjera. Prema navodima klijentkinja ni u jednom slučaju nije vršeno praćenje izrečene zaštitne mjere. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP - U okviru program IPA II „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“, u oblasti borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, postignut je dogovor sa Ministrom rada i socijalnog staranja i Ministrom unutrašnjih poslova da se krene sa izmjenama Protokola o postupanju u slučajevima nasilja u porodici, kako bi se multidisciplinarni odgovor uskladio sa sistemom vođenja slučaja u centrima za socijalni rad, i kako bismo stvorili uslove za vođenje jedinstvene baze podataka o slučajevima nasilja u porodici. Pripreme u toku.
---	---	------------------------------	---	---

5.1.4. Rad na stvaranju uslova za sprovođenje zaštitnih mjera obaveznog psihosocijalnog tretmana počinitelja prekršaja iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MZ(Specijalna bolnica za psihijatriju Dobrota) i MRSS (u skladu sa Istanbulskom Konvencijom) u saradnji sa sudovima za prekršaje, zdravstvenim ustanovama, drugim partnerskim institucijama	Kontinuirano 2017- 2018. god.	- Dizajniran program psihosocijalnog tretmana nasilnika. - Broj domova zdravlja osposobljenih za sprovođenje psihosocijalnog tretmana. - Broj stručnog kadra obučenog za sprovođenje tretmana. Indikatori su dati u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo zdravlja U svim DZ u Crnoj Gori oformljene su Komisije za sprovođenje psihosocijalnog tretmana u skladu sa pravilnikom o bližem načinu određivanja i sprovođenja zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana počinitelja prekršaja iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici na osnovu člana 25 stav 3 Zakona zaštite od nasilja u porodici. Program psihosocijalnog tretmana počinitelja prekršaja radi se individualno. Ministarstvo rada i socijalnog staranja Centar za socijalni rad preduzima sve mjere iz svoje nadležnosti, kako je propisano zakonom. Tokom savjetodavnog rada sa korisnicima ukoliko vide da je korisniku potrebna psihološko-psihijatrijska pomoć na primjeren način to i preporučuje, ali takva preporuka nije obavezujuća, tako da korisnik može ali ne mora da prihvati takav predlog. Centar ne može nikoga prisilno uputiti na bilo koju vrstu liječenja. Jedino što Centar može, najčešće kod postupaka razvoda braka i povjeravanja djece, je prijedlog Sudu za vještačenje, gdje Sud donosi odluku o obaveznosti psihološko-psihijatrijskog tretmana. Kako se ta odluka ili preporuka sprovodi nije u nadležnosti Centra za socijalni rad. Viši sud za prekršaje U vezi sa navedenom mjerom (5.1.4) ukazujemo da sudovi za prekršaje na mogu uticati na stvaranje uslova za sprovođenje iste jer se ista nalazi u nadležnosti drugih organa.
5.1.5. Obuka službenika policije o načinu prećenja i izvršavanja zaštitnih mjera, procjeni rizika i izradi plana podrške žrtvama nasilja	MUP - UP u saradnji sa MRSS i domaćim i međunarodnim organizacijama Ministarstvo rada i socijalnog staranja	2018. god.	- Broj obuka i obučenih službenika/ca policije.	Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima Kako su u Ministarstvu nastupile organizacione promjene, uslovljene izmjenom Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, obaveze poput ove trpe malo kašnjenje. Pomenutim izmjenama je sistematizovana Direkcija za praćenje obuka i procesa profesionalnog razvoja i

STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje	Domaće i međunarodne organizacije			napredovanja policijskih službenika tako da su stvoreni uslovi da se u toku 2018.g. predmetne obuke realizuju.
Cilj 5.2. Uspostavljen efikasan sistem praćenja primjene mjera iz Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2012-2018 <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> <i>Postoji minimum jedan izvještaj godišnje o implementaciji mjera iz Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2012-2018, sa preporukama za unapređenje stanja.</i>				
5.2.1. Prezentovati javnosti izvještaj o rezultatima procjene uspješnosti (evaluacije) sprovođenja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MUP - Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima sa organima uključenim u rad Radne grupe za praćenje implementacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima	Dva puta godišnje	- Izrađeni godišnji izvještaji o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima. - Izvještaj prezentovan putem medija i dostupan na sajtu Ministarstva. http://www.antitr afficking.gov.me/k ancelarija	Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima Shodno planiranoj dinamici rada, definisanoj Planom i programom rada Radne grupe za praćenje implementacije Startegije za borbu protiv trgovine ljudima koji se usvaja za svaku godinu u januaru mjesecu, u 2017. godini održano je ukupno pet redovnih sastanka i to: 13. februara, 2. juna, 27. jula, 09. oktobra, 29. decebembra. Radna grupa je pripremila, a Vlada na sjednici održanoj 02. februara 2017. godine usvojila Akcioni plan za implementaciju Startegije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2017-2018. godine. Akcionim planom definisano je ukupno 96 mjera u oblastima: prevencija i edukacija, identifikacija, zaštita zrtava, krivično gonjenje pocinilaca, koordinacija i partnerstvo, međunarodna i regionalna saradnja. Vlada je, takodje, 10. marta 2017. godine usvojila Izvjestaj o implementaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima i Akcionog plana za period od 01. jula do 31. decembra 2016. godine. Od ukupno 83 mjere definisane Akcionim planom, u navedenom periodu pratila se realizacija 58 mjera, od kojih je 14 mjera realizovano, 6 djelimicno realizovano, u kontinuitetu, ili po potrebi realizovano je 35 mjera, dok su 3 mjere ocijenjene kao nerealizovane. Vlada je na sjednici od 31. avgusta 2017. godine usvojili Prvi polugodišnji izvjestaj o realizaciji Strategije za borbu protiv trgovine ljudima I akcionog plana za 2017./2018.godinu. Akcionim planom definisano je ukupno 96 mjera, a u periodu

				od 01. januara do 30. juna 2017. godine pratila se realizacija 57 mjera. Realizovano je 15 mjera, djelimično realizovanih je 3, u kontinuitetu, ili po potrebi realizovalo 37 mjera, dok su 2 mjere ostale nerealizovane. Navedeni Izvještaji su dostupni javnosti putem web sajta MUP/Nacionalne kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, http://www.antitrafficking.gov.me/kancelarija, kao i putem javnih gostovanja u medijima predstavnika Nacionalne kancelarije. NVO „Crnogorski ženski lobi“ CŽL učestvuje u radu „Radne grupe za praćenje implementacije Strategije za borbu protiv trgovine ljudima 2017-2018,“ i u Koordinacionom timu za praćenje sprovođenja Sporazuma o saradnji na polju borbe protiv trgovine ljudima.
5.2.2. Organizovati javne radionice, konferencije, predavanja o nasilju nad ženama žrtvama trgovine ljudima STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MUP - Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, MLJMP u saradnji sa organizacijama civilnog društva (nevladine organizacije, Crveni krst Crne Gore)	II i IV kvartal (u drugom kvartalu se obilježava dan Roma, a u IV je 16 dana ženskog aktivizma)	- Broj organizovanih događaja (radionica, konferencija, predavanja) godišnje. - Broj učesnika/ca. Indikatori su sadržani u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je, u skladu sa Akcionim planom za Poglavlje 23 i Akcionim planom za implementaciju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020 za 2017. godinu u saradnji sa nadležnim institucijama i nevladinim organizacijama, realizovalo je osam edukativnih radionica namijenjenih roditeljima romske i egipćanske djece, djeci, romskim aktivistkinjama, službenicima/službenicama državne uprave o zaštiti od nasilja u porodici i maloljetničkim prisilnim brakovima među romskom i egipćanskom populacijom. Edukativne aktivnosti sprovedene su u Tivatu, Kotoru, Beranama, Bijelom Polju, Pljevljima, Herceg Novi, Nikšiću i Podgorici. Aktivnošću je bilo obuhvaćeno 110 učenika/ca i 150 pripadnika romske i egipćanske populacije. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je, u skladu sa Akcionim planom za Poglavlje 23 i Akcionim planom za implementaciju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i

				Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020 za 2017. godinu u saradnji sa nadležnim institucijama i nevladinim organizacijama, realizovalo je dvanaest kampanja u romskim i egipćanskim naseljima u Ulcinju, Baru, Tivatu, Kotoru, Budvi, Cetinju, Beranama, Bijelo Polje, Pljevljima, Herceg Novi, Nikšiću, i Podgorici o problemu nasilja nad ženama i prisilnim dječjim brakovima. Tom prilikom distribuirani su informativni flajeri na crnogorskom, romskom i albanskom jeziku. MUP - Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima ➤ U kontinuitetu se ulažu značajni naporu u podizanju nivoa svijesti o trgovini ljudima, kako potencijalnih žrtava, tako i svih ostalih članova našeg društva kroz sprovođenje kampanje “Zaustavimo trgovinu ljudima”, koja podrazumijeva emitovanje TV spota “Stop trgovini ljudima”, kojim se ujedno promovise i nacionalna SOS antitrafiking linija (11 66 66). ➤ U susret 8. aprilu – Međunarodnom dana Roma, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava organizovalo je dva izvođenja predstave “Da sam neko ko vlada planetom”. Premijerno izvođenje u Centru za kulturu Berane izvedeno je za djecu iz prvih razreda gradskih i prigradskih škola. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je iniciralo realizaciju ove predstave u cilju učenja o toleranciji, jednakosti, poštovanju ljudskih prava kao jednom od osnovnih stubova sistema vrijednosti Evropske unije. Povodom Svjetskog dana Roma, 8.aprila, Ministarstvo kulture, u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava organizovalo je svečanost na kojoj je uručena plaketa za najbolji istraživački prilog objavljen u medijima u 2016. godini na temu “Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori”. Tokom regionalne kampanje “MJESEC DANA ROMSKOG ŽENSKOG AKTIVIZMA” nevladina organizacija “Crnogorski ženski lobi” je: - organizovala fudbalski turnir u saradnji sa FK Ribnica pod sloganom “Budi muško ,udari
--	--	--	--	---

				loptu, ne ženu”, na kojem je učestvovalo 18 juniorskih i senioriskih ekipa, kao i mali tim romskih i neromskih djevojčica koje su odigrale utakmicu solidarnosti i poslale poruku nediskriminacije i suživota. -odštampana postere za poboljšanje statusa žena i djevojaka RE populacije (oko 300 postera, naljepnica i kalendara distribuirano je u većim romskim naseljima na sjeveru, u centralnom i južnom dijelu Crne Gore pod sloganom “Imam pravo da imam prava”). ➤ U cilju obilježavanja 30.jula – svjetskog Dana borbe protiv trgovine ljudima I 18. Oktobra – evropskog dana borbe protiv trgovine ljudima realizovane su kampanje za podizanje nivoa svijesti mladih ljudi o fenomenu trgovine ljudima, u saradnji držanih organa i međunarodnih organizacija I nvo. Tokom oktobra mjeseca koji se dugi niz godina obilježava kao mjesec borbe protiv trgovine ljudima poseban akcenat stavljen je na jačanje otpornosti mladih ljudi u odnosu na fenomen trgovine ljudima kao I većoj uključenosti medija u jačanju nivoa svijesti cjelokupne javnosti u odnosu na ovaj fenomen. Organizovan je likovni konkurs na temu „Zaustavimo trgovinu ljudima” za učenike srednjih škola i održan je seminar za predstavnike medija na temu “Uloga medija u borbi protiv trgovine ljudima”.Takodje organizovana su i medijska gostovanja kako bi se javnost informisala o ovoj problematici. ➤ Predstavnici MUP-a/Nacionalne Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u kontinuitetu sprovode edukacije i predavanja za učenike/ce Osnovnih škola na teme: “Zaštita od nasilja u porodici, nasilja nad djecom i maloljetničkih prisilnih brakova među romskom populacijom” i “Značaj obrazovanja za romsku populaciju”. U sklopu ove aktivnosti realizovana je i kampanja od vrata do vrata u 8 romskih i egipćanskih naselja u lokanim sredinama. Tokom ovih aktivnosti
--	--	--	--	---

				distibuiran je i propagandni materijal-flajeri na crnogorskom i romskom jeziku u cilju informisanja o problemu trgovine djecom i načinima kako se zaštititi od ove negativne pojave. NVO čiji je predstavnik član Radne grupe za praćenje sprovođenja Strategije za borbu protiv trgovine ljudima učestvovala u sprovođenju međunarodne kampanje „Imajte srca za žrtve trgovine ljudima“. Kampanja je obilježena u Podgorici štampanjem i dijeljenjem flajera (podijeljeno 300 flajera) građanima/kama sa preventivnim i informativnim podacima o prepoznavanju , pomoci I prijavi pojava prosjačenja, ugovorenih dječijih brakova , porodičnog nasilja , zanemarivanja djece posebno romske populacije. Kampanja “16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama”, tekla je pod nazivom : “Žene , recite odlučno Ne nasilju i jasno DA, životu bez nasilja”, i tom prilikom je podijeljeno 200 letaka-informatora u naselju Konik1. Ovim kampanjama se utiče na smanjenje diskriminatorskog i marginalizovanog stava prema djeci koja prose, nasilja i dječijih ugovorenih brakova. NVO „Crnogorski ženski lobi“ - U okviru projekta „ Zajedno za inkluziju Romkinja u CG,, koji je dio regionalnog projekta „ Za aktivnu inkluziju i prava Romkinja na zapadnom Balkanu II,,koji finansira CARE international Balkans 08.04 .2017 u saradnji sa FK Ribnica ,obilježile smo Medjunarodni dan Roma. Povodom toga organizovan je Fudbalski turnir u kući fudbala u Podgorici. Kroz ovaj sportski događaj edukovano 230 učesnika/ca - romske i neromske populacije , (214 dječaka i 16 djevojčica). - U okviru projekta,, Zajedno za inkluziju Romkinja u CG,, koji je dio regionalnog projekta „ Za aktivnu inkluziju i prava Romkinja na zapadnom Balkanu II,,koji finansira CARE international Balkans za period od dvije godine edukovano je 67 žena i djevojaka Romkinja na temu : „Rodno zasnovanog
--	--	--	--	--

				nasilja i ugovorenih maloljetnickih brakova“ u Podgorici , Beranama i Nikšiću. NVO „Centar za ženska prava“ je u saradnji sa Vrhovnim sudom Crne Gore i u partnerstvu sa NVO ASTRA – Akcija protiv trgovine ljudima, realizovao projekat „Jačanje kapaciteta službi za podršku žrtvama u pravosuđu“, u cilju obuke i podrške službama za podršku oštećenima i svjedocima pri sudovima u Crnoj Gori kako bi obezbjeđivale kvalitetnu podršku žrtvama porodičnog nasilja, trgovine ljudima i krivičnih djela protiv polnih sloboda. Projekat se realizovao zahvaljujući finansijskoj podršci Ambasade Kraljevine Holandije u Srbiji. U okviru ovog projekta održan je dvodnevni seminar „Podrška službama za pomoć oštećenima i svjedocima pri crnogorskim sudovima – psihološka pomoć i upućivanje“. Na ovom seminaru, osobe zadužene za podršku oštećenima i svjedocima iz crnogorskih sudova imali su priliku da prošire znanje i praktično vježbaju vještine koje su neophodne za rad sa žrtvama i svjedocima porodičnog nasilja, trgovine ljudima i krivičnih djela protiv polnih sloboda, da razmijene iskustva sa kolegama kao i da se upoznaju sa organizacijama koje žrtvama ovih oblika kriminaliteta pružaju dugoročnu podršku. Na seminaru su takođe imali priliku da se upoznaju sa vještinama koje su potrebne kako bi spriječili sagorijevanje (burn out) u obavljanju ove kompleksne dužnosti. Predavači su bili: Biljana Slavković, psihodramska terapeutkinja i saradnica NVO ASTRA, Ana Jaredić psihološkinja Centra za ženska prava, Sonja Perišić Bigović, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima, Jovana Krotić NVO ASTRA Žarko Ivanović, psiholog. Broj učesnika: 25.
--	--	--	--	---

Cilj 5.3. Podizanje svijesti javnosti o pojavi, problemima i načinima suzbijanja rodno zasnovanog nasilja.

Indikator (pokazatelj) efekta: *Povećan broj otkrivenih djela rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici i smanjene tradicionalne štetne prakse koje podržavaju nasilničko ponašanje.*

5.3.1. Sprovoditi istraživanje o rasprostranjenosti svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u porodici, uključujući tradicionalne štetne prakse, s ciljem suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u porodici STATUS IMPLEMENTACIJE: <u>Realizovano (iako mjera dospijeva za izvještavanje za 2018 , ista je realizovana u 2017)</u>	MRSS, MLJMP u saradnji sa MZ - IJZ, MUP, državnim tužilaštvom, prekršajnim sudovima, Ombudsmanom, VS, organizacijama civilnog društva	2018. god.	- Izvršena procjena rasprostranjenosti i štetnih praksi u oblasti nasilja u porodici sa preporukama za poboljšanje. www.mmp.gov.me www.gendermontenegro.me www.undp.me www.sospodgorica.me	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP - U Programu IPA 2014 „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti” koji sprovodi Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u partnerstvu sa kancelarijom UNDP u Crnoj Gori, uz finansijsku podršku EU sprovedeno je istraživanje o nasilju: “Istraživanje o prevalenci, percepcijama, cijeni i multidisciplinarnom odgovoru na nasilje u porodici” koje je predstavljeno javnosti 27. septembra 2017. godine. Nasilje nad ženama i nasilje u porodici je i dalje jedan od prioriternih problema u dijelu rodne ravnopravnosti, posebno ako smo svjesni rasprostranjenosti rodno baziranog nasilja u Crnoj Gori. Prema <i>Istraživanju o prevalenci, percepcijama, cijeni i multidisciplinarnom odgovoru na nasilje u porodici</i>, svaka druga žena u Crnoj Gori doživljela je neki od oblika nasilja od strane njihovih suprug a i/ili partnera, dok je svaka 5 u 2016. godini bila žrtva nasilja. Tako, tokom života 20% žena je doživjelo bar jedan oblik ekonomskog nasilja, 17% je doživjelo bar jedan oblik fizičkog nasilja, 38% psihičko i 7% seksualno nasilje. Godišnji trošak ili gubitak po žrtvi iznosi oko 26.000 evra, dok je institucionalni trošak 11.500 evra po žrtvi - jasan je zaključak da je društvena cijena nasilja više nego dvostruko veća od institucionalnih troškova saniranja i predupređenja daljeg nasilja kroz institucionalni protokol. Kumulirani gubitak po osnovu smanjenog fertiliteta uzrokovanog partnerskim nasiljem je iznosio oko 215 miliona evra, dok je gubitak po osnovu smanjene produktivnosti 17,9 miliona evra. Sprovedena kompleksna studija će služiti kao platforma za dalji rad na unapređenju i implementaciji politika u oblasti nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Veza sa mjerom 5.5.1
---	--	-------------------	--	--

				SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica u 2017. je izradio: • Studiju usaglađenosti crnogorskog zakonodavstva i strateškog okvira sa međunarodnimj dokumentima i politikama pod nazivom „Međunarodni standardi zaštite žena od rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici“ • Monitoring studiju „Porodično nasilje u Crnoj Gori-teorija i praksa“ u kojoj je između ostalog urađena komparativna analiza statističkih podataka 3 godine unazad. • Predlog praktičnih politika za poboljšanje zakonodavnog okvira i prakse u zaštiti od nasilja u porodici • Analizu pravnih aspekata nasilja u porodici (međunarodno pravni, krivično pravni, upravno pravni i prekršajni) Elektronske verzije dostupne na www.sospodgorica.me NVO „Sigurna ženska kuća“ - Podaci iz istraživanja "Nasilje u porodici i nasilje nad ženama"¹⁰ iz 2017 godine govore da je svaka druga žena u toku svog života bila žrtva nekog oblika nasilja, a jedna od pet žena u Crnoj Gori je doživjela neki oblik nasilja u protekloj godini. Sigurna ženska kuća je krajem 2017.godine kroz projekat KRENIMO ZAJEDNO¹¹ promovisala rezultate pomenutog istraživanja, kako putem društvenih mreža, tako i u javnim nastupima. Viši sud za prekršaje Realizovano kroz prikupljanje statističkih podataka u vezi sa predmetima iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i Zakona o zabrani diskriminacije.
--	--	--	--	---

¹⁰ Istraživanje je sprovedeno u okviru Programa „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“, koji finansira Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori, a sprovodi Kancelarija Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava. Istraživanje dostupno na <http://www.me.undp.org/content/dam/montenegro/docs/publications/si/Gender/Istrazivanje%20o%20nasilju%20u%20porodici%20i%20nasilju%20nad%20zenama%202017.pdf>

¹¹ Projekat je podržan kroz Program za podršku antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti, koji sprovodi UNDP u partnerstvu sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, a finansira ga Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori.

5.3.2. Organizovanje kampanje o problemu rodno zasnovanog nasilja, uključujući trgovanje ljudima i prostituciju kao i nasilje nad LGBT osobama u okviru 21 opštine koje imaju koordinate/ke za rodnu ravnopravnost STATUS IMPLEMENTACIJE: Djelimično realizovano (iako mjera dospijeva za izvještavanje u IV kvartalu 2018.)	MLJMP, Odbor RR, MRSS, jedinice lokalne samouprave u saradnji sa MZ - IJZ, MUP, CENPF, organizacijama civilnog društva	2018. god.	- Broj i vrsta događaja (radionica, predavanja, okruglih stolova, konferencija i sl) - Broj i vrsta distribuiranog materijala. - Medijska zastupljenost.	Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore organizovao je Sedmo zasjedanje Ženskog parlamenta, 6. decembra 2017.godine, posvećeno realizaciji aktivnosti na polju sprečavanja i suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u porodici, u toku globalne kampanje „16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“. Članovi i predstavnici/e Vlade Crne Gore odgovarali su na pitanja predstavnica ženskih grupa parlamentarnih partija, kao i predstavnica civilnog društva. Predstavljeno je i istraživanje o nasilju u porodici i nasilju nad ženama, sprovedeno u okviru Programa “Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti”, koji finansira Delegacija EU u Crnoj Gori, a sprovodi Kancelarija Programa UN za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava. - Predstavnice Grupe eksperata za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO), na sastanku održanom 7. novembra 2017. godine, informisane su o aktivnostima Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, u promovisanju Konvencije SE o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Tokom razgovora predsjednica Odbora Nada Drobnjak, naglasila je da je na inicijativu Odbora, uz podršku Misije OEBS-a izrađena analiza izvoda iz zakonskih propisa u Crnoj Gori i procjena njihove usaglašenosti sa Istanbulskom konvencijom. Ocjene i preporuke sadržane u Mišljenju ODIHR-a, koji je sačinio ekspertsku analizu, predstavljaju podstrek institucijama u Crnoj Gori, za nastavak aktivnosti u cilju daljeg usaglašavanja odredbi domaćeg zakonodavstva sa odredbama Istanbulske konvencije. Takođe, Odbor je, kao zanačajan institucionalni mehanizam za zaštitu prava žena, dao snažan doprinos u promovisanju Konvencije kroz organizovanje tematskih sjednica i učešća u globalnim kampanjama „Jedna milijarda ustaje protiv nasilja“ i „16 dana aktivizma protiv nasilja nad
---	---	-------------------	---	--

				ženama“, koje imaju za cilj da spriječe nasilje nad ženama i povećaju njihova ljudska prava i slobode. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava - Medijska kampanja je usmjerena na podizanje svijesti javnosti u Crnoj Gori, posebno prema osobama sa invaliditetom, LGBT polulaciji, Romima, diskriminaciji po osnovu rodnog identiteta i drugim najčešće diskriminiranim društvenim grupama i odvija se na TV i radio stanicama, dnevnoj štampi, portalima i društvenim mrežama, te bilbordima i drugim oblicima javne propagande, s ciljem poštovanja svih ljudskih prava, stvaranja podržavajućeg i tolerantnijeg okruženja, poštovanja različitosti drugog. Nakon izrade vizuelnog identiteta kampanje, predstoji izrada medija-plana koji će omogućiti postizanje zadatog cilja, odnosno, podizanje svijesti crnogorske javnosti, posebno prema najranjivijim kategorijama stanovništva. Ovo je takođe kontinuirana aktivnost Ministarstva još od 2011. godine. Medijska kampanja za 2017. godinu je u toku. Sprovedena edukacija predstavnika medija o senzibilisanom pristupu u izvještavanju o LGBTI tematici. (realizovano mart 2017. godine) Distribuiran svim opštinaama publikacije „Zbirke dobrih praksi u politikama za borbu protiv diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta na lokalnom i regionalnom nivou“, „Zabrana diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije u Crnoj Gori u svijetlu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava i Suda pravde EU“, “Bezbjednost i osnovna prava: Dimenzije i perspektive sigurnosti LGBT osoba”. (realizovano mart 2017. godine) Glavni grad Podgorica Glavni grad Podgorica se pridružila kampanji UNICEF-a i Vlade Crne Gore „Zaustavimo nasilje“, kroz organizovanje javnih
--	--	--	--	---

				razgovora na temu odnosa roditelja i djece koji je održan 10. ma u Velikoj Sali KIC-a „Budo Tomović“. Građani Podgorice su im priliku da sa šefom predstavništva UNICEF-a u Crnoj Go Bendžaminom Perksom, gradonačelnikom Glavnog građ Slavoljubom Stijepovićem, kao i stručnjacima iz Udružen psihologa i NVO Roditelji, razgovaraju o odnosima u porodici dobrim praksama roditeljstva. Ovaj događaj imao je za cilj da s kroz razgovor sa građanima, prepoznaju servisi podrške koji roditeljima potrebni u vaspitavanju djece na lokalnom nivou, a čijem uspostavljanju lokalne samouprave mogu raditi zajedno civilnim i privatnim sektorom, stručnjacima i roditeljima. Opština Herceg Novi -21. 04. 2017. godine koordinatorka za rodnu ravnopravnost opštine Herceg Novi učestvovala na radionici „Lokalni akcioni plan integracije Roma i Egipćana“ koja se održala u Podgorici kroz projekat „Sprečavanje ranih prisilnih brakova“ koji sprovode Misija OEBS-a u Crnoj Gori u partnerstvu sa Stalnom Misijom OEBS-a u Francuskoj i Ambasadom Francuske u Crnoj Gori. -U organizaciji Ministarstva za ljudska imanjinska prava od 17.07.-19.07.2017. godine u Kolašinu je organizovan trening „Izrada lokalnih inkluzivnih LGBTI akcionih planova“ koji je bio namijenjen opštinskim službenicima sa upoznavanjem nacionalne LGBTI politikom i aktivnostima na njenoj implementaciji. NVO „Centar za ženska prava“- #Neželjena – kampanja protiv prenatalnog odabira pola U želji da naše društvo učini boljim i za naše djevojčice i za naše dječake, NVO Centar za ženska prava je u saradnji sa agencijom McCann pokrenuo volontersku kampanju #Neželjena kojom pozivaju građane i nadležne institucije da reaguju na ovako ozbiljan problem, da mijenjaju patrijarhalne stavove o ženama i muškarcima, kao i da potpišu peticiju čiji je cilj sprječavanje
--	--	--	--	--

				zloupotrebe ranih prenatalnih testova u svrhu selektivnih prekida trudnoće. Ova inicijativa je usmjerena isključivo na problem selektivnih abortusa kao drastičnog primjera rodne diskriminacije, uz puno poštovanja reproduktivnih, zakonom garantovanih prava žena. Tema naše kampanje i naše inicijative je da pokrenemo društveni dijalog koji će prevazići sistem vrijednosti u kome ženska djeca ne uživaju jednaka prava kao muška. Taj problem se odražava na položaj žena u svim oblastima društva i posljedice su tako drastične da imamo porast broja selektivnih abortusa u Crnoj Gori i zloupotrebu prenatalnih testova.
5.3.3. Izraditi i distribuirati publikacije i edukativne materijale o svim oblicima nasilja nad ženama i načinima suzbijanja rodno zasnovanog nasilja. STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano (iako mjera dopijeva za izvještavanje u IV kvartalu 2018.)	MLJMP, Odbor RR, MRSS, jedinice lokalne samouprave u saradnji sa MZ - IJZ, MUP, CENPF, organizacijama civilnog društva	2018. god.	- Broj i vrsta distribuiranog materijala. - Ciljna grupa i način na koji je materijal distribuiran. Indikatori su dati u tabeli opisa realizacije	NVO „Crnogorski ženski lobi“ - U okviru projekta „Zajedno za inkluziju Romkinja u CG,“ koji je dio regionalnog projekta „Za aktivnu inkluziju i prava Romkinja na zapadnom Balkanu II“, koji finansira CARE international Balkans, za Fudbalski turnir i za Seminare za muškarce pripremili smo promo materijale, kako je već planirano koristili smo alate Young Men Initiative- Inicijativa mladića (YMI) - majice sa natpisima, postere, flajere sa jasnim porukama protiv nasilja i ugovorenih dječijih brakova. Naša poruka je bila: „Budi muško, udari loptu a ne Ženu,“. Pripremljeno i odstampalo: 500 flajera, 200 majica i 100 postera Na turniru je podijeljeno više od 60% materijala, preostali dio distribuiramo na Seminarima za muškarce Rome. NVO „Sigurna ženska kuća“ - Sigurna ženska kuća osobama koje joj se obrate za pomoć redovno distribuira liflete o pravnim procedurama nakon prijavljivanja nasilja, kao i liflete o nadležnostima centara za socijalni rad i policije. Podijeljeno je 200 informativnih lifleta žrtvama porodičnog nasilja. Lifleti su

				dostupni na http://szk.org.me/publikacije/informativni-liflet-snogom-zakona-protiv-nasilja-u-prodici/ i http://www.potpisujem.org/cg/2059/pravni-postupci-za-zastitu-od-nasilja NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“ Podgorica SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica je sproveo kampanju 16 dana aktivizma borbe protiv nasilja nad ženama kroz akciju „Kaži NE nasilju“, koju su osmislile i sprovele aktivistkinje i aktivisti Programa za mlade koji se već 6 godina razvija unutar organizacije. O akciji je na internetu iznformisano više od 8 000 ljudi, a podijeljeno više od 1000 informativnih lifleta. SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica je za potrebe žrtava i relevantnih službi izradio i štampao: • „Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici“ -100 primjeraka • Informator o mogućnostima zaštite žrtava nasilja u porodici, sa jasnim smjernicama postupanja i kontaktima nadležnih službi i NVO u CG. - 5000 primjeraka • Monitoring studija „Porodično nasilje u Crnoj Gori-teorija i praksa“- 1000 kom. • Predlog praktičnih politika za poboljšanje zakonodavnog okvira i prakse u zaštiti od nasilja u porodici- 1000 kom. Materijali su distribuirani tokom sastanaka, multisektorskih događaja, kao i kroz kampanju 16 dana aktivizma. Elektronske verzije dostupne na www.sospodgorica.me
5.3.4. Statističko izvještavanje o slučajevima nasilja u porodici i diskriminacije po osnovu pola	MRSS, MLJMP, Odbor RR u saradnji sa MUP – UP, VS, VDT, Viši sud za prekršaje, Ombudsman	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Objavljeni godišnji izvještaji.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava U skladu sa članom 34 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava objavljuje iz različitih izvora podatke o slučajevima nasilja u porodici, za prethodnu godinu, do kraja I kvartala tekuće godine.

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano			Izvještaj o sprovođenju PAPRR-a za 2017 Podaci o slučajevima nasilja iz različitih izvora - www.mmp.gov.me	www.mmp.gov.me. Ministarstvo rada i socijalnog staranja Statistički podaci centara za socijalni rad za 2017. godinu o prijavljenim slučajevima nasilja u porodici: - djeca 367; - žene 632; - muškarci 148; - stara lica 89. UKUPNO: 1236 Vrste nasilja: - fizičko 415; - emocionalno 678 - seksualno 20 - ekonomsko 100 UKUPNO: 1213 Vrhovni sud Crne Gore Statistički prikaz o slučajevima nasilja u porodici biće priložen kao poseban Aneks ovog Izvještaja. SOS telefon Podgorica u okviru studije „Porodično nasilje u Crnoj Gori-teorija i praksa“-obradio i analizirao statističke podatke o nasilju u porodici. Monitoring izvještaji prezentovani na javnim događajima u Podgorici , Beranama i Ulcinju. Opština Herceg Novi Redovno praćenje i prikupljanje podataka od Ministarstva unutrašnjih poslova P.J.Herceg Novi – Službe za suzbijanje kriminaliteta u vezi prijavljenih slučajeva nasilja nad ženama odnosno koliki je broj krivičnih prijava podnesenih nadležnom tužilaštvu, kao i podaci prikupljeni od Osnovnog državnog tužilaštva iz Herceg Novog.
---	--	--	--	---

				NVO „Sigurna ženska kuća“ - Sigurnoj ženskoj kući se u toku 2017.godine za pomoć obratilo 450 osoba. Inicijalno savjetovanje je pruženo 929 puta (u kancelariji SŽK 273 puta i putem telefona 656 puta) U skloništu SŽK su u toku 2017.godine bile smještene 139 osoba – 70 žena i 69oro djece. Viši sud za prekršaje Realizovano kroz izradu godišnjih izvještaja o radu sudova za prekršaje na predmetima iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i Zakona o zabrani diskriminacije. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Godišnji izvještaji o radu Ombudsmana Godišnji izvještaj o radu Zaštitnika za 2017. godinu: - 14 predmeta po osnovu pola, od kojih je 11 predmeta po osnovu rodno zasnovanog nasilja - 11 predmeta po osnovu materinstva/trudnoća
5.3.5. Organizovati online kampanje u cilju prepoznavanja govora mržnje, seksualnog uznemiravanja i rodno zasnovanog nasilja putem interneta i društvenih mreža STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MJU, MLJMP, MP u saradnji sa Ombudsmanom, MKU, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Sprovedena minimum jedna kampanja godišnje. - Broj i vrsta online aktivnosti. Indikatori su sadržani u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo javne uprave Direkcija za zaštitu od računarskih incidenata na Internetu kontinuirano sprovodi kampanju u cilju podizanja svijesti o bezbjednom korišćenju interneta. Kampanja se sprovodi u obliku prezentacija, panela, gostovanja i objavljivanja članaka u medijima. Značajne aktivnosti sprovedene u 2017. godini su: - Prezentacija pod nazivom “Sajber bezbjednost je zajednička odgovornost” održana je u okviru obilježavanja Dana sigurnog interneta - panel “Aktuelne prijetnje i izazovi u sajber prostoru” u okviru INFOFEST-a 2017 - u saradnji sa Upravom za kadrove obuka “Sajber bezbjednost” – izazov 21.vijeka” za državne i lokalne službenike i namještenike, održana više puta u toku 2017. godine. U okviru interaktivnih sesija su razmatrani i prikazani

				načini: zaštite na društvenim mrežama, zaštite ličnih i poslovnih podataka, zaštita e-maila, zaštite od „ransomwera“, itd. Opština Pljevlja Organizovana projekcija filma “Sigembr” u saradnji sa NVO “35 mm” i Kancelarije za prevenciju narkomanije opštine Pljevlja o govoru mržnje.
5.3.6. Izdavanje inoviranog i dopunjenog Informatora za žrtve porodičnog nasilja i trgovine ljudima STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizovano	VS u saradnji sa MRSS, organizacijama civilnog društva	I kvartal 2017. god.	- Objavljen dopunjeni informator. publikovan Informator za svjedoke/oštećene žrtve krivičnih djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici i trgovine ljudima	Vrhovni sud Crne Gore U okviru zaštite prava žrtava, važan standard predstavlja i pravo žrtava da dobiju odgovarajuće i blagovremene informacije o raspoloživim uslugama podrške i zakonskim mjerama na jeziku koji razumiju. Poštujući standarde o pravu na informisanost svjedoka i žrtava, Vrhovni sud Crne Gore je u martu 2017. godine izdao dopunjeno i inovirano izdanje Informatora za svjedoke/oštećene žrtve krivičnih djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici i trgovine ljudima. Informator je nastao kao rezultat saradnje Vrhovnog suda i NVO Centar za ženska prava i cilj mu je da pruži jasne i razumljive informacije o pravima i obavezama žrtava koje se pojavljuju kao svjedoci/svjedokinje u sudskom postupku u predmetima porodičnog nasilja i trgovine ljudima. Informator daje odgovore na pitanja koja se tiču zaštite u sudskom postupku i podrške koju pružaju Službe za podršku žrtvama/ svjedocima. Ove službe postoje pri svim prekršajnim, osnovnim i višim sudovima u Crnoj Gori, pa Informator sadrži i kontakte odgovornih osoba kojima se svjedoci i žrtve mogu obratiti za informacije i podršku tokom postupaka u kojima su svjedoci/svjedokinje. Novo izdanje Informatora predstavlja važan korak ka postizanju potpunijeg i efikasnijeg sistema zaštite žrtava i može se pronaći na zvaničnoj stranici sudovi.me.

				NVO „Sigurna ženska kuća“ - Sigurna ženska kuća realizuje projekat <i>„Mapiranje opštih usluga podrške za žrtve sa iskustvom nasilja u porodici“</i>, koji finansira Vlada Crne Gore. Cilj projekta je dobijanje relevantnih podataka o dostupnosti i kvalitetu opštih usluga podrške za žene žrtve nasilja. Konvencijom o spriječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici¹² su definisane opšte usluge podrške koje omogućavaju oporavak žena žrtava od nasilja, i to: <i>pravno i psihološko savjetovalište, finansijska pomoć, stanovanje, obrazovanje, obuka i pomoć prilikom zapošljavanja, kao i pristup uslugama zdravstvene i socijalne zaštite</i>. Osim analize zakonodavnog i strateškog okvira dostupnosti opštih usluga podrške, istraživanje koje sprovodimo obuhvata fokus grupe i individualne dubinske intervju sa ženama sa iskustvom nasilja, kao i fokus grupe sa predstavnicima institucija. Studija će biti objavljena do kraja marta 2018. godine.
5.4.2. Stvoriti uslove za licenciranje usluga u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti STATUS IMPLEMENTACIJE: U toku je realizacija	ZSDZ u saradnji sa MRSS, organizacijama civilnog društva	IV kvartal 2017. god.	- Izrađen program broj osoba koje su položile stručni ispit.	Ministarstvo rada i socijalnog staranja Zavod za socijalnu i dječju zaštitu je učestvovao u procesu licenciranja stručnih radnika i izdavanju licenci za rad stručnim radnicima istovremeno stvarajući uslove za licenciranje ustanova. Evidencija o broju stručnih radnika koji su dobili licencu za rad upisuje se u Registru licenciranih stručnih radnika. Stručni ispit u socijalnoj i dječjoj zaštiti od oktobra 2017. godine zaključno sa 31. decembrom 2017. godine položila su 44 stručna radnika. NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“ Podgorica SOS telefon Podgorica je izradio, i kod Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu akreditovao “Program osnovne obuke stručnih

¹² Član 20. Konvencije Savjeta Evrope o spječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, dostupno na <http://www.potpisujem.org/cg/Konvencija-CG.pdf>

				radnika/ca i stručnih saradnika/ca i članova/ica multidisciplinarnih timova za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad djecom" br.01-822 od 20.09.2017.
5.4.3. Informisati širu javnost i profesionalce/ke u relevantnim službama o obavezama iz Istanbulske konvencije u dijelu obezbjeđivanja Podrške kroz pravni proces i mogućnostima korištenja instituta „povjerljivog lica“ i jačati kapacitete organizacija civilnog društva za sprovođenje instituta „povjerljivog lica“ u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MRSS, MLJMP u saradnji sa organizacijama civilnog društva	2017 – 2018. god.	- Sprovedena minimum jedna informativna kampanja na godišnjem nivou. - Broj institucija obuhvaćenih kampanjom.	Ministarstvo rada i socijalnog staranja Stručna radnici u centrima za socijalni rad upoznaju žrtve nasilja sa institutom „povjerljivo lice“. NVO „Sigurna ženska kuća“ - Sigurna ženska kuća je ženama žrtvama nasilja u porodici uslugu povjerljivog lica pružila 76 puta u toku 2017.godine.
5.4.4. Monitoring sprovođenja modela finansiranja institucionalnih i vaninstitucionalnih servisa socijalne zaštite žrtvama rodno zasnovanog nasilja na nacionalnom i lokalnom nivou STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano	MRSS, lokalne samouprave u saradnji sa MLJMP, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj institucionalnih i vaninstitucionalnih servisa socijalne zaštite žrtava rodno zasnovanog nasilja koji se finansira u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti i Pravilnikom	Ministarstvo rada i socijalnog staranja U 2017. godini Ministarstvo rada i socijalnog staranja nije radio monitoring sprovođenja modela finansiranja institucionalnih i vaninstitucionalnih servisa socijalne zaštite žrtvama rodno zasnovanog nasilja na nacionalnom i lokalnom nivou. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP - U Programu IPA 2014 „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“ koji sprovodi Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u partnerstvu sa kancelarijom UNDP u Crnoj Gori, uz finansijsku podršku EU sprovedeno je istraživanje o nasilju: "Istraživanje o prevalenci, percepcijama, cijeni i multidisciplinarnom odgovoru na nasilje u porodici"

			o visini sredstava za razvoj, odnosno finansiranje usluga socijalne i dječje ("SI CG", br. 042/15).	koje je predstavljeno javnosti 27. septembra 2017. godine. Nasilje nad ženama i nasilje u porodici je i dalje jedan od prioriteta problema u dijelu rodne ravnopravnosti, posebno ako smo svjesni rasprostranjenosti rodno baziranog nasilja u Crnoj Gori. Prema <i>Istraživanju o prevalenci, percepcijama, cijeni i multidisciplinarnom odgovoru na nasilje u porodici</i> , svaka druga žena u Crnoj Gori doživjela je neki od oblika nasilja od strane njihovih supruge i/ili partnera, dok je svaka 5 u 2016. godini bila žrtva nasilja. Tako, tokom života 20% žena je doživjelo bar jedan oblik ekonomskog nasilja, 17% je doživjelo bar jedan oblik fizičkog nasilja, 38% psihičko i 7% seksualno nasilje. Godišnji trošak ili gubitak po žrtvi iznosi oko 26.000 evra, dok je institucionalni trošak 11.500 evra po žrtvi - jasan je zaključak da je društvena cijena nasilja više nego dvostruko veća od institucionalnih troškova saniranja i predupređenja daljeg nasilja kroz institucionalni protokol. Kumulirani gubitak po osnovu smanjenog fertiliteta uzrokovanog partnerskim nasiljem je iznosio oko 215 miliona evra, dok je gubitak po osnovu smanjene produktivnosti 17,9 miliona evra. Sprovedena kompleksna studija će služiti kao platforma za dalji rad na unapređenju i implementaciji politika u oblasti nasilja nad ženama i nasilja u porodici.
5.4.5. Kontinuirana promocija servisa besplatne pravne pomoći žrtvama porodičnog nasilja u svim opština u Crnoj Gori STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	Pravosudni organi – sudovi i tužilaštva u saradnji sa CSR, UP, zdravstvenim ustanovama, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017-2018. god.	- Broj žrtvama porodičnog nasilja koje su koristile uslugu. - Nivo zadovoljstva žrtava kvalitetom pružene usluge.	Vrhovni sud Crne Gore Udruženje sudija Crne Gore, Osnovni sud u Podgorici i Centar za demokratsku tranziciju organizovali su zajedničku konferenciju za novinare, povodom distribucije brošura za građane, pripremljenih na pet tema: između ostalog, i za besplatnu pravnu pomoć, koja je održana dana 06.12.2017.godine u Osnovnom sudu u Podgorici. Cilj je bio da se podigne svijest javnosti o institutu besplatne pravne pomoći. Ove brošure predstavljaju odličan polazni osnov za temeljno razumijevanje kompleksnog sistema pravosuđa. Stoga, kao prirodno se nametnulo da ove brošure nađu put do

			Indikatori sadržani u tabeli opisa realizacije	što većeg broja građanki i građana, što je učinjeno putem info pultova ispred svih crnogorskih sudova. NVO „Centar za ženska prava“ - Besplatna pravna pomoć u 2017.godini pružena je 405 puta. Broj žrtava koje su koristile uslugu: 134. NVO „Sigurna ženska kuća“ - U toku 2017.godine Sigurna ženska kuća je svojim klijentkinjama besplatnu pravnu pomoć pružila 440 puta (zastupanje stranaka pred sudom 73 puta; pravni savjeti 284 puta i pravni podnesci 83 puta).
5.4.6. Prilagoditi multidisciplinarnu saradnju načinu rada u centrima za socijalni rad na slučajevima nasilja u porodici, i osiguravati uključenosti u multidisciplinarnu koordinaciju onih predstavnika institucija koji su direktno uključeni u predmet, a u koordinaciju voditelja slučaja STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MRSS, ZSDZ, CSR u saradnji sa UP, centrima bezbjednosti, VDT, VS, Sudskim savjetom, sudovima za prekršaje, MZ, MP, MLJMP, organizacijama civilnog društva, UNDP	2017-2018. god.	- Usaglašena statistika policije, Centara za socijalni rad. - Broj predmeta na kojima su voditelji slučaja ostvarili multidisciplinarnu saradnju. Indikatori su sadržani u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo rada i socijalnog staranja Nakon analize rada multisektorske saradnje dana 18. 07. 2017.godine predstavljen izvještaj o radu multidisciplinarnih timova. Viši sud za prekršaje Sudovi za prekršaje u okviru svoje nadležnosti ostvaruju saradnju sa Centrima za socijalni rad u svakom od predmeta u kojima je ista neophodna u skladu sa zakonom i otvoreni su za unapređenje kvaliteta multidisciplinarne saradnje. NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“ Podgorica SOS telefon Podgorica je izradio, i kod Zavoda za socijalnu i djecu zaštitu akreditovao "Program osnovne obuke stručnih radnika/ca i stručnih saradnika/ca i članova/ica multidisciplinarnih timova za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad djecom" br.01-822 od 20.09.2017. Opština Herceg Novi Opština Herceg Novi ima odličnu saradnju sa Multidisciplinarnim timom za borbu protiv nasilja u porodici u

				kojem je od ukupno 14 članova i predstavnik iz Sekretarijata za društvene djelatnosti i sport. Ovaj tim je tokom 2017 godine održao 9 formalnih sastanaka i niz neformalnih sastanaka sa članovima MOT-a. Opština Pljevlja Statistika CB Pljevlja i Centra za socijalni rad Pljevlja je usaglašena. Crnogorski ženski lobi - U saradnji sa CSR Nikšić i Podgorica, za dvije maloljetne žrtve trgovine ljudima imenovana su dva privremena staraoca (voditelja slučaja) . Nakon izlaska iz Nacionalnog Sklonista za žrtve trgovine ljudima žrtve su smjestene u adekvatne institucije, Dječiji dom "Mladost" Bijela i Prihvatiliste Doma za djecu i omladinu bez roditeljskog staranja "Spomenak" Pančevo (jer je u pomenutim slučajevima bilo na snazi privremeno ograničenje roditeljskog prava). Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP - U Programu IPA 2014 „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti” , postignut dogovor sa Ministrom rada i socijalnog staranja i Ministrom unutrašnjih poslova da se krene sa izmjenama Protokola o postupanju u slučajevima nasilja u porodici, kako bi se multidisciplinarni odgovor uskladio sa sistemom vođenja slučaja u centrima za socijalni rad, i kako bismo stvorili uslove za vođenje jedinstvene baze podataka o slučajevima nasilja u porodici. Pripreme u toku.
--	--	--	--	--

Cilj 5.5. Razvijanje svijesti kod građana, posebno državnih službenika/ca odgovornih za primjenu zakona o svim oblicima diskriminacije i rodno zasnovanog nasilja i njihova edukacija.

Indikator (pokazatelj) efekta:

- Povećan nivo svijesti u vezi sa zakonodavnim i institucionalnim okvirima za zaštitu od diskriminacije.

- Poboljššan stepen informisanja i stručnih kompetenci državnih službenika/ca za pružanje efikasne zaštite i podrške žrtvama rodno zasnovanog nasilja.

5.5.1. Izrada istraživanja o percepciji građanstava sa ciljem da se procijene diskriminacioni obrasci i stereotipi kod građana, zatim uticaj medija, kao i stepen osviješćenosti građana u vezi sa zakonodavnim i institucionalnim okvirima za zaštitu od diskriminacije STATUS IMPLEMENTACIJE: Veza sa mjerom 5.3.1 Realizovano (iako mjera dospijeva za izvještavanje u IV kvartalu 2018.)	MLJMP; UNDP u saradnji sa medijima	2018. god.	- Objavljeno istraživanje. http://www.minmanj.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=287452&rType=2 www.gendermontenegro.me www.undp.me	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP - U Programu IPA 2014 „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti” koji sprovodi Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u partnerstvu sa kancelarijom UNDP u Crnoj Gori, uz finansijsku podršku EU sprovedeno je istraživanje o nasilju: “Istraživanje o prevalenci, percepcijama, cijeni i multidisciplinarnom odgovoru na nasilje u porodici” koje je predstavljeno javnosti 27. septembra 2017. godine. Nasilje nad ženama i nasilje u porodici je i dalje jedan od prioriternih problema u dijelu rodne ravnopravnosti, posebno ako smo svjesni rasprostranjenosti rodno baziranog nasilja u Crnoj Gori. Prema Istraživanju o prevalenci, percepcijama, cijeni i multidisciplinarnom odgovoru na nasilje u porodici, svaka druga žena u Crnoj Gori doživjela je neki od oblika nasilja od strane njihovih suprug a i/ili partnera, dok je svaka 5 u 2016. godini bila žrtva nasilja. Tako, tokom života 20% žena je doživjelo bar jedan oblik ekonomskog nasilja, 17% je doživjelo bar jedan oblik fizičkog nasilja, 38% psihičko i 7% seksualno nasilje. Godišnji trošak ili gubitak po žrtvi iznosi oko 26.000 evra, dok je institucionalni trošak 11.500 evra po žrtvi - jasan je zaključak da je društvena cijena nasilja više nego dvostruko veća od institucionalnih troškova saniranja i predupređenja daljeg nasilja kroz institucionalni protokol. Kumulirani gubitak po osnovu smanjenog fertiliteta uzrokovanog partnerskim nasiljem je iznosio oko 215 miliona evra, dok je gubitak po osnovu smanjene produktivnosti 17,9 miliona evra. Sprovedena kompleksna studija će služiti kao platforma za dalji rad na unapređenju i implementaciji politika u oblasti nasilja nad ženama i nasilja u porodici. U okviru istog Programa urađena je studija
---	---	-------------------	--	---

5.5.2. Promovisati Konvenciju Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MRSS u saradnji sa MLJMP, Ombudsmanom, MUP, UP, Političkim klubom za borbu protiv nasilja u porodici, organizacijama civilnog društva, međunarodnim organizacijama	Kontinuirano 2017-2018. god.	- Broj i vrsta aktivnosti koje su sprovedene sa ciljem promocije Konvencije. Indikatori su sadržani u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo rada i socijalnog staranja Preko centara za socijalni rad i Nacionalne SOS linije za žrtve nasilja u porodici Nikšić posredno se promovišu principi Istanbulske konvencije. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava sprovodi u kontinuitetu obuke na temu borba protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici za različite ciljne grupe (nosioci pravosudnih funkcija, članovi/ce multidisciplinarnih timova, nastavnici/ce i profesori/ce, predstavnici medija, učenici/ce, predstavnike /ce lokalnih samouprava itd.) Na obukama učesnici/ce se upoznaju sa odredbama Istanbulske konvencije. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, je 13. oktobra 2017. godine u saradnji sa Zavodom za školstvo, organizovalo jednodnevni seminar na temu: Rodna ravnopravnost u obrazovanju sa posebnim osvrtom na rodno zasnovano nasilje. I Istanbulsku konvenciju. Ciljna grupa bili/e su nastavnici/e različitih struka osnovnih i srednjih škola u Crnoj Gori, posebno nastavnici/e građanskog vaspitanja/obrazovanja. Broj učesnika/ca na pomenutoj radionici je 30. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, je u saradnji sa kancelarijom UNDP-a i Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, Podgoricom, kao i opštinama Bijelo Polje, Berane i Tivat, organizovalo 4 javna časa u navedenim gradovima povodom obilježavanja kampanje “16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama”, za učenike/ce osnovnog i srednjeg obrazovanja. Nakon pozdravnih riječi i upoznavanja sa radom i nadležnostima Ministarstva za ljudska i manjinska prava i saradnjom između Ministarstva sa opštinama, sa učenicima/ama je razgovarano o tome da li su se dosad susretali sa nasiljem, da li znaju koji su to oblici nasilja, kao i o mehanizmima zaštite, kao i njihovim stavovima i percepcijama o rodnoj ravnopravnosti i rodno zasnovanom nasilju. Učenicima/ama je predstavljena Istanbulska konvencija i traženo je da se vidi koliko su učenici/ce upoznate sa ovim međunaodnim dokumentom . Broj učenika na tribinama: 190.
---	---	-------------------------------------	--	--

				Načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti je članica Koordinacionog tijela za praćenje Istanbulske konvencije i učestvovala je u izradi Izvještaja koji je u junu 2017, prosljeđen GREVIO Savjetu Evrope. Predstavnica odjeljenja je bila i članica delegacije Crne Gore koja je bila na sastanku sa GREVIO Komitetom, 10. Oktobra 2017. U novembru 2017. GREVIO je bio u monitoring posjeti Crnoj Gori, i razgovarao sa predstavnicama Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti. Izvještaj GREVIO će biti dostavljen Crnoj Gori u I kvartalu 2018. NVO „Sigurna ženska kuća“ - Kroz kampanju KRENIMO ZAJEDNO¹³ kao i ostale aktivnosti koje sprovodi Sigurna ženska kuća redovno promoviše Konvenciju SE o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici. NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“ Podgorica SOS Podgorica je 28 i 29. septembra, organizovao dvodnevnu nacionalnu konferenciju: “Međunarodni standardi o nasilju u porodici i njihova primjena u Crnoj Gori”, na kojoj je učestvovalo 68 predstavnika iz socijalnih, zdravstvenih i policijskih službi i pravosudnih organa.
.5.5.3. Edukacija zdravstvenih radnika/ca i stručnjaka/kinja s područja zaštite mentalnog zdravlja, radi unapređenja pružanja zaštite i pomoći žrtvama nasilja, posebno žrtvama	MLJMP, MZ – Klinički centar Crne Gore u saradnji sa MRSS, UZK, Ombudsmanom, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017-2018. god.	- Broj sprovedenih obuka na godišnjem nivou. - Broj polaznika obuka.	

¹³ Projekat je podržan kroz Program za podršku antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti, koji sprovodi UNDP u partnerstvu sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, a finansira ga Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori.

seksualnog nasilja, kao i žrtvama diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano				
.5.5.4. Edukacija sudstva, tužilaštva i policije radi unapređenja pružanja pravne zaštite i pomoći žrtvama nasilja, posebno žrtvama seksualnog nasilja, kao i žrtvama diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	VS, CENPF, Policijska akademija, MUP, MLJMP u saradnji sa MRSS, Ombudsmanom, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017-2018. god.	- Broj sprovedenih obuka na godišnjem nivou. - Broj polaznika obuka. Indikatori su prikazani u tabeli opisa realizacije	Vrhovni sud Crne Gore Osim obuka koje je realizovao Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, treba pomenuti dvodnevnu obuku koju je realizovao Vrhovni sud Crne Gore u saradnji sa NVO Centar za ženska prava, u cilju stručnog usavršavanja zaposlenih u Službama za podršku svjedocima/oštećenima za krivična djela nasilja u porodici i trgovine ljudima, koje su osnovane pri svim crnogorskim sudovima. Seminaru su prisustvovali/e 25 predstavnika/ca službi za pomoć oštećenima i svjedocima pri crnogorskim sudovima. Evaluacija seminara pokazala je da je sveukupni sadržaj i način rada bio bolji od njihovog očekivanja i da će stečeno znanje moći da koriste u praktičnom radu. Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu je u 2017. godini sproveo 4 (četiri) aktivnosti kontinuirane obuke. Slijedi pregled: - 7. jun 2017. godine - Podgorica, NVO Centar za ženska prava u saradnji sa predstavništvom UNICEF u Crnoj Gori i uz finansijsku podršku Evropske unije, u saradnji sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, organizovali konferenciju na temu: "Nasilje u porodici i rizici po djecu - prema sveobuhvatnom rješenju". Konferencija je imala za cilj da unaprijedi zaštitu djece i podršku nenasilnom roditelju/staratelju, kroz unapređenje znanja profesionalaca/ki o rizicima i najboljim načinima zaštite djece koja su izložena nasilju u porodičnom okruženju, sa fokusom na period nakon razvoda braka ili prekida partnerskih odnosa

				roditelja, koji se u praksi pokazao kao izuzetno rizičan. Posredstvom Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu obezbijedjeno je prisustvo predstavnika sudstva (23 sudija/kinja i 2 savjetnice). - 8. i 9. jun 2017. godine - Podgorica, NVO Centar za ženska prava u saradnji sa predstavništvom UNICEF u Crnoj Gori i uz finansijsku podršku Evropske unije, u saradnji sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu organizovali TRENING ZA PROFESIONALCE/KE O ZAŠTITI DJECE OD NASILJA U PORODICI. Cilj obuke je bio da unaprijedi zaštitu djece i podršku nenasilnom roditelju/staratelju, kroz unaprjeđenje znanja profesionalaca/ki o rizicima i najboljim načinima zaštite djece koja su izložena nasilju u porodičnom okruženju, sa fokusom na period nakon razvoda braka ili prekida partnerskih odnosa roditelja, kada su djeca, suprotno rasprostranjenim pretpostavkama, u većoj opasnosti od nasilja nego kada su roditelji živjeli u zajednici. Učesnici/e obuke su bili/e profesionalci/ke koji se bave zaštitom djece, pitanjima starateljstva, sudski vještaci, sudije čija nadležnost uključuje postupanje u predmetima koji se tiču nasilja u porodici, porodičnih odnosa, starateljstva, predstavnici institucija/ustanova koje intervenišu u slučajevima nasilja u porodici i programima za djecu izloženu nasilju, profesionalci/ke koji se obučavaju za rad sa nasilnicima, advokati, medijatori. Posredstvom Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu obezbijedjeno je prisustvo predstavnika sudstva (21 sudija/kinja i 2 savjetnice). - 17 - 19. oktobra 2017. godine, u Petrovcu, u okviru projekta PREDIM (Projekat podrške državnim institucijama u prevenciji diskriminacije), koji se sprovodi udruženom podrškom EU i Savjeta Evrope, održana je Obuka trenera u oblasti EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE. Obuka u sebi sadrži tri kursa i to na teme: „Uvod u EKLJP”; „Anti-diskriminacija“ i „Borba protiv rasizma, ksenofobije, homofobije i transfobije“, koji predstavljaju
--	--	--	--	---

			crnogorske adaptacije HELP kurseva Programa Savjeta Evrope na ove teme.. Konkretnije teme su se izmedju ostalih odnosile na: Zabrana diskriminacije prema članu 14 EKLJP-a i član 1 Protokola br. 1; Nacionalni pravni okvir za zaštitu od diskriminacije i pregled problema u vezi sa anti-diskriminacijom u Crnoj Gori; Zabrana diskriminacije u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava: praktične vježbe zasnovane na različitim zaštićenim osnovama; Zaštita koju nude EKLJP i drugi međunarodni instrumenti protiv rasizma, ksenofobije, homofobije i transfobije; Predstavljanje nacionalnog pravnog okvira protiv zločina mržnje i govora mržnje i zaštita od rasizma, ksenofobije, homofobije i transfobije; Transrodne i međuroodne osobe u praksi Evropskog suda za ljudska prava: praktične vježbe. Obuku je pohađalo deset (10) predstavnika pravosuđa, devet sudija i jedan državni tužilac. - 14. i 15. decembar 2017. godine - Bar, Centar za obuku u sudstvu i državnom organizovao Seminar za sudije za prekršaje. Konkretnije teme o kojima se govorilo i diskutovalo, bile su sledeće: Razgraničenje između krivičnog djela i prekršaja; Priprema i tok pretresa u prekršajnom postupku; Zastarjelost u prekršajnom postupku; Dijete kao svjedok i njegova prava u prekršajnom postupku; Izricanje zaštitnih mjera u predmetima nasilja u porodici; Sporazum o priznanju krivice u prekršajnom postupku; Prekršajni nalozi u situaciji kad su okrivljeni stranci; Rad u javnom interesu u prekršajnom postupku i postupak izvršenja. Seminaru je prisustvovalo 39 učesnika (33 sudija za prekršaje, 5 savjetnika i 1 predstavnik Uprave za inspekcijske poslove). NVO „Centar za ženska prava“ Konferencija i dvodnevni trening o nasilju u porodici i rizicima po djecu - NVO Centar za ženska prava je , uz podršku UNICEF-a, Evropske unije i Fondacije Petrović Njegoš, u okviru kampanje Zaustavimo nasilje, koju su pokrenuli UNICEF i Vlada
--	--	--	---

				Crne Gore, organizovala konferenciju „Nasilje u porodici i rizici po djecu - prema sveobuhvatnom rješenju“. Na koferenciji su govorili renomirani međunarodni eksperti i ekspertkinje, među kojima i g. Landi Bankroft, specijalista za porodične odnose sa 25 godina iskustva u radu sa nasilnim muškarcima i njihovim porodicama, koji je radio i kao klinički supervizor, evaluator za starateljstvo, istražitelj zlostavljanja dece i sudski vještak. Autor je pet knjiga u ovoj oblasti, uključujući i američki bestseler o porodičnom nasilju “Zašto on to radi” i koautor knjige “Nasilnik kao roditelj”, koja je dobila nacionalnu nagradu. O porodičnom nasilju i rizicima po djecu govorila je dr Lin Harn, koja predaje i istražuje pitanja nasilja nad ženama i djecom u Velikoj Britaniji, a radila je kao docentkinja na studijama politike i kriminalistike na univerzitetima u Sanderlendu i Roehamptonu i kao naučna saradnica na Univerzitetu u Bristolu. O pravnim aspektima zaštite djece od nasilja govorila je i gđa Branka Žigante Živković, sudija Visokog prekršajnog suda u Zagrebu, koja više od 15 godina radi u Odjelu javne sigurnosti i javnog reda i mira na sprovođenju sudskih mjera propisanih Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji. Cilj konferencije je da unaprijedi zaštitu djece i podršku nenasilnom roditelju/staratelju, kroz unaprjeđenje znanja profesionalaca/ki o rizicima i najboljim načinima zaštite djece koja su izložena nasilju u porodičnom okruženju, sa fokusom na period nakon razvoda braka ili prekida partnerskih odnosa roditelja, koji se u praksi pokazao kao izuzetno rizičan. http://womensrightscenter.org/me/aktuelnosti/konferencija-i-dvodnevni-trening-o-nasilju-u-porodici-i-rizicima-po-djecu/ Preko 160 učesnika na konferenciji, dok su trening pohađali 60 predstavnika institucija, sudije, sudski vještaci, socijalni radnici itd.
--	--	--	--	--

				NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“ Podgorica SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica je organizovao 4 dvodnevna seminara na temu: “Multisektorski pristup u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici” u terminima 17- 18 maj, 25-26. maj, 29-30. maj i 31. maj- 1. jun. Seminari su obuhvatili 121 predstavnika/ cu centara za socijalni rad, osnovnih sudova, sudova za prekršaje, tužilaštava, zdravstva, policije i nevladinih organizacija iz 18 crnogorskih gradova. SOS Podgorica je 28 i 29. septembra, organizovao dvodnevnu nacionalnu konferenciju: “Međunarodni standardi o nasilju u porodici i njihova primjena u Crnoj Gori”, na kojoj je učestvovalo 68 predstavnika iz socijalnih, zdravstvenih i policijskih službi i pravosudnih organa. SOS telefoni Podgorica, Berane i Ulcinju, organizovali jednodnevne multisektorske javne rasprave na temu lokalne prakse u zaštiti od nasilja u porodici. Svi navedeni događaji obuhvatili su kako službenike tako i rukovodioce relevantnih institucija.
5.5.5. Edukacija zaposlenih u vaspitno - obrazovnim ustanovama radi unapređenja pružanja zaštite i pomoći djeci žrtvama nasilja, posebno žrtvama seksualnog nasilja, kao i žrtvama diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja STATUS IMPLEMENTACIJE:	MP (u skladu sa Protokolom o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici) u saradnji sa MRSS, MLJMP, Ombudsmanom, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017-2018. god.	- Broj sprovedenih obuka na godišnjem nivou. - Broj polaznika obuka. - Broj obuhvaćenih vaspitno-obrazovnih ustanova.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, je 13. oktobra 2017. godine u saradnji sa Zavodom za školstvo, organizovalo jednodnevni seminar na temu: Rodna ravnopravnost u obrazovanju sa posebnim osvrtom na rodno zasnovano nasilje. Ciljna grupa bili/e su nastavnici/e različitih struka osnovnih i srednjih škola u Crnoj Gori, posebno nastavnici/e građanskog vaspitanja/obrazovanja. Broj učesnika/ca na pomenutoj radionici je 30.

Realizuje se kontinuirano			1 obuka Broj: učesnika/ca: 30	
5.5.6. Edukacija zaposlenih centrima za socijalni rad i članova/ica multidisciplinarnih timova radi unapređenja pružanja pravne zaštite i pomoći žrtvama nasilja, posebno žrtvama seksualnog nasilja, kao i žrtvama diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja STATUS IMPLEMENTACIJE: Djelimično realizovano	ZSDZ, MLJMP u saradnji sa MRSS, MZ, MUP, Ombudsmanom, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017-2018. god.	- Broj sprovedenih obuka na godišnjem nivou. - Broj polaznika obuka. NVO sprovele obuke – indikatori sadržani u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo rada i socijalnog staranja U Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu tokom 2017.godine nije bilo obuka za članove multidisciplinarnih timova. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava I UNDP U okviru projekta IPA 2014 „Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“ koji sprovode Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i kancelarija UNDP u Crnoj Gori, uz finansijsku podršku EU, u oblasti borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici sprovedene su sledeće aktivnosti: Sprovedena kompleksna studija koja će služiti kao platforma za dalji rad na unapređenju i implementaciji politika Konsultativni proces sa svim institucijama na mapiranju barijera u institucionalnom odgovoru Podrška izgradnji kapaciteta nevladinih organizacija koje pružaju usluge žrtvama nasilja kako bi se pripremile za proces akreditacije programa i licenciranja usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite Postignut dogovor sa Ministrom rada i socijalnog staranja i Ministrom unutrašnjih poslova da se krene sa izmjenama Protokola o postupanju u slučajevima nasilja u porodici, kako bi se multidisciplinarni odgovor uskladio sa sistemom vođenja slučaja u centrima za socijalni rad, i kako bismo stvorili uslove za vođenje jedinstvene baze podataka o slučajevima nasilja u porodici. Pripreme u toku. NVO “Centar za ženska prava” - Konferencija i dvodnevni trening iz aktivnosti 5.5.4. je obuhvatio i zaposlene iz centara za socijalni rad, socijalne radnike/ce, psihologe/škinje itd.

				SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica je organizovao 4 dvodnevna seminara na temu: "Multisektorski pristup u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici" u terminima 17- 18 maj, 25-26. maj, 29-30. maj i 31. maj- 1. jun. Seminari su obuhvatili 121 predstavnika/ cu centara za socijalni rad, osnovnih sudova, sudova za prekršaje, tužilaštava, zdravstva, policije i nevladinih organizacija iz 18 crnogorskih gradova. SOS Podgorica je 28 i 29. Septembra 2017, organizovao dvodnevnu nacionalnu konferenciju: "Međunarodni standardi o nasilju u porodici i njihova primjena u Crnoj Gori", na kojoj je učestvovalo 68 predstavnika iz socijalnih, zdravstvenih i policijskih službi i pravosudnih organa.
5.5.7. Organizovati multisektorske događaje, za službenike/ce odgovorne za primjenu zakona, zdravstvene i socijalne radnike/ce zasnovane na studijama slučaja - postupanje u konkretnim slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u porodici STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MRSS, MUP, UP, MZ u saradnji sa MLJMP, domaćim i međunarodnim organizacijama,	Kontinuirano 2017-2018. god.	- Broj na multisektorskih događaja godišnjem nivou. - Broj učesnika/ca. Indikatori su dati u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo rada i socijalnog staranja U toku 2018. godine u centrima za socijalni rad planirano je sprovođenje obuka za voditelje slučaja kako bi na najbolji način bili obučeni za postupanje prema žrtvama i kako bi što bolje obučili žrtvu. NVO „Sigurna ženska kuća“ - U okviru kampanje KRENIMO ZAJEDNO¹⁴ Sigurna ženska kuća je organizovala javnu diskusiju "<i>(Ne)efikasni sistem zaštite žena žrtava nasilja</i>". Na ovaj događaj SŽK je pozvala sve građanke i građane, odgovorne političarke i političare, diplomatkinje i diplomate, ministarke i ministre, predstavnice i predstavnike institucija, predstavnike i predstavnice NVO i sve zagovornice i zagovornike nenasilja. Zapisnik i zaključke možete naći http://szk.org.me/2017/11/30/zapisnik-i-zakljucci-sa-javne-diskusije-needifikasni-sistem-zastite-zena-zrtava-nasilja/

¹⁴ Projekat je podržan kroz Program za podršku antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti, koji sprovodi UNDP u partnerstvu sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, a finansira ga Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori.

				U toku 2018. godine SŽK planira par aktivnosti sa ciljem promovisanja koordinisanog odgovora institucija sistema zaštite. NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“ Podgorica SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja Podgorica je organizovao 4 dvodnevna seminar na temu: “Multisektorski pristup u prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici“ u terminima 17- 18 maj, 25-26. maj, 29-30. maj i 31. maj- 1. jun. Seminari su obuhvatili 121 predstavnika/ cu centara za socijalni rad, osnovnih sudova, sudova za prekršaje, tužilaštava, zdravstva, policije i nevladinih organizacija iz 18 crnogorskih gradova. SOS Podgorica je 28 i 29. septembra, organizovao dvodnevnu nacionalnu konferenciju: “Međunarodni standardi o nasilju u porodici i njihova primjena u Crnoj Gori”, na kojoj je učestvovalo 68 predstavnika iz socijalnih, zdravstvenih i policijskih službi i pravosudnih organa. SOS telefoni Podgorica, Berane i Ulcinju, organizovali jednodnevne multisektorske javne rasprave na temu lokalne prakse u zaštiti od nasilja u porodici. Svi navedeni događaji obuhvatili su kako službenike tako i rukovodioce relevantnih institucija.
--	--	--	--	---

6. RODNA RAVNOPRAVNOST U MEDIJIMA, KULTURI I SPORTU

Strateški cilj: Suzbijati rodne stereotipe i uvesti politiku rodne ravnopravnosti u medije, kulturu i sport

Aktivnosti	Nosioci aktivnosti u saradnji partnerima	Vremenski okvir	Indikatori	Realizovano:
Cilj 6.1. Povećana medijska vidljivost primjene politika rodne ravnopravnosti. <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> Povećana prisutnost teme rodne ravnopravnosti u crnogorskim medijima za 30% u odnosu na prethodnu godinu.				
6.1.1. Redovno informisanje javnosti o aktivnostima na polju postizanja rodne ravnopravnosti STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MLJMP, lokalne samouprave (kancelarije za rodnu ravnopravnost) u saradnji sa MKU, medijima	Kontinuirano tokom 2017. i 2018. god.	- Broj objavljenih saopštenja za medije - Broj medijskih TV, radio i dr. priloga. MLJMP – www.mmp.gov.me 237 objava aktivnosti MLJMP; 58 objava aktivnosti Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti; 13 gostovanja na TV; preko 7000 pregleda aktivnosti Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti preko facebook stranice i brojni	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava - Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti redovno informiše javnost o aktivnostima vezanim za politiku sprovođenja rodne ravnopravnosti putem javnog servisa, putem štampanih i on-line medija, davanjem redovnih saopštenja na MLJMP sajtu (www.mmp.gov.me/ministarstvo), društvenih mreža. Glavni grad Podgorica Glavni grad je posredstvom Biroa za odnose s javnošću, tokom 2017. godine konstantno imao otvorenu saradnju i komunikaciju sa medijima. Sve informacije o aktivnostima gradske uprave, uključujući sve službe i organe Glavnog grada, redovno su kroz saopštenja za medije ili odgovore na novinarska pitanja bile dostupne javnosti. Opština Bijelo Polje Animirana javnost i ženske NVO za predlaganje većeg broja žena za Trećejanuarsku nagradu. Nastavljena kontinuirana saradnja sa međunarodnom organizacijom "Art of living" vezano za unapređenje psiho-fizičkog zdravlja žena i predstavnica žena iz RE populacije iz MZ Njegnjevo. U saradnji sa upravom škole, održane trodnevne radionice joge za žene iz MZ Njegnjevo i predstavnice romske populacije, potpuno besplatno. Prisustvovalo 10 žena.

			prilozi u štampanim medijima i na portalima www.gendermonteng.ro.com	Kontinuirano tokom svih aktivnosti medijska promocija rada Kancelarije za rodnu ravnopravnost. Otvoren link na sajtu opštine Bijelo Polje. Otvoren sajt kancelarije za projekat "Vrijedne ruke on line", koji promovise žensko preduzetništvo. Opština Pljevlja Sve aktivnosti Kancelarije za rodnu ravnopravnost i saradnju sa NVO su medijski praćene: Pljevaljske novine, Televizija Pljevlja, portali... NVO „Sigurna ženska kuća“ - Sigurna ženska kuća redovno u javnosti promovise pravo svake žene na život bez nasilja. Informisanje javnosti se vrši putem društvenih mreža i javnim nastupima. U toku 2017.godine Sigurna ženska kuća je imala 96 medijskih nastupa (TV priloga, radio priloga i priloga u elektronskim medijima) Sigurna ženska kuća je i 2017.godine tradicionalno organizovala globalni plesni performans <i>Jedna milijarda ustaje¹⁵ – revolucija fokus stavlja na eksploataciju žena i poziva na još jaču globalnu solidarnost u borbi protiv svih oblika nasilja!</i> Nadalje, SŽK je organizovala igranje predstave <i>"SAMA JE TRAŽILA"</i> ¹⁶ u Podgorici i Nikšiću, kao i flashmoba na Rimskom trgu u Podgorici. U ovoj predstavi se sem fizičkog nasilja tretiraju i psihičko, vršnjačko i ekonomsko nasilje. Cilj nam je bio podizanje javne svijesti o nasilju nad ženama i nasilju u porodici, a naše dosadašnje iskustvo pokazuje da umjetost ima jaču moć i šansu da jasnije govori o teškim temama kao što je nasilje nad ženama i utiče na promjene u društvu i drušvo u cjelini.
6.1.3. Analiza medijskog izvještavanja o	MLJMP, UNDP u saradnji sa medijima,	2017. god. i 2018. god.	- Objavljene 2 analize medijskog izvještavanja o	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP U okviru aktuelnog projekta IPA 2014 "Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti", koji realizuju Ministarstvo za ljudska i

¹⁵ Ovaj događaj organizovala je Sigurna ženska kuća uz podršku Programa za podršku antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti, koje partnerski sprovode Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP, a finansiran od strane Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori.

¹⁶ Projekat je podržan kroz Program za podršku antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti, koji sprovodi UNDP u partnerstvu sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, a finansira ga Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori.

slučajevima diskriminacije sa ciljem da se procijeni uloga medija u promjeni diskriminacionih obrazaca i stereotipa građana STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	organizacijama civilnog društva		slučajevima diskriminacije 2 analize www.gendermontenegro.com	manjinska prava, u saradnji sa Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori, a uz finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, pripremljene su dvije analize medijskog izvještavanja: Rodno ogledalo crnogorskih medija i Rodno ogledalo političkih partija. Analiza „Rodno ogledalo crnogorskih medija“ je objavljeno 28. oktobra 2017. na sajtu www.gendermontenegro.com. Rodno ogledalo političkih partija je poslužilo kao platforma za realizaciju aktivnosti iz ovog projekta u djelu političke participacije koje su rezultirale sledećim: Sertifikovana nova generacija trenerica (16 trenerica) 8 parlamentarnih partija-koalicija (ženskih partijskih organizacija) prošlo obuke (221 učesnica) 4 političke partije integrisale rodne politike u izborne programe i kampanje 18 partija ima ženske grupe (2010. godine imala ju je samo jedna partija) Žene u glavnim odborima partija u prosjeku učestvuju sa 30%, dok je 2010. god taj procenat bio 14 Edukativni program realizovan u 20 opština (213 učesnica) Podignuta vidljivost žena u politici/ 6 trenerica na izbornim listama i kandidatkinje za poslanice Osnovana ženska politička mreža, koju čine predstavnice 14 pozicionih i opozicionih partija u Crnoj Gori. NVO „Ženska akcija“ - Nikšić NVO „Ženska akcija“ - Nikšić realizovala je monitoring crnogorskih medija sa ciljem utvrđivanja odnosa medija prema ženama sa invaliditetom. Monitoring sadrži kvalitativnu i kvantitativnu komponentu, kao i uputstva medijima kako da izvještavaju o ženama sa invaliditetom. Publikacija je dostupna na www.zenskaakcija.me.
Cilj 6.2. Unaprijeđeno znanje zaposlenih u medijima o rodnoj ravnopravnosti <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> Minimum 50 predstavnika/ca medija povećalo je svoje znanje u oblasti rodne ravnopravnosti i izvještava u skladu sa rodno senzitivnim principima.				

6.2.1. Organizovati obuku za zaposlene u medijima na temu rodne ravnopravnosti (predstavljanje zakonskog i strateškog okvira, značaj zastupljenosti u medijima i sl.) STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano	MLJMP saradnji sa MKU, UZK, AEM, organizacijama civilnog društva	2017- 2018. god.	- Organizovana 1 obuka godišnje. - Obučeno minimum 50 predstavnika medija.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP U okviru aktuelnog projekta IPA 2014 "Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti", koji realizuju Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori, a uz finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, dogovorene su obuke koje će se raditi u 2018. NVO „Ženska akcija“ – Nikšić NVO „Ženska akcija“ – Nikšić organizovala 5 radionica za medije sa ciljem predstavljanja Priručnika Kako izvještavati o ženama sa invaliditetom.
6.2.2. Publikovati i distribuirati brošuru o ulozi medija u promovisanju rodne ravnopravnosti STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje	MKU u saradnji sa MLJMP, medijskim i izdavačkim kućama	I kvartal 2018. god.	- Pripremljena brošura u elektronskom obliku i distribuirana svim medijima i izdavačkim kućama u Crnoj Gori. - Sprovedena medijska promocija brošure.	
Cilj 6.3. Unapređenje rodne ravnopravnosti u oblasti kulture. <i>Indikator (pokazatelj) efekta:</i> Zaposleni u oblasti kulture poznaju Zakon o rodnoj ravnopravnosti i sprovode rodno senzitivnu unutrašnju organizacijsku politiku i podržavaju i izvode rodno senzitivne programe i projekte.				
6.3.1. Organizovati obuku za zaposlene u nacionalnim i	MLJMP saradnji sa MKU, lokalnim upravama,	IV kvartal 2017. god.	- Održana minimum jedna dvodnevna	NVO „Ženska akcija“ – Nikšić NVO „Ženska akcija“ – Nikšić organizovala nacionalnu konferenciju "Položaj žena u crnogorskoj kulturi" sa ciljem osvjetljavanja i unošenja rodne dimenzije u politike kulture u Crnoj Gori.

lokalnim institucijama kulture o značaju rodne ravnopravnosti u oblasti kulture STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano	organizacijama civilnog društva	IV kvartal 2018. god.	obuka godišnje za 30 učesnika/ca. - Broj i lista obuhvaćenih ustanova.	
6.3.2. Organizovanje Nedjelje ženskog kulturnog stvaralaštva STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano	MKU saradnji sa MLJMP, lokalnim upravama, organizacijama civilnog društva	IV kvartal 2017. god. IV kvartal 2018. god.	- Organizovana jednom godišnje Nedjelje ženskog kulturnog stvaralaštva. - Broj umjetnica koje su učestvovala. - Broj posjetilaca/posjetitelj ki.	Opština Pljevlja Organizovana "Pljevaljska likovna kulturno ljeto", u kome su većinu likovnih stvaralaca činile žene-umjetnice.
6.3.3. Afirmacija ženskog nasljeđa – formiranje Muzeja žena STATUS IMPLEMENTACIJE: Djelimično realizovano	MKU, MLJMP, saradnji sa organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Urađen predlog formiranja Muzeja žena, sa planom programa rada i planom finansijske održivosti. - Otvoren Muzej žena do kraja 2018. god.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u julu 2017. godine organizovalo sastanak u vezi sa realizacijom Inicijative za osnivanje Muzeja žena i kako bismo napravili plan o tome na koji način će Koordinacioni odbor nadalje djelovati i kakva će biti njegova uloga u daljem razvoju Inicijative. U okviru Inicijative za osnivanje Muzeja žena na Cetinju je u septembru organizovana panel diskusija „Kakav Muzej žena nam treba?“. Tema sastanka je izrada Elaborata o opravdanosti osnivanja Muzeja žena Crne Gore, koje realizuje Radna grupa za izradu Elaborata i diskusija je bila prilika kako bi se od potencijalno zainteresovanih aktera/ki iz različitih sektora (nauka, obrazovanje, turizam, ljudska prava itd) moglo čuti kakva

				su njihova očekivanja od osnivanja Muzeja žena i kako bi se njihove sugestije mogle ugraditi u završnu verziju Elaborata. Ministarstvo kulture Na Cetinju i Kotoru je od 22.do 24.septembra realizovano više programa u okviru projekta „Žensko nasljeđe kao pokretač razvoja Crne Gore- Kakav Muzej žena nam treba?“ koji uz podršku UNESCO/ Program participacije i u saradnji sa Crnogorskom nacionalnom komisijom za UNESCO , realizuje NVO Nova Centar za feminističku kulturu. Osnovni cilj svih programa i projekata u cjelini, jeste da se Inicijativa za osnivanje Muzeja žena Crne Gore, ustanovljena još 2013.godine, dalje razvije i da se obezbijede što bolji uslovi za osnivanje Muzeja žena Crne Gore kao savremene i angažovane institucije kulture koja odgovara na savremene potrebe zajednice. U saradnji sa Narodnim muzejem Crne Gore, u Crnogorskoj galeriji savremenih umjetnosti „ Miodrag Dado Đurić“,organizovana je 22. septembra radionica za kustose/kinje „ Feministički aktivizam i savremena muzeologij. Sjećanje na tegobne istorije u muzejima“, koju je vodila prof.dr. Viv Golding, direktorica istraživačkih studija i redovna profesorica u Školi muzejskih studija na Univerzitetu Lester, Velika Britanija. Panel diskusija „ Kakav muzej žena nam treba“, održana je u Ministarstvu kulture, takođe 22.septembra, a u njoj su učestvovali različiti akteri koji su zainteresovani za osnivanje Muzeja žena, predstavnici civilnog sektora, institucija kulture i obrazovanja, institucija odgovornih za zaštitu ljudskih prava, turističke organizacije Kotor, kulturnih industrija, međunarodnih organizacija,kao i druge učesnice/ci koji su sa različitih pozicija govorili o značaju osnivanja Muzeja žena. U Kotoru je 23.i 24 održana radionica Radne grupe za izradu Elaborata o opravdanosti osnivanja Muzeja žena „ Kakav muzej žena nam treba?“ na kojoj su sumirani rezultati panel diskusije i definisan dalji razvoj inicijative za osnivanje Muzeja žena Crne Gore. Takođe, kao prateći program u Crnogorskoj galeriji umjetnosti „ Miodrag Dado Đurić“na Cetinju 22.otvorena je izložba „Drugarice- Ženski pokret u Crnoj Gori 1943-1953“. Autorke izložbe su Nataša Nelević i Natalija
--	--	--	--	---

				Vujošević, nosilac projekta je Narodni muzej Crne Gore, a partneri na projektu su Nacionalna biblioteka „Đurđe Crnojević“, Arhivsko odjeljenje za istoriju radničkog pokreta Državnog arhiva Crne Gore i Služba za odnose sa javnošću Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore (foto arhiv). Izložbu je podržalo Ministarstvo kulture dajući time doprinos inicijativi za osnivanje Muzeja žena i projektu „Žensko nasljeđe kao pokretač razvoja Crne Gore- Kakv Muzej žena nam treba?“ koji je podržao UNESCO.
Cilj 6.4. Unaprijeđena medijska promocija uspješnih žena Indikator (pokazatelj) efekta: Medijski prostor je ispunjen primjerima uspješnih žena iz svih oblasti i afirmiše se prevazilaženje tradicionalnih muško-ženskih uloga u društvu.				
6.4.1. Promocija uspješnih žena u kulturi STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MKU, institucije kulture na lokalnom nivou u saradnji sa MLJMP, organizacijama civilnog društva, Javnim servisom i ostalim medijima	Kontinuirano tokom 2017 – 2018. god.	- Broj programa. - Broj predstavljenih uspješnih žena.	Opština Bijelo Polje Animirana javnost i ženske NVO za predlaganje većeg broja žena za Trećejanuarsku nagradu. Nastavljena kontinuirana saradnja sa međunarodnom organizacijom “Art of living” vezano za unapređenje psiho-fizičkog zdravlja žena i predstavnica žena iz RE populacije iz MZ Njegnjevo. U saradnji sa upravom škole, održane trodnevne radionice joge za žene iz MZ Njegnjevo i predstavnice romske populacije, potpuno besplatno. Prisustvovalo 10 žena. Opština Petnjica U toku kulturnog Bihorskog ljeta 2017 godine akcenat je stavljen na promociju žena umjetnica. Učestvovala su brojne književnice, likovne umjetnice itd. Opština Pljevlja Podržana je organizacija izložbe “Pljevaljske žene, nekad i sad” Opština Žabljak Preko Manifestacije „Dani planinskog cvijeća“ koja se održava svake godine u mjesecu julu, a koju organizuje Opština Žabljak unazad skoro trideset godina, žene koje se bave poljoprivredom i zanatima imaju priliku

				da predstave svoje proizvode. U okviru Manifestacije za učesnice su obezbijedene i simbolične novčane nagrade. Takođe, u okviru Manifestacije „Zdrava hrana“ koju organizuje Centar za kulturu žene imaju priliku da prezentuju svoje proizvode, što je slučaj i sa osmomartovskom izložbom domaće radinosti i rukotvorina koju organizuje NP „Durmitor“. Promocija se vrši preko gore pomenutih manifestacija, koje su medijski praćene.
6.4.2. Publikovanje izvještaja „Sport i rodna ravnopravnost u CG“ STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje	MS u saradnji sa MLJMP	I kvartal 2018. god.	- Publikovan izvještaj. - Pripremljene preporuke za povećanje udijela žena u upravljačkim strukturama sportskih saveza i organizacija.	

7. RAVNOPRAVNOST U PROCESU ODLUČIVANJA U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU

Strateški cilj: Ravnopravno učešće žena i muškaraca na svim nivoima odlučivanja

Aktivnosti	Nosioci aktivnosti u saradnji partnerima	Vremenski okvir	Indikatori	Realizovano:
Cilj 7.1. Postignuta uravnotežena zastupljenost žena i muškaraca u zakonodavnoj vlasti na svim nivoima. <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> - Najmanje 40 % žena poslanica u Skupštini Crne Gore do 2020. godine. - Najmanje 50% parlamentarnih partija usvojilo afirmativne mjere za političko jačanje žena unutar partije. - Najmanje 50% partija realizuje rodno osvijestene kampanje, a programi sadrže mjere za postizanje rodne ravnopravnosti. - Najmanje jedna aktivnost godišnje realizovana kroz zajedničku akciju žena iz parlamentarnih partija. - Najmanje tri ženske organizacije pri partijama imaju samostalni budžet na godišnjem nivou u visini od 10% od ukupnih partijskih budžetskih primanja.				
7.1.1. Unapređenje afirmativne mjere za rodnu ravnopravnost u Zakonu o izboru odbornika i poslanika I usaglasavanje propisane kvote sa zacrtanih 40% u Nacionalnoj strategiji za održivi razvoj kao i dalje unapređenje pratećih mjera u vezi sa pozicijom žena na izbornim	Odbor RR i parlamentarne političke partije u saradnji sa MLJMP, Ombudsmanom i UNDP-em	Tokom 2017. god.	- Amandman Zakona o izboru odbora poslanika sadrži kvotu 40% i unaprijeđene prateće mjere. Podnešeno nekoliko amandmana Radnoj grupi u	Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore , na sjednici održanoj 10. novembra 2017. godine, razmotrio je Zaključna zapažanja i preporuke CEDAW Komiteta Ujedinjenih nacija, povodom odbane Drugog periodičnog izvještaja Crne Gore o sprovođenju Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW Konvencija). Nakon rasprave, Odbor je ocijenio potrebnim da upozna Radnu grupu za implementaciju preporuka OEBS/ODIHR sa sadržinom datih preporuka u paragrafima 28 i 29, koje se odnose na učešće žena u političkom i javnom životu. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP U okviru aktuelnog projekta IPA 2014 "Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti", koji realizuju Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori, a uz finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, osnovana je Ženska politička mreža, koju čine predstavnice 14 pozicionih i opozicionih partija u Crnoj Gori, a koja je

listama, zatim mjeri zamjene žene ženom i konacno mjere sankcije.			Skupštini Crne Gore za sprovođenje preporuka ODHIRA nakon parlamentarnih izbora 2016	imala nekoliko značajnih rezultata na planu veće političke participacije žena. Na sastanku članica Ženske političke mreže , u novembru 2017. zaključeno je da se preduzmu neophodne izmjene izbornog zakonodavstva u cilju unaprijeđenja rodne ravnopravnosti u odnosu na važeće. S tim u vezi, upućeni su predlozi amandmana Radnoj grupi za sprovođenje preporuka ODIHR-a nakon parlamentarnih izbora 2016. u Skupštini CG, kojima se traži da se izvrši izmjena Zakona o izboru odbornika i poslanika Crne Gore, na način da se na izbornoj listi, manje zastupljeni pol nađe među svaka 3 kandidata, a ne kao sada 4, kao i da na izbornoj listi bude najmanje 40% kandidata manje zastupljenog pola. Zatim, da se u Zakonu o finansiranju političkih partija obezbijedi finansiranje ženskih organizacija u političkim partijama, i Zakonu o političkim partijama uredi način formiranja, rada i finansiranja ženskih orgnaizacija u političkim partijama i obaveza obezbjeđivanja mehanizama za ostvarivanje rodno balansirane zastupljenosti.
7.1.2. Organizovati obuku za trenerice za oblast rodne ravnopravnosti u političkim partijama	MLJMP, UNDP u saradnji sa parlamentarnim političkim partijama, ženskim grupama pri političkim partijama	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Trening za trenere realizovan kroz najmanje 10 trenerica. - Najmanje 10 trenerica iz parlamentarnih politickih partija sertifikovano za trenerice za rodnu ravnopravnost u političkim partijama.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP - U okviru aktuelnog projekta IPA 2014 “Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti”, koji realizuju Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori, a uz finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, u djelu političkog učešća žena, u 2017. urađeno je sledeće: Sertifikovana nova generacija trenerica (16 trenerica); 8 parlamentarnih partija-koalicija (ženskih partijskih organizacija) prošlo obuke (221 učesnica); 4

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano			16 trenerica dobilo sertifikate www.gendermontenegro.com www.mmp.gov.me	političke partije integrisale rodne politike u izborne programe i kampanje; 18 partija ima ženske grupe (2010. godine imala ju je samo jedna partija); Žene u glavnim odborima partija u prosjeku učestvuju sa 30%, dok je 2010. god taj procenat bio 14; Edukativni program realizovan u 20 opština (213 učesnica); Podignuta vidljivost žena u politici/ 6 trenerica na izbornim listama i kandidatkinje za poslanice; Osnovana ženska politička mreža, koju čine predstavnice 14 pozicionih i opozicionih partija u Crnoj Gori. U zgradi UNDP, 26.maja 2017. uručeni su sertifikati trenericama. Događaju su prisutvovali predsjednik Skupštine Crne Gore, ministar za ljudska i manjinska prava, šefica UN sistema u Crnoj Gori i šefica sektora za politiku, ervopske integracije i trgovinu u Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori. ¹⁷
7.1.3. Organizovati edukacije o rodno osvijestanim politikama za poslanice i odbornice STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano Veza sa mjerom	Lokalne skupštine opština u Crnoj Gori, političke partije, MLJMP u saradnji sa UNDP-em	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Realizovano najmanje 10 treninga za odbornice i poslanice. - Najmanje 50% odbornica i poslanica uključeno u edukacije. 20 treninga Broj polaznica : 413 članica partija, odbornica, poslanica od čega su prelo 59% odbornice www.gendermontenegro.com	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP - U okviru aktuelnog projekta IPA 2014 “Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti”, koji realizuju Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori: edukativni program za predstavnice političkih parija i odbornice realizovan je u 20 opština ili 87% Programa iprogram su prošle 251 učesnica, od kojih je 59% odbornica u lokalnim parlamentima,. Ukupno je bilo 12 treninga. Poseban edukativni program koji su sprovodile sertifikovane trenerice iz političkih partija obuhvatio 162 učesnice članice parlamentarnih partija-koalicija (ženskih partijskih organizacija). Ukupno je bilo 8 treninga.

¹⁷ na portalu Vijesti u vezi sa saopštenjem o ovom događaju bilo je 386 pregleda.

7.1.2.				Opština Plužine - Prisustvo jednodnevnom treningu o rodnoj ravnopravnosti za odbornice i nositeljke javnih funkcija svih opština u Crnoj Gori sproveden od strane MLJMP i UNDP.
7.1.4. Analiza rodne senzitivnosti parlamentarnih političkih partija STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MLJMP, UNDP u saradnji sa parlamentarnim političkim partijama, ženskim grupama pri političkim partijama	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Publikovana najmanje dva izvjestaja o rodnom ogledali partija. - Analiza obuhvatila najmanje 80% parlamentarnih političkih partija. www.gendermonengro.com	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP U okviru aktuelnog projekta IPA 2014 “Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“, koji realizuju Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori, a uz finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, pripremljena je analiza „Rodno ogledalo političkih partija“ koja je poslužila kao platforma za realizaciju aktivnosti iz ovog projekta u djelu političke participacije. Analizu uradio Vlado Dedović.
7.1.5. Organizovanje konsultacija i koordinacionih sastanaka za uspostavljanje intenzivne medjupartijske saradnje žena i formiranje ženske političke mreže	MLJMP, UNDP u saradnji sa parlamentarnim političkim partijama, ženskim grupama pri političkim partijama	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Održano najmanje dva sastanka godišnje predstavnicama ženskih političkih organizacija. - Pokrenute najmanje dvije zajednicke političke inicijative žena iz parlamentarnih političkih partija Osnovana Ženska politička mreža - ŽPM 4 sastanka 4 inicijative	Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore , na sjednici održanoj 10. novembra 2017. godine, razmotrio je Zaključna zapažanja i preporuke CEDAW Komiteta Ujedinjenih nacija, povodom odbane Drugog periodičnog izvještaja Crne Gore o sprovođenju Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW Konvencija). Nakon rasprave, Odbor je ocijenio potrebnim da upozna Radnu grupu za implementaciju preporuka OEBS/ODIHR sa sadržinom datih preporuka u paragrafima 28 i 29, koje se odnose na učešće žena u političkom i javnom životu. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP U okviru aktuelnog projekta IPA 2014 “Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti“, koji realizuju Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori, a uz

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano				finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, osnovana je Ženska politička mreža, koju čine predstavnice 14 pozicionih i opozicionih partija u Crnoj Gori, a koja je imala nekoliko značajnih rezultata na planu veće političke participacije žena i koja je već imala tri značajna rezultata: Usvajanje amandmana Krivičnog zakona koji se tiče usklađenosti definicije silovanja sa Istanbulskom konvencijom; Konferencija za medije povodom predstavljanja Zaključka o neophodnim izmjenama crnogorskog zakonodavstva u cilju unapređenja političke participacije žena u Crnoj Gori i sastanak sa radnom grupom za primjenu preporuka OEBS/ODIHRa za izmjenu izbornog zakonodavstva; Konferencija za medije na kojoj su predstavile zahtjev za posebnim sredstvima za žensko preduzetništvo u okviru javne rasprave za budžete u lokalnim samoupravama. Dobijena podrška od 7 političkih partija za predložene izmjene izbornog zakonodavstva, a 6 opština (Podgorica, Budva, Bar, Danilovgrad, Kolašin, Herceg Novi) opredijelila posebna sredstva za žensko preduzetništvo u budžetima za 2018 u ukupnom iznosu od 120,000 EUR na inicijativu ŽPM.
7.1.6. Organizovati nacionalne i regionalne konferencije o potrebi unapređenja većeg učešća žena u političkom i javnom životu	MLJMP, UNDP u saradnji sa Odborom RR, parlamentarnim političkim partijama, ženskim grupama pri političkim partijama	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Održano najmanje dva sastanka godišnje predstavnica ženskih političkih organizacija. - Pokrenute najmanje dvije zajedničke političke inicijative žena iz parlamentarnih političkih partija.	Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore Šesto zasijedanje Ženskog parlamenta bilo je posvećeno realizaciji aktivnosti o potrebi većeg uključivanja žena u javni i politički život žena. U radu sjednice, učestvovali su i predstavnici/e parlamentarnih i vladinih mehanizama za pitanja rodne ravnopravnosti iz regiona – Hrvatske, Srbije, Republike Kosova i predstavnice romskih nevladinih organizacija iz Crne Gore, Srbije i Bosne i Hercegovine. M

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano Veza sa mjerom 7.1.5.			4 sastanka ŽPM (Ženska politička mreža) 4 inicijative	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i UNDP- U okviru aktuelnog projekta IPA 2014 “Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti”, koji realizuju Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori, a uz finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, osnovana je Ženska politička mreža, koju čine predstavnice 14 pozicionih i opozicionih partija u Crnoj Gori (BS, DEMOS, DPS, DUA, FORCA, LP, NOVA, POZITIVNA, DNP,PZP, SD, SDP, SNP i URA,) a koja je inicirala uvođenje nekoliko zakonodavnih mjera u cilju veće političke participacije žena i ženskog preduzetništva.. NVO „Sigurna ženska kuća“ je u hotelu Podgorica, u saradnji sa Beogradskim fondom za političku izuzetnost (BFPE) organizovala radni doručak, koji je imao za cilj da pokrene debatu o aktivnoj ulozi žene u politici, ali i svim aspektima društvenog života s posebnim akcentom na zapošljavanje i socio-ekonomski položaj žene u crnogorskoj svakodnevnici. Zaključke sa radnog doručka možete naći ovdje http://szk.org.me/2017/12/25/radni-dorucak-zene-zapadnog-balkana-za-nove-politike/
7.1.7. Pokretati i podsticati aktivnosti koje doprinose participativnoj demokratiji i koje uključuju žene manjinskih i ranjivih kategorija stanovništva (Romkinje, invalidkinje i sl.)	MLJMP u saradnji sa Odborom RR, parlamentarnim političkim partijama, ženskim grupama pri političkim partijama	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Pokrenute najmanje dvije inicijative godišnje sa predstavnicama ženskih političkih organizacija Sprovedene najmanje dvije inicijative	Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore organizovao je Šesto zasjedanje Ženskog parlamenta 7. aprila 2017.godine u cilju promovisanja ženskih ljudskih prava u Crnoj Gori i obilježavanja Međunarodnog dana Roma, a posvećeno realizaciji aktivnosti o potrebi većeg uključivanja žena u javni i politički život, kao i uključivanja mladih pripadnica nacionalnih manjina i Romkinja kako bi se osnažile za bavljenje politikom, što je i prepoznato u Akcionom planu za poglavlje 23 koji je usvojila Vlada Crne Gore. U radu sjednice, između ostalih, učestvovali su i predstavnici/e parlamentarnih i vladinih mehanizama za

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano			pitanja rodne ravnopravnosti iz regiona – Hrvatske, Srbije, Republike Kosova i predstavnice romskih nevladinih organizacija iz Crne Gore, Srbije i Bosne i Hercegovine. Za učesnike/ce Šestog zasijedanja “Ženskog parlamenta”, u saradnji sa Kancelarijom UNDP-a u Crnoj Gori, prikazani su kratki filmovi iz multimedijalne predstave “Politička istorija žena u Crnoj Gori” autorke Nataše Nelević. Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, 10.oktobra 2017.godin, održao je sastanak sa predstavnicima relevantnih institucija iz Republike Srbije, CARE International Balkans-a iz Bosne i Hercegovine, Romskog ženskog centra “Bibija, Beograd i Centra za romske inicijative, na kome su razmijenjena iskustva na sprječavanju dječjih, ugovorenih brakova u zajednici Roma i Egipćana. Predsjednica Odbora je, između ostalog, istakla da Odbor u svom radu nastoji da afirmiše politiku antidiskriminacije, kao i aktivnosti koje daju podsticaj unaprjeđenju ukupnog položaja romske i egipćanske zajednice, poštovanju ljudskih prava i sloboda i posebno sticanju uslova za bolji položaj i zaštitu djece i žena u romskoj i egipćanskoj populaciji. Takođe, naglasila je da i dalje treba ulagati napor u podizanju svijesti o zabrani prisilnih i dječjih brakova, jer ugovoreni brakovi predstavljaju nasilje, iako se pokušavaju opravdati činjenicom da su dio romske tradicije, kao i da NVO Centar za romske inicijative i druge nevladine organizacije koje se bave ovim pitanjima već duže vrijeme ulažu napor da tu pojavu učine vidljivom i prekinu njeno višedecenijsko postojanje. Istakla je da je u Akcionom planu za primjenu Rezolucije 1325 SB UN “Žene, mir i bezbjednost u Crnoj Gori” (2017-2018) takođe prepoznata aktivnost na suzbijanju dječjih prisilnih ugovorenih brakova. Studijska posjeta predstavnika/ca Romskog ženskog centra “Nibija” i relevantnih institucija iz Republike Srbije i CARE International Balkans-a iz Bosne i Hercegovine dio je
---	--	--	--

				projekta “Za aktivnu inkluziju i prava Romkinja na Zapadnom Balkanu II –FAIR II” koji se implementira na teritoriji Bosne i Hercegovine, Republike Srbije i Crne Gore, uz podršku Austrian Development Cooperation (ADC). Ministarstvo za ljudska i manjinska prava organizovalo je u Podgorici radionicu na temu: “Osnaživanje pripadnika/ca nacionalnih manjina prvenstveno Roma i Romkinja za bavljenje politikom”. Prava pripadnika/ca romske populacije još uvijek nisu na zadovoljavajućem nivou, te da je potrebno dodatno osnažiti ovu oblast. Ministarstvo sprovodi aktivnosti u cilju pune integracije manjina u društveni život, uz dalje očuvanje i razvijanje njihove nacionalne i kulturne posebnosti, te unaprijeđenja njihovih zakonskih prava i sloboda. Crna Gora je prepoznala izazove sa kojima se suočavaju pripadnici/e romske i egipćanske zajednice i aktivno radi na poboljšanju njihovog društvenog i ekonomskog položaja. Radionica je održana 16.11. 2017. u Podgorici.
7.1.8. Praćenje realizacije Akcionog plana za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore STATUS IMPLEMENTACIJE:	Odbor RR, parlamentarne političke partije u saradnji sa MLJMP, Ombudsmanom i UNDP - em	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Najmanje 50% aktivnosti zacrtanih na godisnjem nivou realizovano. Indikatori su sadržani u tabeli opisa realizacije	Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore u saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, uz podršku Kancelarije za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), organizovao je dvodnevnu radionicu na temu „Uvođenje rodnog aspekta u zakonodavstvo – Skupština Crne Gore“, u cilju realizacije jedne od mjera iz Plana aktivnosti za rodno osjetljivu Skupštinu Crne Gore, septembar 2016 – septembar 2018. koja predviđa izgradnju kapaciteta i procedura za realizaciju procjena rodnog uticaja u fazama kreiranja i usvajanja zakona, politika i drugih akata.

Realizuje se kontinuirano				Učesnicima radionice predstavljena je publikacija „Zakoni za žene i za muškarce: Praktični vodič za rodno-senzitivno zakonodavstvo“, kao dodatni materijal i podrška radu parlamentarnih odbora na ovim pitanjima. Radionica je održana 30. i 31. oktobra u Podgorici. U radu dvodnevne radionice učestvovali su poslanici, sekretari/ke skupštinskih odbora i savjetnici/e u sekretarijatima odbora, načelnica Odjeljenja za za rodnu ravnopravnost u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore. Odbor u kontinuitetu radi na primjeni Plana aktivnosti za rodno odgovornu Skupštinu Crne Gore, septembar 2016-septembar 2018. Između ostalog, realizovne su aktivnosti - vidljivije uključivanje muškaraca lidera kao zagovarača rodne ravnopravnosti; balansirana zastupljenost u delegacijama Skupštine na međunarodnom planu; sastanci sa regionalnim mehanizmima za rodnu ravnopravnost; sjednice Ženskog parlamenta dva puta godišnje.
7.1.9. Publikovati rezultate obrade statističkih podataka o zastupljenosti žena i muškaraca u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti na državnom i lokalnom nivou, kao i na mjestima odlučivanja koja imenuje Vlada	MLJMP u saradnji sa ministarstvima i državnim organima, organima lokalne samouprave	Jednom godišnje	- Izrađen i predstavljen javnosti godišnji izvještaj sa preporukama.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava će nakon sprovedenih lokalnih izbora u 2018, sačiniti sveobuhvatnu Informaciju o zastupljenosti žena u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti na nacionalnom i lokalnom nivou. Takođe ovi podaci će biti objavljeni u publikaciji „Žene i muškarci“ u 2018, koju pripremaju MONSTAT i Ministarstvo zajedno. Generalni sekretarijat Predsjednika Crne Gore Od ukupno 20 zaposlenih u Generalnom sekretarijatu Predsjednika Crne Gore, 11 su žene, što u procentu iznosi 55% u ukupnom broju zaposlenih. Tri žene obavljaju sljedeće funkcije: 2 savjetnice Predsjednika Crne Gore (savjetnica za ljudska i manjinska

STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje				prava i savjetnica za odnose sa javnošću) i 1 pomoćnica Generalnog sekretara Predsjednika Crne Gore. Ministarstvo unutrašnjih poslova Zakonodavnim i institucionalnim okvirom su stvoreni uslovi za punu rodnu ravnopravnost, kako u MUP-u tako i u Upravi policije, ali činjenično stanje je drugačije. Osim što je u MUP-u zaposleno više žena nego muškaraca, 63% one su u velikom broju zastupljene na rukovodećim radnim mjestima, dok je u Upravi policije, od ukupnog broja zaposlenih, samo 10% žena, a na rukovodećim radnim mjestima ih ima vrlo malo i to na nižim nivoima. Opština Petnjica U novom lokalnom parlamentu od ukupno 31 odbornika/ca, 8 su žene. Od ukupno 32 osobe zapošljene u lokalnoj samoupravi, 8 su žene. Opština Pljevlja Prikupljeni su statistički podaci, ali nisu objavljeni.
Cilj 7.2. Implementacija Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti UN – Žene, mir i bezbjednost Indikator (pokazatelj) efekta: Načela Rezolucije integrisana u rad sektora bezbjednosti u Crnoj Gori.				
7.2.1. Izrada Akcionog plana za implementacije R 1325 SBUN STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizovano	MOD, VCG u saradnji sa MLJMP, MUP, MVP, MF, MKU, Kancelarijom za borbu protiv trgovine ljudima, NATO, UNDP, OEBS, organizacijama civilnog društva	2017. godina	- Usvojen Akcioni plan za implementacije R1325 SBUN. Vlada usvojila Akcioni plan za implementaciju R1325 S BUN u februaru 2017.	Ministarstvo odbrane Rješenjem ministra odbrane formirana je Međuresorska radna grupa, koja je pripremila tekst Predloga akcionog plana za primjenu Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – Žene, mir i bezbjednost u Crnoj Gori (2017-2018), koji definiše mjere i aktivnosti na integrisanju pitanja rodne ravnopravnosti u procese reforme sektora odbrane i na svim nivoima na kojima se donose odluke, kreira i sprovodi politika. Vlada Crne Gore je, na sjednici od 23.februara 2017.godine, donijela Akcioni plan za

				primjenu Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija – Žene, mir i bezbjednost u Crnoj Gori (2017-2018). Ministarstvo unutrašnjih poslova U Ministarstvu unutrašnjih poslova i Upravi policije se, u cilju obezbjeđivanja ravnopravnog učešća žena i muškaraca i njihovog korišćenja ličnih znanja i sposobnosti u skladu sa propisima, međunarodnim aktima i mjerama za eliminisanje diskriminacije po osnovu pola, realizuju kontinuirano sve mjere utvrđene zakonskim i drugim aktima (opšte: mjere iz zakonskih akata, deklaracija, rezolucija i sl. i posebne: pozitivne, podsticajne i programske). Predstavnici sva četiri sektora u Upravi policije, koji su zaduženi za pitanja koja se odnose na rodnu ravnopravnost u organizacionim cjelinama koje predstavljaju, zajedno sa koordinatorkom za rodnu ravnopravnost, aktivno učestvuju u svim događajima koji se odnose na predmetnu temu, preduzimaju aktivnosti i realizuju mjere za postizanje rodne ravnopravnosti i usavršavaju se u predmetnoj oblasti. Mjere iz strateškog dokumenta, nacionalnog Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, za koje je kao nosilac aktivnosti označeno Ministarstvo unutrašnjih poslova, odnosno Uprava policije, realizuju nadležni službenici, o čemu je sačinjen izvještaj koji je dostavljen Ministarstvu za ljudska i manjinska prava. Za realizaciju aktivnosti za koje su zaduženi drugi državni organi, a MUP i Uprava policije označeni kao parneri, pružena je neophodna podrška, kada je zatražena i ostvarivana je saradnja u cilju realizacije aktivnosti. Vlada Crne Gore je početkom 2017.g. donijela Akcionni plan za primjenu Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija - Žene mir i bezbjednost u Crnoj Gori (2017-2018), u cilju podrške i praćenja sprovođenja ove i srodnih rezolucija na lokalnom, državnom i globalnom
--	--	--	--	---

				nivou. Kao tri ključna područja za primjenu rezolucija UN u ovoj oblasti definisani su: povećanje učešća žena u odlučivanju i mirovnim procesima, zaštita žena u konfliktnim zonama i integracija rodne perspektive i rodnog obrazovanja u mirovne operacije. Mjere definisane ovim planom, za čiju realizaciju je zaduženo Ministarstvo unutrašnjih poslova i Uprava policije su realizovane, o čemu je sačinjen detaljan izvještaj i dostavljen nadležnim organima. Mjere definisane Strategijom razvoja Uprave policije na predmetnu temu su blagovremeno realizovane, o čemu je takođe urađen izvještaj koji je dostavljen nadležnom organu. O realizaciji mjera koje su utvrđene Akcionim planom za primjenu Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti UN-Žene, mir i bezbjednost je krajem 2017.g. sačinjen poseban detaljan izvještaj u kojem su navedene konkretne aktivnosti koje su preduzete u cilju realizacije sledećih mjera: - uspostavljene su "osobe od povjerenja", - uspostavljena je evidencija po polu i rodno razvrstana statistika, - uspostavljena je evidencija o zastupljenosti pripadnica ženskog pola u MUP-u i Upravi policije, njihovom školovanju, usavršavanju i vođenju u karijeri, uključujući i učešće u multinacionalnim operacijama, učešće u misijama i u međunarodnim aktivnostima, - urađen je nacrt Plana učešća žena na rukovodećim radnim mjestima, - integrisana je rodna perspektiva u međunarodne aktivnosti u kojima učestvuje Crna Gora, - organizovane su posjete, zajednički sastanci i konferencije za subjekte bezbjednosti na međunarodnom nivou, razmenjivane su publikacije i rezultati istraživanja, - organizovane su edukacije pripadnika policije o Rezoluciji 1325 Savjeta bezbjednosti UN-Žene, mir i bezbjednost i njoj
--	--	--	--	---

				pratećih rezolucija, sa posebnim akcentom na područja ljudskih prava, međunarodnog humanitarnog prava, rodno uslovljenog nasilja, seksualnog nasilja, trgovine ljudima, - organizovane su edukacije „osoba od povjerenja“, - organizovane su edukacije pripadnika RE populacije o posljedicama ranih ugovorenih brakova (nedozvoljenih brakova), - sprovedene su aktivnosti kojima se promoviše učešće žena na mjestima odlučivanja u sistemu bezbjednosti, kao i o značaju integrisanja rodne perspektive u institucijama sistema bezbjednosti, - promovisane su aktivnosti koje je realizovala policijska službenica koja je učestvovala u mirovnoj misiji, - uspostavljena je regionalna saradnja na primjeni RSB 1325 i njoj pratećih rezolucija, - preduzimane su aktivnosti u cilju podizanja nivoa svijesti o nasilju nad ženama kao društvenom problemu, - uvedena je rodna perspektiva i teme o zabrani diskriminacije po osnovu pola u obuke za upućivanje u mirovne misije, - preduzimane su aktivnosti za podizanje nivoa svijesti javnosti o pojavnim oblicima trgovine ljudima, sa posebnim osvrtom na prosjačenje, rane ugovorene brakove (nedozvoljeni brakovi) i radnu eksploataciju, - realizovano je niz aktivnosti u cilju jačanja stručnih kapaciteta predstavnika institucija o pojavnim oblicima trgovine ljudima, sa posebnim osvrtom na pojave sklapanja nedozvoljenih brakova, prosjačenja i radne eksploatacije, - u saradnji sa vladinim i nevladinim sektorom je rađeno na podizanju nivoa svijesti djece iz grupa sa posebnim rizikom (djeca iz RE populacije i bez roditeljskog staranja) o štetnim posljedicama prosjačenja i sklapanja nedozvoljenog braka, - saradnja, razmjena iskustava i zajednička realizacija projekta vladinog i nevladinog sektora na primjeni RSB 1325 i njoj pratećih rezolucija je postignuta,
--	--	--	--	---

				- saradnja, razmjena iskustava i zajednička realizacija projekta na državnom, međunarodnom i regionalnom nivou na primjeni RSB 1325 i njoj pratećih rezolucija je takođe postignuta, - rađeno je na podizanju nivoa svijesti o konceptu humane bezbjednosti, RSB 1325 i njoj pratećih rezolucija na lokalnom nivou (u javnim ustanovama, mjesnim zajednicama, srednjim školama, na fakultetima), - preduzeto je niz aktivnosti na temu podizanje nivoa svijesti javnosti na lokalnom nivou o mogućnostima školovanja i zapošljavanja u sektoru bezbjednosti. <i>Urađen je nacrt priručnika na temu Rodna ravnopravnost u policiji</i> U cilju realizacije mjera za postizanje rodne ravnopravnosti određeni broj službenika Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije je, u saradnji sa ekspertima OEBS-a (Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju), DCAF-a (ženevski Centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga) i CIDS-a (norveški Centar za integritet u odbrambenom sektoru), preduzeo niz aktivnosti koje su realizovane kroz nekoliko zajedničkih projekata u prethodnom periodu. Tokom implementacije ovih projekata, kao i realizacije aktivnosti koje organizuje Međunarodna policijska asocijacija (IPA) – Sekcija Crna Gora na predmetnu temu, uočeno je da svi zaposleni u Upravi policije nijesu na adekvatan način upoznati sa važećim normama u ovoj oblasti, pa je nastala ideja za izradu priručnika na temu Rodna ravnopravnost u policiji. Priručnik je namijenjen svim policijskim službenicima, kako muškarcima tako i ženama, jer sprovođenje principa rodne ravnopravnosti se ne tiče samo žena. Cilj nam je da svi zaposleni uvide da je rodna ravnopravnost u Upravi policije, kao i u svakom drugom državnom organu, neophodna i
--	--	--	--	---

				nadamo se da ćemo na ovaj način doprinijeti podizanju svijesti policijskih službenika o značaju ove teme. U priručniku je prikazan zakonodavni i institucionalni okvir koji se odnosi na rodnu ravnopravnost, pojašnjeni su osnovni pojmovi vezani za ovu oblast, dat je osvrt na rodno zasnovano nasilje, istaknut je značaj upotrebe rodno osjetljivog jezika, opisano je trenutno stanje u Upravi policije i prikazane su mjere koje Uprava policije preduzima u cilju postizanja rodne ravnopravnosti. U priručniku policijski službenici mogu na jednom mjestu, na jednostavan i praktičan način, da dobiju osnovne informacije o rodnim pitanjima i obavezama koje su utvrđene Zakonom o rodnoj ravnopravnosti i drugim aktima. Tematske cjeline ovog priručnika su sastavni dio obuka koje Ministarstvo unutrašnjih poslova i Uprava za kadrove, u saradnji sa pomenutim inostranim partnerima, organizuju za policijske službenike u svim centrima i odjeljenjima bezbjednosti i regionalnim graničnim centrima Uprave policije, kako bi stekli i proširili svoja znanja i tako doprinijeli da crnogorska policija profesionalno obavlja poslove i bude poštovana od svih građana. <i>Promovisanje većeg učešće žena u policiji</i> Promocija žena u obavljanju policijskih poslova je vršena na nekoliko načina: - U svim centrima i odjeljenjima bezbjednosti, kao i na frekventnim graničnim prelazima su na vidnim mjestima istaknuti plakati na temu žena u policiji, kako bi što veći broj građana imao uvid u poslatu poruku. Na ovim plakatima se nalazi internet stranica na kojoj se mogu dobiti informacije kako postati policijski službenik. - Osmog marta je povećano prisustvo uniformisanih policijskih službenica na vidnim mjestima (patrolna
--	--	--	--	--

				i pozorička djelatnost, granični prelazi i slično). Policijske službenice CB Nikšić su gostovale u televizijskim programima, gdje su promovisale svoj posao. - Prilikom obilježavanja drugog oktobra, dana unutrašnjih poslova, Centar bezbjednosti Nikšić je organizovao „Dan otvorenih vrata“ i pozvao sve zainteresovane građane da posjete ovaj centar. U realizaciji navedene aktivnosti su bile uključene policijske službenice. - U saradnji sa Televizijom Nikšić snimljen je prilog o ženama u policiji. Prilog je snimljen tokom obavljanja pozoričke i patrolne djelatnosti službenika CB Nikšić i emitovan prilikom gostovanja jedne inspektorke i jedne policajke u tv programu, kojom prilikom su promovisale svoj rad sa kolegama i poslove koje obavljaju. - Prilikom akcije dobrovoljnog davanja krvi pozivu su se odazvale i uniformisane pripadnice policije CB Podgorica, što je javnosti prikazano. - U Podgorici je organizovan “dan otvorenih vrata” kojom prilikom je na štandu u centru grada bilo omogućeno građanima da se detaljnije upoznaju sa policijskim poslovima i postupkom upisa na policijsku akademiju i zasnivanja radnog odnosa u policiji, kao i da dobiju ostale informacije od strane policijskog službenika i službenice koji su bili prisutni na mjestu događaja. <i>Upućivanje žena u mirovne misije</i> U maju 2017.g. policijskoj inspektorki, koja je upućena u mirovnu misiju na Kipar u toku 2016.g. je istekao mandat, pa je još jedna policijska inspektorka upućena u istu mirovnu misiju, gdje obavlja poslove patrolnog policajca u Nikoziji. Obavlja poslove koji se odnose na očuvanje integriteta
--	--	--	--	--

				tampon zone pod kontrolom UN-a odnosno patrolira kroz zonu odgovornosti, što zahtijeva komunikaciju i saradnju sa lokalnim stanovništvom, lokalnim policijama, kao i odgovarajućim komponentama UN-a, a sve u cilju smanjenja nedozvoljenih i nezakonitih aktivnosti unutar tampon zone i očuvanja kvaliteta života i bezbjednosti stanovništva koje tamo živi. Pored redovnih radnih zadataka, učestvovala je u sljedećim aktivnostima vezanim za rad misije i na taj način dodatno jačala ugled policije Crne Gore: - svečanost dodjele medalja pripadnicima UN policije (UN Police Medale Parade), - svečanost povodom obilježavanja Saint Andrew's Day u organizaciji vojne komponente UN-a, Royal Scots Dragoon Guards, - svečanost povodom obilježavanja katoličkog Božića (CHRISTMAS CAROL SERVICE). U toku 2017.g. još jedna policijska službenica je sa uspjehom završila obuku za upućivanje u mirovne misije, čime je stekla uslov za upućivanje u neku od narednih mirovnih misija. Na ovaj način crnogorska policija u kontinuitetu osposobljava u upućuje policijske službenice da pružaju doprinos u mirovnim procesima, čime Crna Gora realizuje obaveze iz Rezolucije 1325 Savjeta bezbjednosti UN-Žene, mir i bezbjednost, koje je prihvatila. <i>Saradnja sa drugim organima i organizacijama</i> U cilju postizanja rodne ravnopravnosti, redovno su u toku 2017.g.održavani sastanci, okrugli stolovi, seminari, radionice i sl. u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, Odborom za rodnu ravnopravnost, Upravom za kadrove, Ministarstvom odbrane, međunarodnim organizacijama i nevladinim organizacijama, na kojima predstavnici MUP-a i Uprave policije aktivno učestvuju.
--	--	--	--	--

				<i>Učešće u radnim grupama</i> Prilikom obrazovanja radnih tijela, komisija, delegacija i slično, vodilo se računa o rodno balansiranoj zastupljenosti. Službenici MUP-a i Uprave policije su članovi radnih grupa obrazovanih u MUPu i drugim državnim organima u cilju realizacije mjera za postizanje rodne ravnopravnosti, koje su utvrđene zakonom, akcionim planovima i međunarodnim dokumentima koje je potpisala Crna Gora. <i>Primjena Zakona o rodnoj ravnopravnosti</i> - Upotreba rodno senzitivnog jezika, kao opšta mjera utvrđena Zakonom o rodnoj ravnopravnosti je obavezujuća za sve organizacione cjeline u MUP-u i Upravi policije. U aktima o zasnivanju radnog odnosa i drugim aktima kojima se odlučuje o pravima i obavezama zaposlenih, nazivi radnog mjesta izražavaju se u prirodnom rodu (muškom ili ženskom) lica na koja se ovi akti odnose. - Rukovodioci organizacionih cjelina su obavezani da statističke podatke i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u MUP-u i Upravi policije iskazuju po polnoj pripadnosti. - Koordinatorica za rodnu ravnopravnost u kontinuitetu obavlja svoje zadatke. - Utvrđene su posebne mjere za postizanje rodne ravnopravnosti. - U 2017.g. je napravljen plan obuka zaposlenih na temu "Rodna ravnopravnost u policiji" i započeto je sa realizacijom ovih obuka u svim centrima i odjeljenjima bezbjednosti, kao i u regionalnim graničnim centrima. Poseban akcenat je dat ovim obukama iz razloga što je njihovo organizovanje zakonska obaveza državnih organa i posebna mjera definisana pomenutim nacionalnim planovima, kao i Strategijom razvoja Uprave policije. Osim
--	--	--	--	---

				navedenog obuke su organizovane u cilju: povećanja svijesti zaposlenih o značaju rodne ravnopravnosti i ulozi policijskih službenika u postizanju rodne ravnopravnosti, upoznavanja zaposlenih sa obavezama Uprave policije na predmetnu temu, prezentovanja zakonodavnog i institucionalnog okvira koji se odnosi na rodnu ravnopravnost i međunarodnim dokumentima koje je Crna Gora potpisala u ovoj oblasti i obavezama koje je preuzela, trenutnim stanjem po pitanju rodne ravnopravnosti u Upravi policije i aktivnostima koje su preduzete u cilju postizanja rodne ravnopravnosti. Imajući u vidu specifičnost policijskih poslova, izrađen je poseban program obuke, namijenjen prvenstveno policijskim službenicima. Program je urađen od strane DICAFA, u saradnji sa OEBS-om, po kojem je određen broj službenika MUP-a i Uprave policije obučeni za predavače na predmetnu temu, o čemu su im zdati sertifikati. Predavači su u toku 2017.g., u saradnji sa Upravom za kadrove organizovali 45 obuka koje je pohađalo 574 službenika ekspertsko - rukovodnog kadra.
7.2.2. Organizovati edukaciju svih nivoa Vojske o R1325 SBUN i njoj pratećih rezolucija STATUS IMPLEMENTACIJE:	MOD, VCG u saradnji sa MLJMP, NATO, UNDP, OEBS, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Obučeno 50 pripadnika/ca Vojske. 80 pripadnika/ca	Ministarstvo odbrane U Instrukciji za obuku VCG, od 2013.g., kao poseban modul uvedena je obuka iz oblasti rodne ravnopravnosti i RSBUN 1325 za sve pripadnike/ce Vojske. U 2017.godini obuku o Rezoluciji 1325 SBUN i njoj pratećih rezolucija završilo je 80 pripadnika/ca VCG.

Realizuje se kontinuirano				
7.2.3. Imenovanje i obuka rodnih savjetnika/ca na strateškom i taktičkom nivou u Vojsci STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MOD, VCG u saradnji sa NATO, UNDP, OEBS,	2017 – 2018. god.	- Imenovanje rodnih savjetnika/ca. - Broj obuka. Indikator je sadržan u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo odbrane Uz pomoć i podršku NATO i partnerskih zemalja u Nordijskom centru za rod u vojnim operacijama u Švedskoj, kapetanica Sanja Pejović uspješno je završila obuku za rodnog savjetnika na strateškom nivou i imenovana je u VCG za rodnog savjetnika na strateškom nivou. Odgovorana je za razvoj, implementaciju i integraciju visokih standarda iz oblasti rodne perspektive u Vojsci i ima savjetodavnu ulogu, da prati, vrši rodne analize i predlaže aktivnosti i mjere za unapređenje ove oblasti na različitim nivoima u Vojsci.
7.2.4. Edukacija pripadnika/ca Vojske o rodno zasnovanom nasilju i primjeni antidiskriminacionih zakona Crne Gore STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MOD, VCG u saradnji sa MLJMP, NATO, UNDP, OEBS, organizacijama civilnog društva	2017 – 2018. god.	- Obučen komadni kadar Vojske. Indikator je sadržan u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo odbrane Ministarstvo odbrane u saradnji sa Vojskom Crne Gore, kontinuirano organizuje edukacije pripadnika/ca VCG o rodnoj ravnopravnosti i R 1325 SBUN, s akcentom na teme koje se odnose na rodno zasnovano nasilje i na zaštitu od diskriminacije po osnovu pola, s posebnim osvrtom na opšti normativni okvir Crne Gore u ovoj oblasti. U 2017.godini, obukama je obuhvaćeno 20 komandira i komadanata jedinica Vojske i 80 pripadnika/ica VCG (iz Mornarice, Pješadijskog bataljona, Vazduhoplovstva, Čete veze i Počasne garde.

7.2.5. Uspostaviti bazu podataka o zastupljenosti žena i muškaraca u Vojsci (uspostaviti mrežu žena u Ministarstvu odbrane i Vojsci Crne Gore) STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MOD, VCG u saradnji sa NATO, UNDP, OEBS, organizacijama civilnog društva	2017-2018. god.	- Uspostavljena baza - Realizovano umrežavanje.	Ministarstvo odbrane U Ministarstvu odbrane i Vojsci Crne Gore uspostavljene su baze podataka o svim zaposlenima (KAIS – kadrovski informacioni sistem za profesionalna vojna lica i civilna lica u službi, odnosno radu u Vojsci Crne Gore i KIS – kadrovski informacioni sistem za administraciju i registraciju svih zakonom propisanih informacija o zaposlenim državnim službenicima i namještenicima u Ministarstvu odbrane). U Ministarstvu odbrane, na dan 31.12.2017.godine, ima 43,42% zaposlenih žena, od čega 98 žena državnih službenika i jedna žena podoficir. Tri žene su vojno-diplomatski predstavnici u Misiji Crne Gore pri NATO. U Ministarstvu odbrane ima, iz kategorije visoko-rukovodnog kadra, dvije žene-sekretarka ministarstva i generalna direktorica Direktorata za materijalne resurse, a iz kategorije ekspertske - rukovodnog kadra sedam žena. U Vojsci Crne Gore, na dan 31.12.2017.godine, ima 9,69% zaposlenih žena, od toga su 37 žena profesionalni vojnici po ugovoru, 19 žena su podoficiri, 13 žena su oficiri i 103 žene su civilna lica. Na inostranim vojnim akademijama školuju se sedam žena kadetkinja. Do sada je šest žena učestvovalo u mirovnoj misiji u Avganistanu, od kojih je jedna podoficirka učestvovala u dva kontigenta. Na nivou sistema odbrane ima 13,50% žena.
---	---	------------------------	--	---

8. INSTITUCIONALNI MEHANIZMI ZA PRIMJENU POLITIKA RODNE RAVNOPRAVNOSTI I MEĐUNARODNA SARADNJA

Strateški cilj: Stvaranje održivih mehanizama na nacionalnom i lokalnom nivou za postizanje rodne ravnopravnosti

Aktivnosti	Nosioci aktivnosti u saradnji partnerima	Vremenski okvir	Indikatori	Realizovano:
Cilj 8.1. Jačanje mehanizama za primjenu rodne ravnopravnosti na nacionalnom nivou i unapređenje njihovog koordiniranog djelovanja i izvještavanja. <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> - Postoji održiv mehanizam na nacionalnom nivou za primjenu politike rodne ravnopravnosti, obučen kadar, sredstva za rad i redovna komunikacija između svih relevantnih aktera. - Upostavljen index rodne ravnopravnosti i prate se ostali važni UN indikatori u ovoj oblasti.				
8.1.1. Unapređenje rada Savjeta za rodnu ravnopravnost i njegovih odbora STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano	MLJMP, Savjet za RR i njegovi odbori u saradnji sa ministarstvima i organima uprave	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Pripremljeni i usvojeni godišnji Planovi rada Savjeta. - Pripremljeni i objavljeni godišnji izvještaji o radu Savjeta. - Broj organizovanih sastanaka Savjeta. 1 sjednica Savjeta bila je zakazana u martu 2017. ali zbog	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Nacionalni Savjet za rodnu ravnopravnost uspostavljen je 24. oktobra 2016. godine i predstavlja jedan od institucionalnih mehanizama za postizanje rodne ravnopravnosti. Kao stručno-savjetodavno tijelo, formirano je radi razmatranja pitanja sprovođenja politike rodne ravnopravnosti na nacionalnom i lokalnom nivou. Rad Savjeta odnosi se i na razmatranje i primjenu propisa koji se odnose na rodnu ravnopravnost i vrednovanje tih propisa na položaj žena i muškarca. Predsjedavajući Savjetom je Ministar za ljudska i manjinska prava. Za razmatranje pitanja u pojedinim oblastima od značaja za rodnu ravnopravnost u okviru Savjeta formirana su savjetodavna tijela, njih osam, koja detaljnije prate ostvarivanje i unaprijeđivanje politike jednakih mogućnosti u okviru svojih oblasti, te postoje imenovani predsjednici/e pomenutih savjetodavnih tijela, odnosno odbora. Odbori su sljedeći: - Odbor za veće učešće žena u političkoj participaciji, - Odbor za ekonomsko osnaživanje i položaja žena na tržištu rada, - Odbor za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama, - Odbor za zdravstvenu i socijalnu zaštitu žena, - Odbor za nauku, kulturu, obrazovanje i sport,

			nedostatka kvoruma nije održana	- Odbor za održivi i ruralni razvoj, - Odbor za međunarodnu saradnju i - Odbor za saradnju sa lokalnim samoupravama. Savjet je brojio ukupno 21 člana/icu. U sastavu Savjeta su, osim predstavnika/ca relevantnih institucija i 4 predstavnika/ce NVO. Nakon izbora 2016. godine, došlo je do personalnih izmjena kod predstavnika Ministarstva kulture i Ministarstva rada i socijalnog staranja, a kako je jedan od zaključaka sa I sjednice da se proširi sastav Savjeta članovima Ministarstva održivog razvoja i turizma, Ministarstva ekonomije i Ministarstva finansija, to sadašnji sastav Savjeta čine i predstavnici pomenuta tri ministarstva, kao i predstavnica Ministarstva javne uprave. Izmjene i dopune su izvršene Rješenjem br. 05 - 023 - 557/16 – 23 od 21. februara 2018. godine. Ukupan broj članova Savjeta je trenutno 25 člana/ice. Sjednica Savjeta je organizovana 27. februara 2018. godine.
8.1.2. Rad Komisije za praćenje implementacije PAPRR-a STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje	MLJMP, Komisija za PAPRR u saradnji sa ministarstvima i organima uprave	2017 – 2018. god.	- Broj organizovanih sastanaka.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Sa istekom prethodnog PAPRR-a 2013-2017, istekao je i mandat prethodnoj Komisiji. S obzirom da je novi dokument usvojen u martu 2017. godine, te da je bilo neophodno imenovati novu Komisiju za praćenje implementacije PAPRR-a 2017-2021, zahtjevi su upućeni institucijama nadležnim za njegovo sprovođenje da delegiraju predstavnika/cu za članstvo u navedenom tijelu. Komisija je formirana Rješenjem br. 01-023-1154/17-19 od 19. decembra 2017. godine. Prva sjednica Komisije održana je u martu 2018. godine.
8.1.3. Organizovanje redovnih sastanaka sa koordinatorima/kam a za pitanja rodne ravnopravnosti u državnim organima i Komisijom za PAPRR	MLJMP u saradnji sa koordinatorima za RR u ministarstvima i organima uprave, Komisijom za PAPRR	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Organizovano minimum 2 sastanka sa koordinatorima-kama i 2 sastanka Komisije za PAPRR godišnje. -Broj učesnika/ca. -Izvještaji sa sastanaka.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava – Pored tri institucionalna mehanizma za postizanje rodne ravnopravnosti: Odbora za ravnopravnost polova Skupštine Republike Crne Gore, Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti pri Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i Zaštitnik/ca ljudskih prava i sloboda Crne Gore, pitanjem rodne ravnopravnosti bave se i koordinatori-koordinatorke za rodnu ravnopravnost, koji su imenovani u državnim institucijama (106), u medijima (13) i u 21 opštini. Ministarstvo redovno održava komunikaciju sa kontakt osobama, kojima se dostavljaju obrasci za izvještavanje, pozivi za učešće na događjima koje organizuju Ministarstvo

STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano			2 sastanka	i međunarodne organizacije i redovno ih obavještava o svim aktuelnim dešavanjima iz oblasti rodne ravnopravnosti. U prošloj godini, u cilju pripreme Delegacije Crne Gore za prezentaciju Drugog periodičnog izvještaja za sprovođenje CEDAW preporuka održana su dva pripremna sastanka sa kordinatorima iz određenih relevantnih institucija. 2)U martu 2017. održana je posljednja sjednica Komisije za sprovođenje PAPRRa 2013/2017 u tom sazivu i koja je razmatrala prijedlog novog Plana aktivnosti za period 2017/2021 sa pratećim Programom sprovođenja. U septembru 2017. Ministarstvo je svim kontakt osobama proslijedilo preporuke CEDAW komiteta iz JULA 2017.
8.1.4. Organizovanje obuka koordinatora/ki za pitanja rodne ravnopravnosti u državnim organima. STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano	UZZ i nadležni organi na lokalnom nivou u saradnji sa MLJMP	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj organizovanih obuka. - Broj učesnika/ca.	Uprava za kadrove U 2017. godini nisu realizovane obuke za ovu ciljnu grupu. U 2018. godini će se realizovati 1 obuka. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Uprava za kadrove su planirali realizaciju obuka za kontakt osobe za rodnu ravnopravnost u 2018.
8.1.5. Upostavljen index rodne ravnopravnosti STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano	MLJMP, UNDP u saradnji sa MONSTAT	2017. god.	- Uspostavljen index. - Redovno se izvještava.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Crne Gore je u saradnji sa Koordinacionim tijelom za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, Timom za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije i Regionalnom školom za javnu upravu (ReSPA) organizovalo regionalnu konferenciju na temu „Mjerenje rodne ravnopravnosti na Zapadnom Balkanu“, 01. decembra 2017. godine u Danilovgradu. Konferencija je kao ciljnu grupu imala javne službenike i službenice iz relevantnih vladinih institucija, kao i predstavnike i predstavnice parlamentarnih odbora, kancelarija ombudsmana, nacionalnih statističkih zavoda i civilnog društva koji se bave pitanjima rodne ravnopravnosti u zemljama Zapadnog Balkana. Broj učesnika: 50.
Cilj 8.2. Osnovani novi i osnaženi postojeći mehanizmi za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou				

Indikator (pokazatelj) efekta: Postoje održivi mehanizmi za primjenu politike rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou, obučeni kadar, sredstva za rad i redovna komunikacija između svih relevantnih aktera.				
8.2.1. Pružanje kontinuirane podrške opštinama u izradi i sprovođenju lokalnih akcionih planova za rodnu ravnopravnost STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MLJMP u saradnji sa svim lokalnim samoupravama u Crnoj Gori	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj izrađenih i usvojenih LAP-ova. - Broj realizovanih aktivnosti predviđenih LAP-ovima. - Vrsta podrške obezbijedena od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava. Indikatori su sadržani u tabeli opisa realizacije 3 urađena dokumenta Analiza o primjeni memoranduma o saradnji u oblasti rodne ravnopravnosti i orodnjavanju politika u crnogorskim opštinama, Priručnik o rodnoj ravnopravnosti za	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, kroz projekat: „Jačanje mehanizama za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou” je realizovalo sledeće aktivnosti: ➤ Juna 2017. godine, održan je u Podgorici jednodnevni seminar sa predsjednicima/cama crnogorskih opština, na temu orodnjavanja politika na lokalnom nivou, kao i obavezama koje proističu iz Memoranduma o saradnji. Broj učesnika/ca: 15. ➤ Juna 2017. godine, održan je u Podgorici dvodnevni seminar za članove/ice Mreže koordinatora/ki za rodnu ravnopravnost iz crnogorskih opština, na temu orodnjavanja budžeta na lokalnom nivou. Broj učesnika/ca: 20. ➤ Oktobra 2017. godine, održan je u Podgorici dvodnevni seminar za članove/ice Mreže koordinatora/ki za rodnu ravnopravnost iz crnogorskih opština, na temu: “Učešće žena u javnom i političkom životu”. Broj učesnika/ca: 21. ➤ Organizovana je dvodnevna konferencija 11. i 12. decembra 2017. godine, povodom obilježavanja desetogodišnjice saradnje Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Misije OSCE u Crnoj Gori u oblasti jačanja rodne ravnopravnosti. Konferencija je okupila učesnike/ce iz Crne Gore i regiona koji se bave pitanjima rodne ravnopravnosti. Tom prilikom su prezentovana tri dokumenta: Analiza o primjeni memoranduma o saradnji u oblasti rodne ravnopravnosti i orodnjavanju politika u crnogorskim opštinama, Priručnik o rodnoj ravnopravnosti za službenike/ce i namještenike/ce u lokalnim samoupravama i Model lokalnog akcinog plana Broj učesnika/ca: 50. Opština Bijelo Polje Urađen nacrt Memoranduma o saradnji, planiran Lokalnim planom aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2014-2017, u skladu sa potrebama rada Kancelarije za rodnu ravnopravnost, raspolaganja

			službenike/ce i namještenike/ce u lokalnim samoupravama i Model lokalnog akcinog plana	adekvatnim podacima za indikatore rodne ravnopravnosti i pripremu završnog izvještaja realizacije ukupnog LPA za 2014 – 2017. godinu. Nacrt predat na dalji rad nadležnom Sekretarijatu. Izrađen projekat Kancelarije za rodnu ravnopravnost pod nazivom “Rodna ravnopravnost - fundamentalna vrijednost demokratskog društva” sa budžetom u iznosu od 7. 440€, za konkurs kod Vlade Crne Gore, za sredstava od raspodjele dijela prihoda od igara na sreću. Redovno održavanje sastanaka uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava - Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti. Kontinuirano tokom svih aktivnosti medijska promocija rada Kancelarije za rodnu ravnopravnost. Otvoren link na sajtu opštine Bijelo Polje. Otvoren sajt kancelarije za projekat “Vrijedne ruke on line”, koji promoviše žensko preduzetništvo. Opština Petnjica Usvojen je prvi Lokalni akcioni plan za postizanje rodne ravnopravnosti u opštini Petnjica.
8.2.2.Kontinuirani sastanci sa mrežom lokalnih koordinatora/ki za rodnu ravnopravnost	MLJMP u saradnji sa svim lokalnim samoupravama u Crnoj Gori	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj redovnih sastanaka sa lokalnim koordinatorima/kama. Najmanje 5 sastanka na godišnjem nivou	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, kroz projekat: „Jačanje mehanizama za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou” je realizovalo sledeće aktivnosti: ➤ Juna 2017. godine, održan je u Podgorici jednodnevni seminar sa predsjednicima/cama crnogorskih opština, na temu orodnjavanja politika na lokalnom nivou, kao i obavezama koje proističu iz Memoranduma o saradnji. Broj učesnika/ca: 15. ➤ Juna 2017. godine, održan je u Podgorici dvodnevni seminar za članove/ice Mreže koordinatora/ki za rodnu ravnopravnost iz crnogorskih opština, na temu orodnjavanja budžeta na lokalnom nivou. Broj učesnika/ca: 20. ➤ Oktobra 2017. godine, održan je u Podgorici dvodnevni seminar za članove/ice Mreže koordinatora/ki za rodnu ravnopravnost iz

Realizuje se kontinuirano				crnogorskih opština, na temu: "Učešće žena u javnom i političkom životu". Broj učesnika/ca: 21. ➤ Organizovana je dvodnevna konferencija 11. i 12. decembra 2017. godine, povodom obilježavanja desetogodišnjice saradnje Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Misije OSCE u Crnoj Gori u oblasti jačanja rodne ravnopravnosti. Konferencija je okupila učesnike/ce iz Crne Gore i regiona koji se bave pitanjima rodne ravnopravnosti. Tom prilikom su prezentovana tri dokumenta: Analiza o primjeni memoranduma o saradnji u oblasti rodne ravnopravnosti i orodnjavanju politika u crnogorskim opštinama, Priručnik o rodnoj ravnopravnosti za službenike/ce i namještenike/ce u lokalnim samoupravama i Model lokalnog akcinog plana Broj učesnika/ca: 50. Opština Herceg Novi - Od 15-16.juna 2017 godine u organizaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava – Odjeljenja za rodni ravnopravnost i Misije OEBS-a u Crnoj Gori organizovan je seminar za članove/ ice Mreže koordinatorki/ra za rodnu ravnopravnost iz crnogorskih opština na temu „ Uvod u orodnjavanje budžeta na lokalnom nivou“. Cilj seminara je bio pružiti nova znanja i informacije o rodnom budžetiranju. - Od 09-10.10.2017.godine u Podgorici organizovan je II trening za Mrežu koordinatorki/ra sa lokalnog nivoa „Učešće žena u javnom i političkom životu“.Cilj ovog seminara je bio da se postigne veće uključivanje i važnost značajnijeg učešća u javnom i političkom životu, kroz zajedničko djelovanje svih struktura crnogorskog društva. Opština Petnjica Redovno učešće na sastancima sa mrežom lokalnih koordinatora/ki za rodnu ravnopravnost.
---	--	--	--	--

8.2.3. Organizovanje obuka lokalnih koordinatora/ki za rodnu ravnopravnost STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MLJMP u saradnji sa svim lokalnim samoupravama u Crnoj Gori, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj organizovanih obuka za lokalne koordinate/ke. 4 seminara	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, kroz projekat: „Jačanje mehanizama za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou” je realizovalo brojne aktivnosti. Veza sa mjerom 8.2.1 i 8.2.2. Opština Herceg Novi - Konferencija o rodnoj ravnopravnosti u Podgorici koja se održavala od 11.12-12.12.2017.godine u organizaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava – Odjeljenja za rodnu ravnopravnost i Misije OEBS-a u Crnoj Gori. Konferencija je bila posvećena obilježavanju potpisivanja Memoranduma o razumjevanju između Ministarstva za ljudska i manjinska prava, OEBS-a Misije u Crnoj Gori i crnogorskih opština. Za 10 godina zajedničkog rada u oblasti rodne ravnopravnosti prezentovana je analiza o primjeni Memoranduma o saradnji u oblasti rodne ravnopravnosti sa posebnim akcentom na uspostavljanje lokalnih mehanizama primjenjivanju principa rodno balansirane zastupljenosti mnogim drugim pitanjima. Opština Petnjica Redovno učešće na obukama i seminarima za lokalne koordinate/ke za rodnu ravnopravnost. Opština Plužine - Prisustvo seminaru za članove/ce Mreži koordinatorki za rodnu ravnopravnost iz crnogorskih opština na temu „Učešće žena u javnom i političkom životu”; - Prisustvo konferenciji o rodnoj ravnopravnosti.
Cilj 8.3. Osnaženi kapaciteti Odjeljenja za rodnu ravnopravnost za sprovođenje politike rodne ravnopravnosti <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> Odjeljenje za rodnu ravnopravnost posjeduje ljudske, tehničke i materijalne kapacitete da koordiniše sprovođenje politika rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori i sprovodi mjere predviđene ovim strateškim dokumentom i Zakonom o rodnoj ravnopravnosti.				

8.3.1. Kadrovski ojačati Odjeljenje za rodnu ravnopravnost STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizovano	MLJMP u saradnji sa MF	2017. god.	- Do kraja 2017 zaposlen jedan izvršilac/teljka. 1 izvršiteljka	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava U IV kvartalu 2017. u Odjeljenju za poslove rodne ravnopravnosti zaposlena jedna izvršiteljka.
8.3.2. Godišnje obuke o strateškom planiranju za zaposlene u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizovano	MLJMP u saradnji sa Savjetom Evrope	2017 – 2018. god.	- Urađena jedna obuka godišnje. - Urađen strateški plan ministarstva. 2 obuke I pripremljen nacrt Strateškog plana ministarstva	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Kroz projekat PREDIM, koji sprovode Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Savjetom Evrope u oktobru i decembru 2017. održane su dvije dvodnevne obuke za zaposlene u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava. -Prva radionica na temu strateškog planiranja i menadžmenta za Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ivana Roagna i prof. Vladimir Obradović, 20-22. oktobar 2017. -Druga radionica na temu strateškog planiranja i menadžmenta za Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, prof. Vladimir Obradović, 15-16. decembar 2017.
8.3.3. Obuke o organizacionom upravljanju i programiranju za zaposlene u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MLJMP u saradnji sa Savjetom Evrope	2017 – 2018. god.	- Broj organizovanih obuka. - Broj obučenih osoba. 3 obuke 14 službenika/ca	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Kroz projekat PREDIM, koji sprovode Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Savjetom Evrope u decembru 2017. održana je jedna dvodnevna obuka za zaposlene u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava o pisanju i upravljanjem projekata. -Obuku na temu "Priprema Akcijskog dokumenta za IPA fondove", prof. Vladimir Obradović, 26. i 27. decembra. 2 službenice ovog Ministarstva prošle su obuke na temu: -"Monitoring, izvještavanje i evaluacija IPE II", 20.-21. februar 2017. u organizaciji GIZ-a, ICON instituta i Ministarstva evropskih poslova. 1 službenica ovog Ministarstva je prošla obuku – seminar na temu "Fondovi ESI" 2.-3. 2017. godine u organizaciji Ministarstva za evropske poslova.

8.3.4. Trening za orodnjavanje za predstavnike/ce Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Savjeta za rodnu ravnopravnost i Komisije za praćenje implementacije PAPRR-a, svih ministarstava i organa državne uprave STATUS IMPLEMENTACIJE: Djelimično realizovano	MLJMP u saradnji sa UNDP	2017 – 2018. god.	- Broj organizovanih obuka. - Broj obučениh osoba. Indikatori za MLJMP su dati u tabeli opisa realizacije, dok za članove/ice Savjeta za rodnu ravnopravnost i Komisije za PAPRR nijesu rađene iz proceduralnih razloga funkcionisanja ovih tijela	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava U okviru IPA projekta “Promocija i zaštita ljudskih prava Roma/kinja i Egipćana/ki i ostalih ranjivih grupa organizovan je u saradnji sa Upravom za kadrove Crne Gore, trening trenera/ica u u obalsti antidiskriminacije – II modula - I modul 19. – 23. juna u Podgorici, predavačica prof. Bista Nikolova - II modul 28. – 29. novembra u Petrovcu, predavačica prof. Bista Nikolova Sertifikat za trenerice dobile su 4 službenice Ministarstva za ljudska i manjinska prava, koje mogu držati obuke na tu temu. Druge obuke: - Radionica “Važnost komunikacionih vještina u procesu EU integracija”, predavač Dragoljub Vuković 13. – 14. oktobar 2017. godine Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Roma Cooperation Council su organizovali nacionalnu obuku na temu “Planiranje javnog budžeta za Rome i Egipćane” 3.-4. jula 2017. godine. Obuku je prošlo nekoliko službenika/ca ovog Ministarstva. Radionica “Važnost komunikacionih vještina u procesu EU integracija”, predavač Dragoljub Vuković 13. – 14. oktobar 2017. godine
Cilj 8.4. Kontinuirana saradnja sa organizacijama civilnog društva <u>Indikator (pokazatelj) efekta:</u> <i>Postoji redovna komunikacija i sprovode se redovni sastanci i zajedničke aktivnosti Odjeljenja za rodnu ravnopravnost i Foruma za dijalog sa predstavnicima/cama ženskog sektora i drugim organizacijama civilnog društva koje se bave pitanjima rodne ravnopravnosti.</i>				

8.4.1.Organizovanje zajedničkih aktivnosti u cilju pune primjene PAPRR-a STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MLJMP u saradnji sa organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Broj zajedničkih aktivnosti godišnje u partnerstvu sa organizacijama civilnog društva. - Vrsta realizovanih aktivnosti. Indikatori su sadržani u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je 05. jula 2017. organizovalo Forum sa NVO na temu: Izvještavanje o sprovođenju CEDAW (Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena). Forum je okupio 15 učesnika/ca. Kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou kontinuirana je saradnja sa NVO-ima i velika je uloga koju ženski sektor ima u promociji rodne ravnopravnosti, pogotovo u sferama zaštite od nasilja i ekonomskog osnaživanja žena, antidiskriminacije i većeg političkog učešća žena. U Komisiji za PARRR su tri predstavnice NVO sektora, u Savjetu 4 predstavnice NVO sektora od koji je jedna predsjednica Odbora za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama, 3 predstavnice NVO sektora, kao članice Radne grupe, su učestvovala u izradi PAPRR-a, dok su ostale NVO bile uključene tokom tematskih sastanaka Radne grupe za izradu PAPRR-a. Kroz IPA 2014 MLJMP intezivno sarađuje sa NVO sektorom. Realizaciju projekta prate tri Savjetodavna odbora, uz čiju saglasnost se donose glavne odluke u Programu: Savjetodavni odbor za borbu protiv nasilja – 5 članica iz NVO sektora, Savjetodavni odbor za ekonomsko osnaživanje – 3 članice iz NVO sektora i Savjetodavni odbor za političku participaciju – odluke se donose uz konsultacije NVO sektora – primjer: izmjene Krivičnog zakona, u skladu sa Istanbulskom konvencijom, podršku su dobile kroz ovaj odbor. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je bilo uključeno u evaluaciju projekata NVO-a, koje su aplicirale za Regionalni program UN Women „Primjena zakona mijenjanje stavova“. Novi trogodišnji program „Primjena zakona, mijenjanje stavova“, čiji je cilj zaustavljanje rodne diskriminacije i nasilja nad ženama, finansira EU, u iznosu od 5 miliona eura, a sprovodi Agencija UN za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UNWomen) u zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj*** (Komponentu za Crnu Goru, u vrijednosti od skoro 380.000 eura, sprovodiće Kancelarija UNDP u Crnoj Gori). <i>Obilježavanje međunarodnih dana</i> Povodom 15. oktobra, Međunarodnog dana seoskih žena i Svjetskog dana pješačenja, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore i Fondacija Petrović Njegoš, na
---	--	---------------------------------------	---	---

				inicijativu biciklističkog kluba Perun“ iz Nikšića, organizovana je pješačka tura od Trebjese do gradske pijace, gdje su žene preduzetice izložile štandove sa svojim proizvodima. <i>Kampanja u sklopu obilježavanja „16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama“</i> Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, je u saradnji sa kancelarijom UNDP-a i Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, Podgoricom, kao i opštinama Bijelo Polje, Berane i Tivat, organizovalo 4 javna časa u navedenim gradovima povodom obilježavanja kampanje “16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja nad ženama”, za učenike/ce osnovnog i srednjeg obrazovanja. Nakon pozdravnih riječi i upoznavanja sa radom i nadležnostima Ministarstva za ljudska i manjinska prava i saradnjom između Ministarstva sa opštinama, sa učenici/ama je razgovarano o tome da li su se dosad susretali sa nasiljem, da li znaju koji su to oblici nasilja, kao i o mehanizmima zaštite, kao i njihovim stavovima i percepcijama o rodnoj ravnopravnosti i rodno zasnovanom nasilju. Broj učenika na tribinama: 190. <i>Podrška kampanji „Neželjena“</i> Ministarstvo za ljudska i manjinska prava podržalo je kampanju „Neželjena“, inicijativu usmjerenu isključivo na problem selektivnih abortusa kao drastičnog primjera rodne diskriminacije, uz puno poštovanje reproduktivnih, zakonom garantovanih prava žena, koja je započela novembra 2017. godine. Kampanju je pokrenuo NVO „Centar za ženska prava“ je u saradnji sa Agencijom McCann, a istom se pozivaju građane/ke i nadležne institucije da reaguju na ovako ozbiljan problem, mijenjaju patrijarhalne stavove o ženama i muškarcima u Crnoj Gori, kao i da potpišu peticiju čiji je cilj sprječavanje zloupotrebe ranih prenatalnih testova u svrhu selektivnih prekida trudnoće.
--	--	--	--	---

8.4.2. Redovno održavanje sastanaka Forum za dijalog sa predstavnicima/cama civilnog društva STATUS IMPLEMENTACIJE: Djelimično realizovano	MLJMP u saradnji sa Odborom RR, organizacijama civilnog društva Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore Organizacije civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Održana minimum 3 sastanka godišnje. - Broj učesnika/ca. - Broj organizacija prisutnih na sastancima. 1 sastanak 15 učesnika /ca	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je 05. jula 2017. organizovalo Forum sa NVO na temu: Izvještavanje o sprovođenju CEDAW (Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena). Forum je okupio 15 učesnika/ca.
Cilj 8.5. Uvesti rodno osjetljivo upravljanje budžetskim sredstvima u lokalnim samoupravama i ministarstvima. Indikator (pokazatelj) efekta: Postoji razvijen sistem za rodno osjetljivo upravljanje budžetskim sredstvima u minimum 5 lokalnih samouprava i 3 ministarstva.				
8.5.1. Sprovesti analizu budžeta u 5 lokalnih samouprava i 3 ministarstva s aspekta rodne ravnopravnosti STATUS IMPLEMENTACIJE: Mjera nije dospjela za izvještavanje	MLJMP i odabrano Ministarstvo i 4 opštine	IV kvartal 2018. god.	- Sprovedena i prezentirana u javnosti analiza sa preporukama.	
8.5.2. Uspostavljen mehanizam za rodno osjetljivo upravljanje budžetskim sredstvima	MLJMP i odabrana ministarstva i lokalne samouprave	IV kvartal 2017. god.	- Postoji kadar i mehanizam za rodno osjetljivo upravljanje budžetskim sredstvima.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava - Iz raloga što nije urađena analiza budžeta, koja bi trebala da pruži adekvatne smjernice za uspostavljanje mehanizma za rodno budžetiranje, ova mjera nije ni mogka biti urađena. Realizacija ove mjere planirana je za kraj 2019. godine, uz obezbjeđivanje odgovarajuće ekspertske podrške za jedan ovako važan projekat, koji bi trebalo da stvori dobre retpostavke za

umimum 5 lokalnih samouprava i 3 ministarstva STATUS IMPLEMENTACIJE: Nije realizovano				uvođenje rodnog budžetiranja, kako na nacionalnom tako i na lokalom nivou.
Cilj 8.6. Uključivanje evropskih standarda rodne ravnopravnosti u nacionalno zakonodavstvo i integracija rodne ravnopravnosti u proces pregovora o pristupanju EU Indikator (pokazatelj) efekta: Procenat integrisanosti rodne komponente u Akcionom planu za sprovođenje EU integracija. Procenat realizacije mjera iz poglavlja 23 u dijelu: „Rodna ravnopravnost” i drugih poglavlja od važnosti za oblast rodne ravnopravnosti.				
8.6.1. Pratiti integrisanost pitanja rodne ravnopravnost u stratejskim dokumentima u okviru 19 i 23 Poglavlja STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MLJMP u saradnji sa MEP, ministarstvima, organima državne uprave, Odborom RR, organizacijama civilnog društva	Kontinuirano 2017 – 2018. god.	- Nivo integrisanosti pitanja rodne ravnopravnosti u u Akcionom planu za sprovođenje EU integracija u svim poglavljima o pristupanju EU.	Ministarstvo evropskih poslova U okviru Akcionog plana za poglavlje 23 – Pravosuđe i temeljna prava, rodna ravnopravnost je definisana kao posebna podoblast sa setom mjera u cilju osiguranja primjene ove politike. U okviru Akcionog plana za poglavlje 19 - Socijalna politika i zapošljavanje, identifikovano je zakonodavstvo koje treba uskladiti s pravnom tekovinom EU u oblasti antidiskriminacije i jednake mogućnosti. Predstavnicu Odjeljenja je članica Radne grupe za sprovođenje AP za PP 23.

8.6.2. Osigurati balansiranu zastupljenosti žena i muškaraca u pregovaračkim timovima	MEP u saradnji sa ministarstvima i organima državne uprave, MLJMP, organizacijama civilnog društva	2017 - 2018. god.	- Procenat i kvalitet učešća žena i muškaraca u pregovaračkim timovima. Indikator je dat u tabeli opisa realizacije	Ministarstvo evropskih poslova Žene čine 57% članova Radnih grupa za pripremu i vođenje pregovora. Od 33 radne grupe, žene su šefice 20 radnih grupa.
Cilj 8.7. Unaprijeđena saradnja sa institucionalnim mehanizmima u državama regiona Indikator (pokazatelj) efekta: Redovna komunikacija i dobra saradnja crnogorskih institucija koje se bave pitanjima rodne ravnopravnosti sa srodnim institucijama u državama regiona.				
8.7.1. Učestvovati na regionalnim i međunarodnim skupovima od značaja za rodnu ravnopravnost	MLJMP, lokalne samouprave i kancelarije za rodnu ravnopravnost, koordinatori RR, Savjet za RR i Komisije za PAPRR u saradnji sa MEP, Odborom za RR, institucijama država regiona, međunarodnim organizacijama	2017 - 2018. god.	- Broj održanih skupova i institucija koje su učestvovala. - Broj učesnika/ca - Zaključci, preporuke preporuke za buduće zajedničke aktivnosti-inicijative.	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava U okviru 67 redovnog zasijedanja Komiteta UN za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), koje je održano u Ženevi, 11. jula 2017. godine delegacija Vlade Crne Gore, koju je predvodio ministar za ljudska i manjinska prava predstavila je Drugi periodični izvještaj Crne Gore o implementaciji Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), čijim procesom izrade je koordiniralo ovo ministarstvo. CEDAW Komitet je naglasio značaj donošenja legislative usmjerene na eliminaciju diskriminacije nad ženama, kao i uspostavljanje različitih institucionalnih mehanizama i politika za unapređenje prava žena. Tom prilikom, pohvalio je napore Crne Gore na unapređenju politike rodne ravnopravnosti, te preporučio da nastavi dalje sa aktivnostima u cilju postizanja rodne balansiranosti u svim oblastima društvenog života gdje još uvijek nije postignuta faktička jednakost između žena i muškaraca. U narednom izvještajnom ciklusu, Crna Gora je u obavezi da odgovori na 63 dobijene preporuke od CEDAW Komiteta. Predstavnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti je članica Komisije za rodnu ravnopravnost Savjeta Evrope i redovno učestvuje na sastancima ovog tijela.

Realizuje se kontinuirano				Načelnica u Odjeljenju za poslove rodne ravnopravnosti, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, učestvovala je na konferenciji „Socijalni, zdravstveni i ekonomski uticaji nasilja nad ženama i nasilja u porodici“ i na 12. sastanku Komisije za rodnu ravnopravnost Savjeta Evrope, u Pragu, u novembru 2017. Predstavnice Odjeljenja učestvuju i redovnim sastancima predstavnika/ca zemalja koje su u procesu pridruživanja EU u Institutu za rodnu ravnopravnost EU u Viljnusu. Načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti učestvovala je na konferenciji u Briselu, „Indeks rodne ravnopravnosti 2017“, koja održana 11. oktobra 2017., u okviru koje je prisustvovala predstavljanju evropskog strateškog djelovanja za rodnu ravnopravnost. Imajući u vidu da Indeks rodne ravnopravnosti prati trend složene realnosti jednakih mogućnosti specifičnih grupa ljudi, isti predstavlja značajnu alatku u planiranju i implementaciji djelotvornih mjera politike u zemljama Evropske unije. U saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava Crne Gore, Koordinacionim tijelom za rodnu ravnopravnost Republike Srbije i Timom za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije, Regionalna škola za javnu upravu (ReSPA) je organizovala regionalnu konferenciju pod nazivom „Mjerenje rodne ravnopravnosti na Zapadnom Balkanu“. Konferencija je održana 1 i 2. decembra 2017. u Danilovgradu. Predstavica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti je članica Koordinacionog tijela za sprovođenje Istanbulske konvencije, koje je koordiniralo procesom izrade Izveštaja o sprovođenju ove konvencije i koji je dostavljen GREVIO Komitetu Savjeta Evrope. Takođe je predstavnica ovog odjeljenja učestvovala na sastanku sa GREVIO- u Strazburu, 10. oktobra 2017, gdje je razgovarano od dosadašnjim aktivnostima na sprovođenju Istanbulske konvencije. U novembere, vladine i nevladine instiucije, među kojima je i Odjeljenje za poslove rodne
---	--	--	--	---

				ravnopravnosti, u okviru monitorig posjete, bile su u prilici da ogovaraju na pitanja članica GREVIO. U oktobru 2017. godine Vlada Crne Gore je usvojila Nacionalni izvještaj o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori 2013-2017- u okviru trećeg ciklusa Opšteg periodičnog pregleda Ujedinjenih nacija - UPR. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, kao Vladin resor zadužen za kreiranje politika zaštite ljudskih prava i slobode i zabrane diskriminacije, koordiniralo je procesom izvještavanja o relizaciji značajnog broja preporuka. U djelu koji se odnosi na Pojedinačna prava, Oblast – Žene je sadržala odgovore na niz preporuka koje se tiču prava žena. Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Nada Drobnjak, učestvovala je u radu Globalnog godišnjeg samita organizacije „Žene političke liderke“ (WPL), od 28. do 30. novembra. u Reykjaviku, Island. Samit koji je WPL organizovao u saradnji sa Savjetom Žena svjetskih liderki (CWWL) te Parlamentom i Vladom Islanda, okupio je predsjednice i premijerke država, ministarke, parlamentarke i gradonačelnice iz cijelog svijeta. Forum je održan pod motom „Mi to možemo“ i bio je prilika da svjetske liderke razmijene mišljenja o globalnim izazovima, razmijene najbolje prakse u vezi s ostvarenjem rodne ravnopravnosti, kao i da učestvuju u političkom dijalogu koji odražava uticaj i budućnost žena liderki u cijelom svijetu. U toku trodnevnog rada konferencije, predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, učestvovala je na sesijama: „Stop seksizmu -#metoo“, „Žene u mirovnim snagama“, „Svjetski poredak koji se mijenja? Preispitivanje politika mira, bezbjednosti i odbrane“, „Put naprijed: Živjeti digitalno?“, „Mjesto žene je u politici“, „Praviti trgovinu, a ne rat“, „Od djevojčice do lidera - vodi kao djevojčica“, „Težnja ka rodnoj ravnopravnosti: tegoban posao“, „Kada investirate u djevojčice i žene, svi pobjeđuju“, „Island: globalni lider u rodnoj ravnopravnosti“, „Kako pretvoriti ciljeve održivog razvoja u stvarnost“.
--	--	--	--	--

				- Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Nada Drobnjak, učestvovala je u radu sedmog Beogradskog bezbjednosnog foruma „Izgradnja zajedničke budućnosti u doba neizvesnosti“, koji je održan od 11. do 13. oktobra 2017. godine, u Beogradu. Tokom trodnevnog rada razmijenjena su mišljenja o aktuelnim bezbjednosnim pitanjima između donosilaca odluka, predstavnika bezbjednosnih institucija, akademske zajednice i civilnog društva sa Balkana, ali i ostalih djelova Evrope i svijeta. Centralne teme skupa bile su budućnost Evropske unije i evropska perspektiva Balkana, odgovori na rastuću nejednakost i sveprisutnji populizam. Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Nada Drobnjak, govorila je na sesiji „Žene Balkana za nove politike“ (u partnerstvu sa OEBS-om) u okviru panela pod nazivom „Izazovi nejednakosti i koraci naprijed“. - Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Nada Drobnjak, učestvovala je 21. jula 2017. godine, na Konferenciji „Žene u menadžmentu u Crnoj Gori – Podrška liderstvu i profesionalnom razvoju žena u Crnoj Gori“, koju je u Podgorici organizovala Unija poslodavaca Crne Gore (UPCG) i Međunarodna organizacija rada (ILO), u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja, Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, Direkcijom za razvoj malih i srednjih preduzeća – Ministarstvo ekonomije i Asocijacijom poslovnih žena Crne Gore. Na otvaranju Konferencije, predsjednica Odbora je, između ostalog, saopštila da je Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore u svom radu posvećen kreiranju ambijenta u kome će biti ostvarena rodna ravnopravnost, kao i unapređenju političkih i ekonomskih prava žena, ali i sigurnosti i ženskih prava uopšte. - Članica Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore Branka Tanasijević, učestvovala je na Drugoj preglednoj konferenciji OEBS-a o rodnoj ravnopravnosti, održanoj u Beču, 12-13. juna 2017. godine. Konferencija je održana na temu implementacije Akcionog plana za promovisanje rodne ravnopravnosti OEBS-a iz 2004. godine, i predstavljala je platformu za razmjenu mišljenja između predstavnika
--	--	--	--	--

				država učesnica OEBS-a, organizacija civilnog društva i akademske zajednice o progresu postignutom u primjeni Akcionog plana, primjerima pozitivne prakse, izazovima i otvorenim pitanjima kao i razmatranje daljih aktivnosti. Članica Odbora za rodnu ravnopravnost Branka Tanasijević, učestvovala je u radu četiri panela: „Učešće žena u političkom i javnom životu“, „Borba protiv rodno zasnovanog nasilja“, „Jačanje institucionalnih mehanizama za rodno orodnjavanje-izazovi i izgledi“ i „Pitanja koja se pojavljuju i načini kako da se sprovede OEBS-ov Akcioni plan za rodnu ravnopravnost iz 2004.godine“. -Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Nada Drobnjak, učestvovala je na Regionalnoj konferenciji o ulozi parlamenata u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja i na Globalnoj konferenciji „Izgradnja povjerenja građana kroz otvorenost i angažovanje,“ koje je održavano od 18. do 20. maja u Kijevu, Ukrajina. Na Regionalnoj konferenciji predsjednica Odbora Nada Drobnjak, aktivno je učestvovala u radu panela-„Zastupanje, rodna ravnopravnost, otvorenost i neostavljati nikoga iza sebe“. Na Globalnoj konferenciji „Izgradnja povjerenja građana kroz otvorenost i angažovanje, čiji je domaćin Verkhovna Rada (Skupština Ukrajine), razmotreno je pitanje kako zakonska otvorenost može ojačati povjerenje javnosti u predstavničke institucije i izgraditi odgovarajući zakonodavstvo za 21. vijek. Takođe, na konferenciji je bilo riječi kako parlamenti mogu najbolje iskoristiti novu politiku zakonodavnog angažmana Partnerstva otvorenih vlada, kako bi razvili i primjenjivali zakonodavnu otvorenost.Ova konferencija okupila je visoke predstavnike parlamenata, vlada i nevladinih organizacija. -Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Nada Drobnjak, učestvovala je na sastanku predstavnika/ca Mreže „Balkanska regija“ koji je održan 13. maja 2017. godine u Zagrebu. Tokom sastanka razmijenjene su informacije povodom aktuelnih politika u zemljama Balkanske regije, te dobre prakse i postignuća u oblasti rodne ravnopravnosti, kao i iskustava vezana za rodno osviješćenu politiku u regiji. Učesnici/e su predstavili strateška dokumenta i izazove sa kojima
--	--	--	--	---

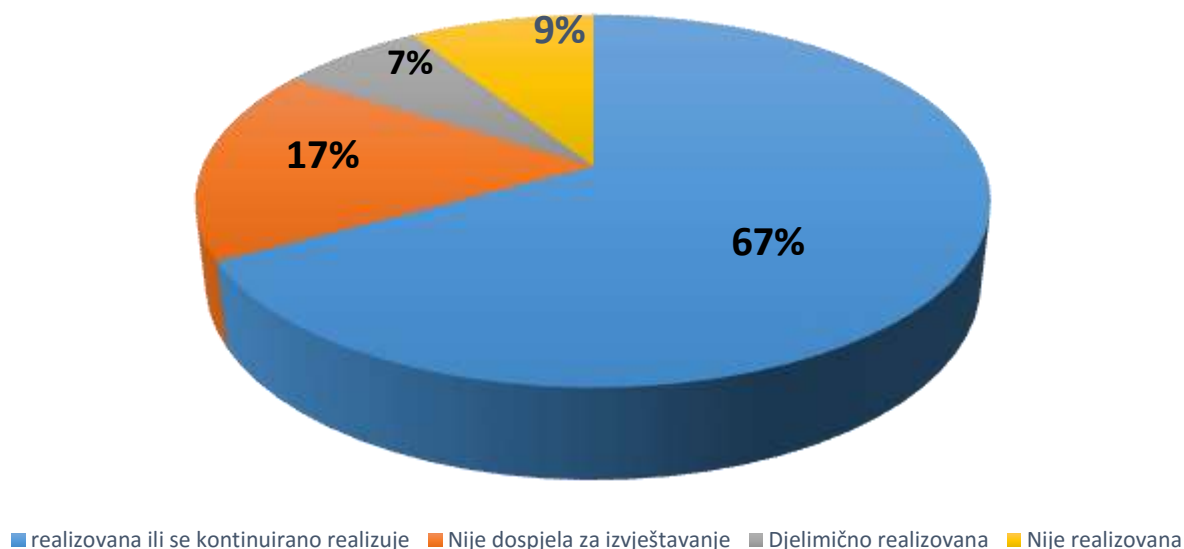
				se suočavaju u sprovođenju politike rodne ravnopravnosti. Razgovarali su o održivim modalitetima saradnje i jačanju Mreže u cilju boljih i kvalitetnijih rješenja za nacionalne politike posebno u tri oblasti od zajedničkih interesa zemalja Balkanske regije – mir i sigurnost, ekonomsko osnaživanje i nasilje nad ženama i u porodici. Sastanku su prisustvovali/e predstavnici/e institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost Crne Gore, Hrvatske, Srbije i BiH. - Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Nada Drobnjak i članica Odbora Aleksandra Vuković, na poziv PS OEBS-a, učestvovala su na Konferenciji „Bezbjednosna politika OEBS-a iz ženskog ugla“, koja je održana 23. marta u Beču, u organizaciji Parlamentarne skupštine OEBS-a. U okviru panela, diskutovano je na teme „Izazovi i perspektive za novu panevropsku bezbjednosnu arhitekturu“, „Prednosti i mane sadašnjih misija OEBS-a“ i „Uloga žena u (borbi protiv) ekstremizma i terorizma sa tendencijom nasilja“. - Predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Nada Drobnjak i član Odbora Petar Porobić učestvovali su na Međuparlamentarnom sastanku, održanom 8. i 29. marta u Briselu, u organizaciji Odbora za prava žena i jednakost polova (FEMM) Evropskog parlamenta, povodom Međunarodnog dana žena 2017. Sastanak je održan na temu „Ekonomsko osnaživanje žena: djelujmo zajedno“. Delegacija Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore učestvovala je u radu dva panela „Globalna perspektiva: oslobađanje od nasilja i osnaživanje“ i „Globalna perspektiva: ekonomsko osnaživanje žena i UN-ovi ciljevi održivog razvoja“. U okviru obilježavanja Međunarodnog dana žena, u Evropskom parlamentu, je 8. marta organizovana svečanost dodjeljivanja EU nagrade za žene inovatorke, kojoj su prisustvovali predsjednica i član Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore.
--	--	--	--	--

Cilj 8.8. Povećan nivo informisanosti žena i šire javnosti o osnovnim pravima žena koja proizlaze iz UN i EU pravnih dokumenata. Indikator (pokazatelj) efekta: Građani/ke posjeduju osnovna znanja o pravima žena koja proizlaze iz UN i EU pravnih dokumenata.				
8.8.1. Redovno informisati državne organe/institucije i širu javnost o međunarodnim obavezama iz oblasti zaštite ljudskih prava žena, naročito UN i EU, posebno Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Opcionom Protokolu STATUS IMPLEMENTACIJE: Realizuje se kontinuirano	MLJMP u saradnji sa MEP, Odborom za RR, međunarodnim organizacijama	Po potrebi tokom 2017. god. i 2018. god.	- Broj i vrsta pruženih informacija. - Broj saopštenja za javnost na temu međunarodnih obaveza iz oblasti zaštite ljudskih prava žena, naročito UN i EU. Indikatori su dati u tabeli opisa realizacije	Odbor za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore na Devetoj sjednici, održanoj 10. novembra 2017.godine, upoznat je sa sadržajem <i>Zaključnih zapažanja o Drugom periodičnom izvještaju Crne Gore o sprovođenju Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW Konvencija)</i>, koji je razmatran na 67. zasjedanju CEDAW Komiteta, koje je održano u Ženevi, jula 2017. godine. Kako u određenim oblastima nijesu ostvareni dovoljni rezultati, Komitet je u iznešenim zaključnim stavovima dao preporuke u vidu prioriternih zadataka, koji se moraju realizovati do podnošenja sljedećeg periodičnog izvještaja. Jedna od preporuka odnosi se na učešće žena u političkom i javnom životu. Odbor je, u vezi sa preporukama sadržanim u paragrafima 28 i 29, upoznao Radnu grupu za implementaciju preporuka OEBS/ODIHR, koju je formirao Kolegijum Skupštine Crne Gore, sa zadatkom da analizira primjenu izbornog zakonodavstva. Odbor će u narednom periodu pratiti realizaciju datih preporuka. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je nakon dobijanja Zaključnih zapažanja o drugom periodičnom izvještaju Crne Gore CEDAW/C/MNE/Q/2, 21. jula 2017., iste prevelo i disrtubiralo na upoznavanje svim kontakt osobama za rodnu ravnopravnost, članovima/cama Savjeta za rodnu ravnopravnost, pravosudnim instucijama – sudovima i tužilaštvima, NVO, predstavcima/ama lokalnih samouprava, medija itd – na oko 200 mail adresa. Ministarstvo evropskih poslova Radna grupa za poglavlje 23- Pravosuđe i temeljna prava održala je 26. XII 2017. tematsku sjednicu u cilju razmatranja preporuka Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) i obaveza relevantnih institucija u pogledu njihovog ispunjenja.

ANALIZA REALIZACIJE MJERA PAPRR-a ZA 2017. GODINU

Analiza realizacije mjera PAPRR-a za 2017. godinu pokazana je sledećim dijagramom i pokazuje da može postojati zadovoljstvo stepenom realizacije predviđenih mjera

Stepen realizacije planiranih mjera PAPRR-a za 2017

Naime, 67% planiranih mjera je realizovano u potpunosti ili se kontinuirano realizuje, 17% nije dospjelo za izveštavanje, 9% nije realizovano a tek 7% je djelimično realizovano.

Ovakav pregled i analiza realizacije mjera kao i indikatora kvaliteta i kvantiteta istih mjera PAPRR-a za 2017. godinu nam daje mogućnost da zaključimo da je najveći stepen realizacije mjera ostvaren u oblastima:

- Unapređenje rodne ravnopravnosti i ljudskih prava žena
- Rodno osjetljivo vaspitanje i obrazovanje
- Rodno osjetljiva zdravstvena zaštita
- Ravnopravnost u procesu odlučivanja političkom i javnom životu

Polovičnu ili približno polovičnu realizaciju mjera bilježimo u oblastima:

- Rodna ravnopravnost u ekonomiji
- Rodno zasnovano nasilje

Najmanji stepen realizacije planiranih mjera je u oblastima:

- Rodna ravnopravnost u medijima, kulturi i sportu
- Institucionalni mehanizmi za primjenu politika rodne ravnopravnosti i međunarodna saradnja

Dakle, uz generalni zaključak da možemo biti zadovoljni stepenom i kvalitetom realizacije planiranih mjera i aktivnosti PAPRR-a za 2017. godinu, definisali smo i oblasti koje će imati fokus pažnje u ovoj godini, kako bi ovaj procenat bio veći a i kvalitet realizovanih mjera.

Važna je i napomena da svi subjekti koji su učestvovali u izradi ovog izvještaja trebalo bi da više pažnje obrate na opis indikatora, što nam je od ključne važnosti ne samo za dublju analizu realizacije već i za izradu narednog PAPRR-a.

ANEKS 1

Podaci iz Vrhovnog državnog tužilaštva

Od 01. januara do 31. decembra 2017. godine, u državnim tužilaštvima primljene su **233 prijave protiv poznatih punoljetnih lica i 7 prijava protiv maloljetnih lica** zbog krivičnog djela nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici iz čl.220 Krivičnog zakonika Crne Gore.

ANEKS 2

Podaci iz Ministarstva unutrašnjih poslova - Uprava policije

Na teritoriji Crne Gore u **2017.** godini registrovano je 200(198)¹⁸ *krivičnih djela* iz člana 220 Krivičnog zakonika Crne Gore, nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici, i šest krivičnih djela koja se dovode u vezi sa nasiljem u porodici, a kvalifikovana su drugačije (dva kd iz člana 144, jedno kd iz čl.168; jedno kd iz čl.173 i jedno iz čl.403)

Tužiocima je procesuirano 203 (197) krivičnih prijava. Navedeni broj krivičnih djela učinjen je od strane 203(203) lica, od kojih je 193 (186)) muškog pola (od kojih su pet(pet) maloljetna lica), a 10(17) ženskog pola.

U ovom periodu, 42 (25) lica su povratnici u izvršenju krivičnih djela nasilja u porodici. Žrtve izvršenih krivičnih djela nasilja u porodici su 223(293) lica, 164(200) ženskog i 59(93) muškog pola. Od ukupnog broja žrtava 23(14) su maloljetna lica i 14 (sedam) ženskog i devet(sedam) muškog pola.

Uprava policije je u 2017. godini podnijela nadležnom organu za **prekršaj** 1272(1335)¹⁹ *prekršajnih prijava* zbog izvršenih 1392(1458) prekršaja iz čl.36. *Zakona o zaštiti od nasilja u porodici*. Prekršaji su izvršeni od strane 1403(1479) izvršilaca, od kojih je 1105(1218) muškog pola, a 298(261) ženskog pola. Registrovano je 203(175) povratnika u izvršenju prekršaja shodno Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici.

Žrtve izvršenih prekršaja su 1524(1560) lica, od kojih je 919(960) ženskog a 605(600) muškog pola. Od ukupnog broja žrtava izvršenih prekršaja, 180 (149) su maloljetna lica - 63(/71) ženskog 117(78) muškog i pola.

U 2017. godini, policijski službenici su u skladu sa članom 28 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, u 46 (28) slučajeva izrekli naredbu, učiniocu nasilja, o udaljenju ili zabranu vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje.

CB Nikšić..... 30 naredbi

CB Berane..... jedna

CB Pljevlja jedna

OB Tivat..... jedna

CB Bardvije

CB Herceg Novi.....dvije

OB OB Kotor..... devet

¹⁸ Podaci u zagradi se odnose na podatke iz 2016

¹⁹ Podaci u zagradi se odnose na podatke iz 2016

U skladu sa čl.37 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Službenici Uprave policije su podnijeli 63(52) prijave za zanemarivanje. (CB Podgorica-47; CB Nikšić-15 OB Kotor-jedna)

Tabelarni prikaz o broju izrečenih zaštitnih mjera i vrsti mjere, za čije je izvršenje, prema čl.33 stav 2 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, nadležna policija:

Vrsta zaštitne mjere		Udaljenje iz stana, čl.21	Zabrana približavanja, čl.22	Zabrana uznemiravanja i uhođenja, čl.23
CB Podgorica	54	14	21	20
CB Pljevlja	5	-	3	2
CB Nikšić	71	13	36	22
CB Bar	3	1	2	-
CB Berane	10	-	-	10
CB Budva	8	3	4	1
CB H.Novi	37	1	7	30
OB Kotor	9	2	4	3
OB Tivat	2	-	1	1
OB Rožaje	16	-	-	16
OB Žabljak	1	1	-	-
UKUPNO		35(19)	78(26)	105(54)

U tri slučaja je registrovana upotreba hladnog oružja-noža.

U dva slučaja je registrovana upotreba vatrenog oružja. U oba slučaja je izvršenje krivičnog djela ishodovalo smrtnom posljedicom.

Napomena: Slučaj koji se desio u Baru 01.02.2017. godine, gdje je suprug lišio života suprugu a ranio taštu, kvalifikovan je od strane tužioca kao teško ubistvo iz čl.144 i teško ubistvo u pokušaju čl.144/20 Krivičnog zakona.

Slučaj koji se desio u Podgorici 30.10.2017. godine, gdje je bratanac lišio života tetku, od strane tužioca kvalifikovan je kao teško ubistvo iz čl.144 Krivičnog zakona.

Policijski službenici su u 2017 godine u skloništa uputili 63(16) žrtve ženskog pola od kojih su dvije maloljetnice (devetoro maloljetnih lica od kojih je pet muškog i četiti ženskog pola), i 25 djece.

Evidentirane su dvije pritužbe građana na rad policijskih službenika koji rade na poslovima suzbijanja nasilja u porodici ali nijedna nije rezultirala izricanjem lakše povrede službene dužnosti od strane rukovodioca organizacione jedinice ili ministra za teže povrede službene dužnosti policijskih službenika.

Uprava policije kontinuirano ostvaruje saradnju sa svim društvenim subjektima koji učestvuju u prevenciji, sprječavanju i suzbijanju nasilja u porodici i kroz učešće policijskih službenika u multidisciplinarnim timovima, pa je tokom 2016. godine na području Crne Gore, jedanaest multidisciplinarnih timova održalo 49(65) sastanaka.

Na inicijativu ministra unutrašnjih poslova formiran je Operativni tim za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama, u cilju bolje primjene ZZNP i efikasnije zaštite žrtava, unaprijeđenja saradnje, metoda rada i postupanja- sinhronizacije rada svih društvenih aktera, Članovi ovog tima su, pored službenika koji neposredno rade na ovim poslovima, predstavnici više državnih organa i nevladinih i međunarodnih organizacija.

ANEKS 3

Podaci iz Vrhovnog suda: Pregled predmeta u radu u 2017. godini za krivično djelo nasilje u porodici

Član KZ	Ukupan broj predmeta u radu	Broj riješenih predmeta	Vrste odluka po licima					Vrsta kazne po licima						Broj pravosnažnih
			Osudjujuće	Oslobađajuće	Odbijajuće	Obustava	Odbačaj	Uslovna kazna	Zatvorska	Rad u javnom interesu	Novčana kazna	Sudska opomena	Ostalo	
220 ST 1	116	86	83	4				37	31	5	4	4	6	63
220 ST 2	53	41	41	1	1			14	19	5			5	33
220 ST 3	23	15	15					7	7				2	10
220 ST 4														
220 ST 5	11	6	6						5	1			1	3
ukupno	203	148	145	5	1	0	0	58	62	11	4	4	14	109

Broj pravosnažnih	Vrste odluka po licima					Vrsta kazne po licima						
	Osudjujuće	Oslobađajuće	Odbijajuće	Obustava	Odbačaj	Uslovna kazna	Zatvorska	Rad u javnom interesu	Novčana kazna	Sudska opomena	Ostalo	
63	61	2				27	20	5	4	3	5	
33	31	1	1			12	15	3			4	
10	10					7	2				2	
3	3						3				1	
109	105	3	1	0	0	46	40	8	4	3	12	

